

REVISTA ISTORICĂ

✿ Dări de samă ✿
documente și notițe

PUBLICATĂ DE

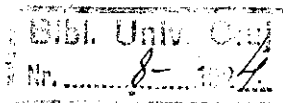
N. IORGĂ

I A Ș I

[Tipografia Ziarului „Neamul Românesc“.

1918

SUMARIUL:

I. *N. Iorga*: Cele dintăiu scrieri ale lui *C. Negruzzi*: Anecdote. — Pistrău Elena. — Moralicești hărătiruri. — Varia. — Versuri. — La mormintul lui *Costachi Negruzzi*. — Biblioteca lui. — Insemnări de casă. — Din Biblioteca lui *Costachi Negruzzi*.

II. *N. Iorga*: Un scriitor țeran: Ioan Codru Drăgușanu

III. CRONICA. Doamna Ringala. O ediție separată. — Ediția Tunusului. — Școlarii cursurilor înalte la 1812-3. — Prenumeranți ardeleni. — Romini la Constantinopol înainte de Eftie. — Termeni românești în neo-greacă. — Un boier învățat.

IV. DOCUMENTE: O mănăstire puțin cunoscută. — Cu privire la Mitropolitul Ignatie. — Încă o știre despre Gheorghe Asachi (c. 1850).

Manuscrisurile se trimet d-lui *N. Iorga*: Iași, Strada Lascar Ca
targi No. 21.

Administrația: Iași, Trecătoarea Banu No. 3 (redacția foii „Nea
mul Românesc“).

Abonamentul anual: 10 lei, plătit înainte.

REVISTA ISTORICĂ

— DĂRI DE SAMĂ, DOCUMENTE ȘI NOTIȚE —

Publicată de N. IORGA

Cele d'întăiu scrieri ale lui C. Negruzzi

Într'un caiet de școală, cu titlul șters și îndreptat, — care se află acum în posesiunea d-lui locotenent-colonel Negruzzi din Iași —, am găsit un șir de scrieri necunoscute, care arată, nu numai — pe lângă scrierile, pe care le vom arăta mai jos, din caietul dăruit Academiei Române de d. Iacob Negruzzi și „Memnon” din 1823 (după Voltaire), — cum a început opera literară, de o așa de firească și plăcută formă, a lui Costachi Negruzzi — pe atunci simplu: Negruți —, dar și cu ce greutate au avut să se lupte creatorii prosei românești moderne, între cari el însuși ocupă un loc așa de înalt.

La început sînt niște anecdote, culese, probabil traduse, scurte, de un haz, îndoielnic. Apoi vine o narație mai întinsă, „*Pirostia Elenei*”, la capătul căreia se găsește această însemnare, pe care cu o deosebită bucurie am deslușit-o în josul paginii: „În Iași, 1824, Mart 7. Scrisă și tâlmăcită de Costachi Negruță”¹.

Originalul, frances, al acestei scrieri, din veacul al XVIII-lea de *Marmontel*, a fost tradus — și tipărit — și de un M. Mavrodî, la 1850. Ea e superioară atîtor altora, din vremea cînd antichitatea servia scriitorilor „filosofici” din Paris doar

¹ Negruțești pe acest timp: Spătăreasa Zoe Negruți (1843). Gheorghe Negruț la Birlad (1851).

pentru declamații ori pentru sprijinirea unor teorii pe care le credeau de cea mai autentică origine greco-romană. Căci,— arătându-se la început cum Elena, care revine cu Menelau, împăcată, mulțămită, cu oarecare regret doar pentru viețile pierdute dintr'o pricină așa de mică, a scăpat de primejdia unei furtuni grozave pentru că a aruncat în Mare un tripod, o „piroscie de aur“, care se pescuiește „șase sute de ani“ mai târziu, ceia ce formează obiectul de ceartă între cetățile Kos și Milet, pentru ca oracolul din Delfi s'o menească omului care va fi mai înțelept,— se descrie călătoria pe la cei șapte cari în Grecia purtau acel titlu. Toți refuză acest scump și măgulitor dar. Thales, pentru că n'a aflat enigma lumii, de și a împărtășit o întâie deslegare omenirii, pe care nu vrea s'o lipsească de mingăierea ei ; Solon, pentru că e tulburat de iubirea unei tinere roabe, care-i preferă pe frumosul Pisistrat, de o vristă cu dînsa, rival și în ce privește iubirea poporului atenian ; Bias, pentru că e părăsit de femeie, renegat de copii, depărtat de lume, pentru că i s'a furat cînele, singurul și iubitul tovarăș ; Chilon, pentru că a fost răzut chinuindu-se, din iubire părintească, la prilejul luptei la jocuri între fiul său și un atlet celebru ; Mison, pentru că, răspingând pe toată lumea de la sine, e nemulțămît și de el însuși ; Cleobul, pentru că, sfătuit doar de fiica sa Cleobulina, vede opera lui batjocurită de aceia cărora li-a făcut bine ; Pittacus, pentru că nu poate închide gura lui Alceu, ale cărui versuri de defăimare, chiar dacă nu-s crezute, sînt știute pe de rost ; Periandru pentru că vrea să afle părerea celorlalți, chemați cu toții pentru a hotări. Și ei găsesc, la ospățul lor, că, oricum i s'ar zice înțelepciunii, numai zeii o pot avea — și de aceia dau tripodul lui Apollon însuși.

Traducerea e făcută cu avînt.

În al treilea rînd se dau caracterisări morale, sau „Mo-

ralicești haractiruri"; ele erau cunoscute și din comunicația la Academie a d-lui Iacob Negruzzi, fiind scrise în exilul din Sărauți, lângă Hotin (1821-3), odată cu nuvela umoristică „Zuma sau descoperirea scortişoarei tămăduitoare de friguri, adecă a hinei”, cu „Bărbatul cel greu, care, luînd o femeie guralivă, se duce să ceie moarte la judecată”¹, și cu piesa *Crispin*.

Avem capitole despre: nesfătornicie, nemulțămire, lenevire, necredință, nemăsurata cheltuie, disidemonie, îndrăzneala cea fără cumpănire, grăire de rău, laudarea cea multă, lingușire, iscodire, trîndăvie, fățarnicie și scumpete.

Semnalăm mai ales pe acela despre laudarea de sine, care cere inscripții aurite la bisericile și școlile unde a contribuit, despre lenevire, care reproduce condițiile în care se presintă la noi acest viciu, supt influența datinilor răsăritene ale Fanarului, despre superstiție sau „disidemonie”, în care apar, cu tricoliciu și frica de întâlnirea călugărului sau a iepurelui (!), obiceiuri vechi românești. Astfel se învederează că, fiind ori ba un model, tratarea e făcută în spirit românesc, cu amănunte culese din societatea încunjurătoare.

Notăm, în sfîrșit, că acest copil de șaisprezece ani îndrăznise a începe traducerea „Școlii femeilor” de Molière și a unei tragedii, „Adrian în Siria”, din care amîndouă avem cîteva rînduri.

În posesiunea d-lui maior Negruzzi se află însă și o Condică a supravegherii supușilor străini, Condică încredințată tinărului de nouăsprezece ani care era atunci Negruzzi, prin acest ordin:

¹ *Analele Academiei Române* pe 1909, ședința din 3 Maiu (azi ms. 3.558 al Academiei). Cf. E. Lovinescu, *C. Negruzzi*, p. 57 și urm. — „Memnon”, care e din 25 Septembrie 1823, a fost semnalat de d. Al. Lăpedatu (*Sămănătorul* pe 1903, p. 593). Cf. Lovinescu, și textul—in *Flacăra* pe 1911—tipărit de același l. c., p. 62 și urm.

„Visteria

Cătră cinst. duml. logf. de Visterie.

Correspondenția Visteriei cu departamentele, cercetarea suferințelor de cătră Visterie să se dea asupra duml. Caminarului Costachi Negruț, care au fost și lucrătorii într'această madè, pe care o vei și trece dumneata pe numele dumnealui, în izvodu madegiilor Visteriei.

1827, Noemv. 20.

Ghica Vel Vist.

Dumnealui Matei Gane va da condica și hîrțile corespondenții aceștii după hotărîre dum. Vel Vist.

Noemv. 20.“

Pe paginile din urmă ale condicei tinărul funcționar de vechiu regim moldovenesc, calengiu puțin respectuos pentru protocoalele oficialității, și-a permis a face versuri, — *cele d'întatu versuri păstrate ale lui*. Ele arată ușurință de formă și simț în întrebuintarea cuvintelor, din care *neologismele sînt totul înăturate*.

De o parte, în stilul șugubăț al veacului al XVIII-lea frances, cum nu-l are seriosul Conachi și simțitorul Ienăchiță Văcărescu, ba nici chiar copiii și nepotul lui, Negruzzi arată cum tulbură viața conjugală neînțelegeri ale soției cu cineva dincolo de marginile ei. Iar în „Deșterarea șlicului“, în „Exilarea ișlicului“ se amestecă, într'un mic poem eroi-comic, fără tovarăș în literatura noastră, Olimpul zeilor pentru a hotărî ce să se facă din voluminoasa coafură a boierilor epocii fanariote, care nici în lad nu poate să încapă pe poartă. Zeii îl reclamă: unul pentru a face un caic, altul niște foi, un al treilea o pavază, până ce Junona, bună gospodină, cu gîndul la divinele nevoi ale nopții, îl cere pentru un usagiu care smulge un zîmbet părintelui zeilor și zeitelor. Spiritul de ironie ușoară al celui care avea să alcătuiască glumețele „scrisori“ apare altfel încă de la această dată.

II.

Limba prozei lui Negruzzi—modelul de limbă de mai târziu—e plină mai ales de grecisme, lucru foarte explicabil la cine a tradus pe *Memnon* din grecește, de și, cum văzurăm, el știe limba franceză și avea legături cu Francezii: podalg, perierghie, analoghe, scopos, ipolipsis, profasis, perilipsis, disidemonie, evsevie, novită, gnomie, diathesis, procopsit, agalmă, sevas, ilicrinie, methodos, éclips, neoterismos, catigorie, haractir, afstirotită, meremetisiră, politie, a amelisi, a filonichisi, a adresarisi, a metahirisi, a ocuparisi, a sinhisi, a adichisi, a costisi, a catafronisi, a criticarisi, a heretisi, a catadicsi, a paraponisi, a paratirisi, a ambarcarisi, a declarisi, a presăntarisi, a peripiisi. Cuvinte franceze nu lipsesc, de și simțitor mai puține: reson, elementuri, oracul (sau orac, articulat : oracul!), muschi (muschi), persoană, caprițios, prensip (=principiu), prințip (=prinț), ambițios, favoruri, deputat, viperă, opinie, minunt, materie, secretar, original, metaluri, galantom, industrie, avantaj, nerve, furaj, militari, politici, sală, ministri, cabinet, Stat, rivalitate. Tot așa și expresii franceze, neaclimatabile: „mică nebună“, „mic drac“, „mic obraznic“, „tînăr om“, „bun om“, „sensul cel bun“, „nu lasă de a fi“, „el este care“, „iubește să li samene“¹.

Une ori forma adoptată de el pentru neologism n'a rămas: famelie, siguranție, dumnezei (zei), scînteiesc, crimiator, insecturi, și mai ales adiectivele cu -esc: satanicesc, traghicesc, barbaricesc, delficesc, gheograficesc, musicesc, înspînzurat, singurare, insecturi, etc.

¹ Paicu (*Foaia societății*, I, p. 99) citează ca prim dicționar greco-român pe al lui „Callioli“, 1770, ca prim dicționar frances-grec-român pe al lui Gheorghe Apostol Calistru, București, 1835. Al lui Vaillant e din 1839 numai, al lui Poienariu, Aron și Hill din 1840 (cel dintău romîn-german de Andreas Clemens, Sibiu 1836). Tot el știe că la Cipariu se afla un dicționar latin-romîn de Ioan Cocea, Cancelariul lui Petru-cel-Mare (*ibid.*, p. 100).

Rari sint, în schimb, cuvinte arhaice sau populare, neobișnuite: *cumpline*, *virtute*, *divanuri*, *dejghin*, *lăudăcios*, *ueindumnezeit*, *primejduincios*, *a bojboi* (— *bojbăi*: buzele). Încă mai rare încercări de a crea cuvinte nouă: *plecare* (*aplecare*), *zădărnice* (*vanitate*), „*puitorul pravilelor*“ (*legislator*), „*viața lucrătoare*“ (*activă*), *plinit* (*perfect*), *măsurat* (*cumpătat*), *incordare* (*acord*), *ținere* (*durată*), *duh obște* (*spirit public*), *obște* (*public*), *asămănare* (*comparație*).

Ce cetise Negruzzi la această vreme? Avem, lingă o listă de echivalențe lexicе¹, însemnarea cărților pe care le avea, a persoanelor cărora le împrumutase² și a prețului lor chiar. Găsim opere grecești: *Geografia* lui Gaspari, „*Zadic*“ al lui Voltaire în traducere francesă, foarte răspândite și iubitele poezii lirice ale lui Atanase Christopulo, model și pentru poezii Văcărești, o carte de poeme a lui Sakellarios, „*Păstoriița Alpilor*“, o scriere de agricultură. Apoi volume francesе: *La Fontaine*, „*Cécile fille d'Ahmed III*“, „*Dictionnaire de l'Académie*“, *Zaira* lui Voltaire, *Amința* lui Tasso, *Atala* a lui Chateaubriand și, probabil, „*Pirostia Elenii*“, — pe lingă un „*Voyage en Moldavie et en Valachie*“.

Românești sint traducерile protopopului Leon, tatăl lui Gheorghe Asachi: „*Jucăria norocului*“ și „*Bordeiul indienesc*“, un „*Erast*“, poate manuscris, „*Tragodia lui Orest*“, tradusă de Beldiman „*Telemah, tomul I-ii*“, între „căr-

1 Cuvinte: *Vindecat*, *tămăduit*, *lecuit*.

Felicite—*noroche*.

Trăire—*viețuire*.

Hărăzește—*afrocrosește*.

Răzvrătire—*revoluție*, *zorbă*, *apostasis*, *rebelie*.

Incrementit—*înlemnit*, *nemișcat*, *înțepenit*.

Indulle—*trufie*.

Trăgănească—*prelungescă*, *îrască*.

2 Un C. Cațichi, un C. Voinescu, o doamnă „*Kiscoulapa*“, un „*Mr. Desiré*“ și chiar Beldiman, probabil poetul „*Beldeman*“, care tea *Amința* și *Atala*.

tile moldovenesti", nu e al lui Pleșoianu (apărut în 1831 abia); un „Hrison engolpion" pare manuscris. Să adăugim o Biblie de 15 lei și Vieți de Sfinți, Minee pe Ianuar-Mart și Novembre, 80 de lei¹.

Cum se vede, *modelele lipsiau*. *Modelele profane*. Dacă ar fi putut celi în „Tragodia" lui Beldiman, atunci ascunsă probabil oricărei priviri indiscrete — fiind vorba de atâtea persoane în viață —, adolescentul ar fi văzut cum se pot face versuri, sărăcicioase și fără nuanțe, e drept, dar fără străinisme. Dacă „Telemahul" ar fi fost al directorului de școli oltean, el ar fi aflat alte forme, adesea mai acceptabile, ale multor neologisme franceze, une ori și frumoase cuvinte românești, dar și lipsa, *totală*, a grecismelor neîngăduite.

De la contemporanii munteni n'ar fi avut ce lua². Traducerile lui Eliad din Byron și alți romantici apuseni n'au nerv și avânt. Iar limba tineretului moldovenesc era să se formeze, de prietenii lui Negruzzi, supt influența lui chiar.

Casul lui Asachi e deosebit, și ne vom ocupa altă dată de dînsul. Întrebarea este însă dacă puținele produse, cu totul superioare ca inspirație și *legătură* a formei, ale lirei lui înainte de 1830, ar fi putut înriuri asupra-i. Ele par a fi rămas în manuscris sau a fi fost publicate numai în foi volante.

Un izvor i-ar fi putut prii începătorului. Timp de două veacuri, călugări cu adînci cunoștinți de grecește traduseră întreaga literatură teologică a Răsăritului, și stilul lor

1 Tatăl lui Costachi, Dinu Negruși, apare și între prenumerații la *Descoperirea Americii* de Kampe I (Buda 1816), ca și Ioniță Negruș.

2 O notiță biografică în „Foaia societății" pe 1868, p. 88, îi atribuie cetirea lui Cîrlova, de la care ar fi venit întâiul îndemn spre poezie! Acolo se dă însă numele lui Bancovici, de la care a învățat limba franceză *acasă* (p. 88).

ajunsesè la o superioară frumusețã și armonie a perioadei. Acest puternic graiu dulce, același pentru toată Rominimea, și asemenea cu al cronicelor, pe care-l și întrece apoi, pătrunde, odatã cu noile curioșități ale sufletului național, în geografie, prin prelucrãrile lui Amfilohie Vlãdica Hotinului, în istorie, prin „Prescurtarea istoriei universale“, din grecește, a egumenului Grigore de la Sfintul Ioan din București (1827), în morala profanã și povestirea moralisatoare prin *Theatron politicon*, tãlmãcit de Grigore Pleșoiãnu și publicat abia la 1838, cu îngrijirea-viitorului episcop de Buzãu Filoteiu.

Dar tineretul moldovenesc era alcãtuit din feciori de boieri, nu din dascãli ca Pleșoiãnu, ca Eliad, ca Poteca și Moroiu, ca Marcovici, șefii mișcãrii literare de dincolo de Milcov. Și el învățase de la preceptorii grecești și franceși cã o nouã lume începe odatã cu lecțiile lor, o lume care *trebuie sã sjarne tradiția*.

A sfãrîmat-o și în cetire, pãrãsind cãrțile iubite pãrinților. Dar a trebuit sã facã în schimb un drum pe care, nedespãrșindu-se astfel de trecut, și l-ar fi putut cruța.

Cu tot talentul ce vãdesc, și cele d'întãiu încercãri în prosã ale lui Negruzzi aratã aceasta.

[ANECDOTE]

Un om care iubia desfiăturile mesei zicea: tatăl meu minca mult, și maică-mea ședea mult la masă; eu li samăn amindurora.

Dionisie tiranul a poruncit să taie barba cea de aur care era la idolul lui Asklepios, zicînd că nu era potrivit ca feciorul să aibă barbă, cînd Apolon, tatăl său, nu avea.

Un guraliv, povestind multè lucruri lui Aristotel, l-a întrebat în sfîrșit dacă poveștile sale nu-l supărau. Nici de cum, au răspuns Aristotel, căci nici nu ieau sama.

Un curtesan au zis Impăratului Avgust: huietul umblă că ai să-mi dai un dar. — Nu crede, i-au răspuns Avgust.

Un soldat, aflîndu-se pe Mare cu femeia sa în vremea unei furtuni, au văzut că corăbierii aruncau cu grabă orice puteau găsi, neluînd sama la nimic, și, cum ei strigau ca să arunce fieștecăre orice avea greu, de voiesc să nu piardă împreună cu averile și viața, soldatul, auzînd, și-au luat îndată femeia și-au aruncat-o în Mare, zicînd că n'are nimic mai greu și mai supărător decît pe femeia sa.

Impăratul Conrad al III-lea, luînd cetatea Weinbergului, au hotărît a tăia pe toți lăcuiorii ei, dînd voie femeilor să iasă și să ducă cu dînsese ce aveau mai scump. Femeile îndată au luat în spate pe bărbații lor, zicînd că n'aveau nimic mai scump decît bărbații.

Un himist, care se lăuda că au aflat știința de-a face aur, cerea o răsplătire de la Papa Leo al X-lea. Acest Papă au poruncit să-i deie o mare pungă deșartă, zicînd că, fiindcă el știe a face aur, el n'are trebuință decît de o pungă ca să-l ție.

Un om ruga pe altul să numere nebunii tirgului. El au

răspuns: D-ta îmi ceri un lucru foarte greu, iar, de m'ai întreba câți înțelepți, ți-aș spune că-s mult mai puțini.

Zenon, pentru ca să facă pe un tânăr guraliv să tacă, i-au zis; firea ni-au dat două urechi și o singură gură ca să auzim multe și să vorbim puține.

Întreba pe Aristotel ce ciștigau mincinoșii din spusul minciunilor. — Ca să nu-î creadă, au răspuns, nici cînd vor spune adevărul.

Se mirau unii de duișimea și duhul cel pătrunzător al lui Pic della Mirandola, care încă nu era de nouă ani. Un bătrîn li-au zis, în ființa și acestui tânăr prinț: cînd copiii au atîta duh de mici, se fac niște nătărăi, cînd ajung într'o vîrstă mai mare.—De este așa, au urmat copilul, să vede că în tinereță ai fost tare cu duhul.

Diogen au zis unui om care, pentru ca să-și arate duhul, vorbea multe: Boierule, de cînd ai venit din cer?

Un episcop, mergînd în caretă, au întîlnit un capușin mergînd călare, și l-au întrebat: de cînd Sf. Francisc merge călare? Capușinul i-au răspuns: De cînd Sf. Petru merge cu căreta.

Un zugrav, arătînd un rău cadru în ființa multora altor zugravi vestiți, se lăuda că l-au gătit foarte degrabă. La care Apelles i-au răspuns: nu-î trebuință să-mi spui că l-ai gătit de grabă, căci singur cadrul o mărturisește aceasta.

Prietenii lui Dioghen întrebîndu-l unde voiește să-l îngroape, și „nu cumva să mă îngropați“, li-au zis el. „Așa dar vei fi de hrana păsărilor și a fhiarelor“, au adaus prietenii. „Ba nu“, au urmat el; „să-mi puneți numai un băț în mîină ca să-i poți goni“. „Dar cum să-i gonești“, au zis ei, „dacă nu vei simți?“ „Dacă n'oiu simți“, au zis Dioghen, „ce-or să mă supere mușcăturile lor“?

1 Șters: întîlnind, călătorînd.

PIROSTIA ELENEI

După stricarea Troadei, în vreme ce rămășițele zidurilor¹, a capiștilor și a palaturilor sale încă aburiau și când supt aceste năruiri văpsite de sânge Priam, norodul și copiii săi erau îngropați, când femeia și fiicele sale se duceau în robie să slujească pe niște biruitori fuduli și când² acești însuși biruitori erau să pieie, unii în palaturile lor, alții pe Mări, unde cu ticăloșii să umble din țerm în țerm, în voia valurilor, a vînturilor și a furtunilor, — în sfîrșit cînd pe cîmpii Troadei Ahilevs, Hector, fiul lui Telamon erau culcați în țernă și că o mulțime de eroi amestecau dușmăneasca lor țernă într'un singur³ mare mormînt, Elena și cu Menelau⁴, împăcați împreună, se întorceau cu liniște și cu chef la Lachedemonia, și, jăluindu-se cu dulceață că el au putut-o crede necredincioasă, el, cerîndu-și iertăciune că au crezut niște arătări înșelătoare și făgăduind că nu se va mai îndoii de dragostea, nici de credința sa, amîndoi, în sfîrșit, trăind cel mai frumos al lumii, pîrîndu-le puțin numai rău că pentru un așa mic lucru au urmat atîta huiet, trecînd însă printre Chiclade, ei au fost răpeziți de o strașnică furtună. Și, cum ei vedeau minuntul în care corabia lor era să se sfărîme de stîncele ostrovului Co, ei au făcut o rugăciune lui Posidon: „O,

1 Sale.

2 În vreme ce.

3 Larg și.

4 Împreună.

cel mai nestatornic din nemuritori“, i-au zis incetișor Elena, „ajută o femeie care îți samăna“. La aceste cuvinte ea i au afierosit o pirosție de aur, pe care o scăpase din prada Troadei, și i-au aruncat-o în Mare. Indată Marea s'au liniștit.

Așa dar 600 ani după aceia, cum o corabie de la Milet trecea pe lângă ostrovul Cò, în minuntul ce un pescar al ostrovului arunca mreaja sa în Mare, Milesienii cari erau în corabie au zis pescarului să li vindă ceia ce într'un noroc se va găsi în mreaja sa. El s'au primit, și în fundul mrejii, când au scos-o, s'au aflat pirosția Elenei.

Pricină necurmată între Cò și Milet pentru această co-moară, unii zicind că pescarul nu înțelesese să vindă decât peștele ce l-ar prinde; ceilalți împrotivindu-se că el vinduse tot. Războiul era să urmeze. Pentru ca să scape de această nenorocire, au alergat la Pithia, și oracolul i-au împăcat, poruncind să se deie dar celui mai înțelept dintre înțelepți.

Dar care era cel mai înțelept dintre înțelepți? Această întrebare nu era mai puțin grea de a se deslega decât aceia a mrejii. Au socotit mult pentru ca să știe la care din cei șapte înțelepți cari înfloriau atuncia să deie protimis. „Ei ne vor lămuri ei însuși pentru alegere“, au zis unul din sfetnici. „Să începem de la cel mai de aproape. Thales este la Milet: să mergem ca să-i punem înaintea să primească darul nostru“.

„O tu“, i-au zis ei, „al căruia duh au pătruns în sinul naturii și i-au luat cele mai adinci taine, tu, care ai descoperit că apa este singur elementul¹ și că ea este principiul² celorlalte stihii; tu, carele dai lumii un suflet peste tot și care socotești că acest suflet este împreunat și firește lipit la materie, după cum sufletul omului este lipit³ la trupul său, dacă toate aceste sunt adevărate, dumnezeiescule Thales, primește de la noi această pirosție de aur, pe care Apolon ni poruncește să o afierosim celui mai înțelept dintre înțelepți.“

1 Cel singur.

2 Prensipul.

3 Impreunat.

„Prietenii miei“, au răspuns Thales. „dacă toate aceste ar fi adevărate, dacă aş fi eu însumi incredinţat şi dacă aceia ce eu învăţ aş înţelege bine, m'aş socoti cu adevărat înţelept. Dar eu în zădar am vrut să găsec enigma cea mare a firii: nici afară de mine, nici în mine însumi eu nu văd mai curat decît voi. Eu vă spuiu acolo secretul şcolii, căci¹ cu Apolon, fiindcă el vă trimete, nu este nimic de a ascunde.

„Eu am cercat să fac foc cu apă, dar eu sînt încă de a înţelege cum în soare apa face un iaz de lumină. Sufletul care am vrut să-l dau lumii pentru ca să regularisesc² mişcările şi să mişc orinduilele sale³, ar fi fără îndoială un frumos lucru, dacă eu-aş putea să-mi talmăcesc cum acest suflet lumesc este tot acelaşi în vultur şi în cioară, în tigru şi în elefant. Dar acesta este nodul carele mă opreşte: aceasta este singurarea fiinţii sale şi felurimea cea nesfirşită a acestor metamorfosări care întunecă înţelegerea mea. Perierghia nu-i ştiinţă, şi învăţăturile în care eu mă adîncesc sînt de acele poate în care rezonul cel slab al omului nu va afla niciodată decît un haos⁴ fără margini şi o lată întunerecime. Aceia ce o numesc înţelepciunea mea ar putea deci să nu fie decît nebunia mea. Căci aceasta este nebunie decît a vrea să cunoască aceia ce nu este dat omului ca să ştie.

„Cu toate acestea, pentru ca să nu gonesc ucenicii miei şi cum, poate, după vremi, vre un colţ al pinzei cei mari poate fi ridicat, eu li dau pilda nădejzii şi a curajului. Dar, în cărarea⁵ ce eu li trag⁶, eu adese ori mă rătăcesc însumi, şi eu nu ştiu mai mult unde sînt. Duceţi afierosirea voastră la Solon. El este care merge drept la folos; învăţătura lui este aceia a omului, şi scoposul lui este de a face mai bun, mai drept şi mai fericit.“

Solii, ambarcarisiţi pentru Atena, s'au dus să vadă pe Solon,

1 Dar.
2 Orinduiesc.
3 Ressorts.
4 Deşert.
5 Drumul.
6 Fac.

și, numindu-l cel mai înțelept dintre înțelepți, ei i-au dat pirostia cea de aur.

„Tocma bice ați nemerit minuntul”, li-au zis puitorul pravilelor Athenei, „eu sînt gata să nebunesc; eu vin din locul obștesc unde nu am văzut decît niște nemulțămîți. Oamenii Mării se jăluiesc că am favorisit pe oamenii de la țară, aceia mă învinovătesc că am prea purtat grijă de tirgoveți, și în politie încă-i și mai rău; fieștecare ar vrea pravile făcute în favorul său și spre păgubirea celorlalți. Dar încă tot nu-i nimic, căci și (eu) în însuși casa mea eu nu sînt niciodată în pace. Voi vedeți această tinără roabă care se minie și plinge într-un colț. Aceasta-i un mic drac: ea îmi răstoarnă capul. Ea încă nu-i de 18 ani, și aceasta mă ocărăște, și aceasta vrea să aibă mai multă minte decît mine.”

„Așa, așa”, au zis Glicheria, „am de o mie de ori mai multă, căci încalte eu sînt dreaptă, eu nu năcăjesc pe nimeni, și eu las pe fieștecare să facă ce-i place.” La aceste cuvinte lacrămile iar s'au îndoit.

„Îi păcat de a o măhni”, au zis unul din deputați, „căci ea este atîta de frumoasă, — cu adevărat frumoasă. Și crede că este. Dar ea nu știe că răutatea sa o face slută.—Ei bine, dacă sînt slută”, au răspuns supărată, „de ce nu mă vinzi? Ce nu mă lași să mă duc? — Și unde te vei duce, mică nebună? Care este stăpînul care va fi așa de bun și așa de miloștiv ca mine? — Ce bunătate, ce milă, — care nu-mi lași cea mai mică slobozenie? — „Și știți voi”, au urmat Solon, „care este slobozenia ce ea o cere? Aceia de a vedea la mine un mic obraznic pe care îl iubește și care tot una umblă prin prejurul casei mele.

Indată cum ies pentru ca să mă duc la Sfat sau la Lichion, într'același minunt sosește: el este primit, și, cînd îi prind împreună, ea îmi zice pentru desvinovățirea lui că-i mai tînăr și mai frumos decît mine.—„Cu adevărat”, au strigat ea, „el îi mai tînăr și mai frumos. Chiamă-l ca să vedem, și ca acești străini să ne judece.—Lipsește, necinstito”, au zis Solon minios, „și să nu te mai aud.”

„Acest neastîmpărat pe care ea îl iubește”, au urmat el, este un tînăr om cu numele Pisistrat, pentru carele am

avut mii de bunătați, pe care l-am învățat și care își bate joc de învățăturile și de pravilele mele și de pravilele tale! Așa de a purure îmi poftorește acest cuvint al Schitului Anaharsis cum că pravilele sînt ¹ o mreajă a paingului, în care muscuțele se prind, iar prin care muștile cele mari vor scăpa totdeauna.

— Și de ce nu-ți închizi ușa la acest obraznic?

— Bine, de-i voiu închide ușa, va intra pe fereastă. De ați ști citu-i de meșter și de înșelător! El au cîștigat pe toți robii miei; rugăciunile, lacrimile și darurile nu-l costisesc nimic. El îi plin de duh și de plăceri; și eu însuși, cînd îl ascult, el are darul de a mă liniști.—Îi multă nevoie², îmi zice el, „cinstitul meu dascăl, să ne sfădim pentru o roabă? Dacă noi am fi: dumneata tînăr ca mine și eu bătrîn ca dumneata, nu ți-aș lăsa-o? Vezi care mai bine din noi amîndoi poate să-i placă! — Voi simțiți că aceste resoane² sînt supărătoare. Și, pe urmă, dacă-l voiu desnădăjdui, el va merge să mă învinovățească, să mă propovăduiască prin norod. Va zice că-s amoretat și zular. Cît îi de tînăr însă, el are mai mult credit decît mine; el ascultă pe cei nemulțamiți, îi adună, îi desmiardă și pe urmă vine să-mi spuie că nu voiu face nimic cu acest norod, dacă el nu se va amesteca; că, lăsînd pe Atinei la fireasca lor istețime, eu nu-i cunosc; că ei sînt zădarnici, ușori, nebuni, caprițioși, nemulțămitori, prieteni ai neoterismosurilor; că ei nu vor face decît numai nebunii, dacă nu vor avea în capul lor un om isteț și statornic, care să-i știe povățui, că acest om va fi el. — Iată un nebun foarte hotărît“, au zis solii. — „Și foarte primejdios“, au urmat Solon. „El are, după cum v'am mai spus, meșteșugul de a linguși obștia, și acesta este meșteșugul de a o stăpîni. El se laudă, el spune că o va învăli ca cu o mreajă, și, după ce m'au mîniat prin înfricoșările sale, el mă defaimă că nu-l iubesc și se jură pe cei mai mari Dumnezei că eu voiu îi totdeauna prietenul său, de și făr' voia mea. Voi vedeți că un om care se tulbură așa și

1 Niște.

2 Nu lăsa de a fi.

se sinchisește de două tinere capete nu este înțeleptul ce voi îl căutați. Vă sfătuiesc să vă adresariși la Thales Milesianul, căci el își stăpînește sufletul în pace și este fericit cu sine însuși.

— „Noi de la dînsul am început“, au răspuns deputații, „dar și el, ca și tine, ni-au mărturisit nebunia sa.

— Și oare are și el o mică roabă care să-l facă să turbeze, un rău care să i-o desmierde și un norod neînduplecat, pe care nu l poate pune la cale? — Ba nu, dar el are tot atita năcaz în părechea elementurilor, cit ai și¹ tu a ocîrmui pe oameni, și el zice că nebunia sa este de a vrea să tîlmăcească aceia ce nu înțelege.

— Duceți-vă deci la Bias“, au adaus Solon; „acela trăiește în liniște și de o parte în mica lui cetate a Prienei. El tîlmăcește numai enigmele Craiului de Eghipt și logogrifurile Craiului de Ethiopia. Cit pentru tainele firii, el declarisește că nu înțelege nimic. El lasă să meargă lumea după cum merge, fără să vrea să o puie el la cale, și, pentru ca să fie mai slobod de nevoi și de griji, el s'au lăsat de învățatură, după cum și de bogăție.“

Ei s'au dus deci la Bias.

„Ah, domnilor“, li-au zis ei, vîzîndu-i întrînd la dînsul, „fără indoială îmi aduceți vre o bună veste. Nu cumva mi-ați găsit cîinele? Nu cumva știți cine mi l-au furat?“

Solii i-au răspuns că ei nu știau nimic.

„Care pricină deci“, i au întrebat, cu un aier mîhnit, „vă aduce la mine?“

Ei i-au spus că din partea oracolului de la Delfi i-au adus o pirostie de aur.

„O pirostie de aur, mie! Ce să fac cu dînsa? Ah, oracolul, care le știe toate, să-mi spuie cine mi-au luat cîinele. Numai acest prieten aveam în lume, și și de dînsul m'au lipsit. Ce barbaricească neomenire! Eu nu mai vreau nimic, li lăsasem toate: cinste, noroc, slujbă; eu nu ce-ream nimic, eu îmi lucram singur grădina și ogorașul. Cîinele meu era lîngă mine, noi ne iubiam, noi eram fericiți de a trăi și de a vorbi împreună. Zavistnicii n'au putut

¹ Dumneata.

să ne vadă bucurându-ne mult de această fericire. Ei ne-au despărțit; ei mi-au furat cîinele, singurul meu prieten. Ei poate l-or fi ucis!... Nu, nu este nicio pedeapsă' așa mare pentru o așa cumplire.

— Fără îndoială“, au zis unul din Milesieni, „prăpădirea unui cîine credincios este o nenorocire; dar această nenorocire este ea așa mare? — Așa prea mare pentru mine, care nu mai am nimic. Nu este neplăcere pe care să nu o sufăr fără să supăr lumea, nici cerul de jalobele mele. Amelisit în cetatea mea, după ce am mintuit-o, rău ascultat în sfaturi, eu m'am tras din trebile publice și m'am ținut în colțul meu. Eu am cercat o judecată nedreaptă; eu am pierdut-o, și n'am zis nimica. Femeia mea m'au înșelat: n'am zis niciun cuvînt nimăruia; copiii miei m'au lăsat: i-am iertat. Aceasta-i îndestulă răbdare. Și, cînd vin ca să-mi ieie încă bietul meu cîine, este, socotesc, prea firesc ca statornicia mea să se strice. Ea au venit în vîrf, și nu mai pot.

— „Ce, se poate“, i-au zis unul din soli, „ca aceasta să fie stîncă celui mai înțelept din oameni? — Celui mai înțelept. Și pentru ce trebuie ca să fiu? Nu sînt¹ dat ca să fiu. O, nu, eu nu sînt atîta de nebun pentru aceasta. — Cu toate acestea, dacă noi întrebăm cine este cel mai înțelept dintre înțelepți, fieștecare va răspunde: Bias! — Bias! Bias! Ei vorbesc după plăcerea lor, și, dacă Bias se mihnește cînd i-au luat cîinele, ei ar fi toți înspăimîntați. Nu. Bias nu este decît un bun om căruia îi fac rău și care simțeste răul care îi face. De vroîți pe unul mai statornic și cu un suflet tare, pe care nicio nenorocire încă nu l-au ajuns, mergeți de aflați pe Spartiatul Chilon.

— „Să mergem deci la Lachedemona“, au zis deputații. Și, sosind ei, au întreat unde este locuința acestui om atîta de vestit prin înțelepciunea și statornicia sa. Li-au răspuns că s'au dus la Pisa să privească la jocurile olimpicești. Călătoresc deci cu grabă și sosesc tocmai în ziua cînd se filonichisia prețul luptei și al pigmahiei (*sic*) împrejurul amfiteatrului.

¹ Nam.

Ei întreabă unde poate fi Chilon. Li-l arată deci cu totul ocupat de lupta între doi atleți, dintre cari era unul fiul său Epimelid și celalalt vestitul Glicon, biruitor odată la jocurile alergării.

Ochii Spartiatului înfocați și țintuiți priviau toate mișcărilor amînduror luptătorilor. Necazul luptei era ca cum ar fi fost tipărit în bătaia mușchilor¹ trupului său, mișcarea sprincenelor sale însemna mișcările amîndurora, fruntea sa curgea de sudoare, miinile sale, răzimate fiind pe genunchi, se întindeau de cîte ori fiul său strîngea pe protivnicul său, și el se cutremura de cîte ori îl vedea lunecînd sau împiedecîndu-se. La mai mult de un ceas de cît ținea lupta și se îndoia în puteri, cînd în sfîrșit Glicon au picat, și tot împrejurul au răsunit de aceste cuvinte: „Epimelid, fiul lui Chilon, biruitor la lupta trînteii“.

Părintele atunci, mai năcăjit de osteneala războiului și mai obosit decît fiul său, pică fără mișcare și fără glas în brațele vecinilor săi. L-au socotit mort de bucurie; vestea încă au și mers în vre-o cîteva cetăți ale Eladei. Dar adevărul era că au leșinat și că l-au dus în cortul său avînd pe obraz gălbeneala morții. După ce au dobîndit iarăși simțirile sale și au îmbrățișat pe fiul său, solii s'au înfățișat și, socotind să-i vestească un triumf încă mai de laudă, ei i-au dat pirosția cea de aur, pe care Apolon o hotărîse celui mai înțelept dintre înțelepți.

— „Vă bateți joc de mine“, li-au răspuns Spartiatul, „ori pesemne nu știți că cel mai înțelept este acela ce stăpînește sufletul său intru o asămănare statornică, fără să lase să se stăpînească niciodată de niciuna din aceste patimi? Eu am stricat vre-o cîteva, și' din cele mai înfricoșate, precum: ambiția, zavistia, pofta cea peste măsură, minia, și iată că eu am picat supt aceia de care mă păziam mai puțin. Norocul au aflat locul meu cel slab: el m'au dat spre teatru la toată Elada după cum un copil de care s'au jucat, și deci acum au venit să mă vadă în stare să moriu de bucurie pentru cel mai zădarnic din favorurile sale.“

¹ Muschilor.

„Nimică nu este mai firesc și mai de iertare“, i-au răspuns solii, „decît acest sentiment într'un părinte. — Ei nu“, au urmat ei, „nu : eu nu mă lingușesc. Aceasta nu-i decît slăbiciune. Ce, pentru că fiul meu are în mușchi mai multă tărie și virtute decît un altul, am eu atîta de puțină tărie în suflet¹ ca să pic în sincopă, cînd el s'au vestit biruitor în jocurile trînteii? Ce ar fi fost deci, dacă după un războiu eu l-aș fi văzut viînd biruitor în brațele mele, acoperit de sînge și de praf? Acel care se lasă să se stăpînească de norocul cel bun, ar ști mult mai rău încă să sufere pe cel rău. Și ce vor zice de mine femeile Lachedemonei, ele care cu atîta receală mulțămesc dumnezeilor cînd li aduc pe fiii lor pătrunși de lovituri, întinși pe o pavăză? Mergeți, ascultați-mă, de vă dați prețul înțelepciunii la megieșul meu Fison (*sic*), care nu este ca mine un bătrîn² neputincios și zădarnic.

Filon era un soiu de urs³ din pustie, și atîta de sălbatec, încît vecinii lui de abia îndrăzniau să-i vorbească. Solii⁴, heretisindu-l, i-au dat pirostia cea de aur pe care Apolon o hotări pentru cel mai înțelept dintre înțelepți.

— Căutați-vă de drum“, li-au răspuns el cu un aier sălbatec. „Apolon cunoaște pe oameni ; eu nu sînt nicidecum înțeleptul la care vă trimete, și eu mîncarea nu mi-o fierb pe pirostie de aur.

— Este știut“, i-au zis ei, „că tu defăimi bogățiile, le-nea și poștele, că tu dai însuși Spartiaților pilde unei vieți cumplite și că, în singurătatea ta, călcînd în picioare răutățile, desfătărilor și zădărniciile acestei lumi, ai asupra tuturor simțurilor tale împărăția unui reson slobod și puterea unui suflet mare. Pentru aceasta deci noi socotim să ascultăm oracolul, dîndu-ți această pirostie ca un dar rînduit celui mai înțelept din oameni.

— Eu l-aș primi“, li-au zis ei, „dacă eu aș crede că este în mine o a patra parte din cea ce voi ziceți. Dar nu se poate cineva face mai bun decît este cu un Dumnezeu care vede așa de curat în suflet⁵.

1 Pentru.

2 Așa de.

3 Sălbatec.

4 Intilnindu-l.

5 Șters: Ci se poate cineva face mai bun decît este?

„Imi zic : uritor de oameni, și așa sînt. Dar, dacă eu urăsc oamenii, eu nu mă deosebesc dintr'această ură obștească.

„Și nu este nimeni de care să fiu mai neîmulțămînt decît de mine însuși. — Ești prea măsurat“, i-au zis ei. — „Ba nu, dar eu sînt drept. La început eu am cunoscut că omul politic este o minune ¹ înfățișată, și, socotind să mă fac mai bun și mai fericit, eu m'am făcut sălbatec. Supărarea, neodihna și tristețea m'au scos din această înșelăciune. Dar nu mai era vreme : haractirul meu se auzise, și, pentru ca să l'țiuu, eu l-am mai silit încă. Eu întrec afstiroțita Spartiaților voștri, și eu trec pentru a defăima mai cu mare fudulie decît ei însuși averile pe care nu le am.

— „Dar pentru ce să-mi pară rău de a ști că într'alt loc se bucură de aceste mincinoase averi de care eu mă lipsesc ? Ce rău îmi pricinuiesc meșteșugurile Corintului și ale Atenelor, luxul Asiei și desfrînările de la Sibaris ? Eu nu pot fi un adevărat înțelept, căci am prea multe fantasii. Dacăș fi fericit eu însuși în înfrînarea mea, pentru ce mă voiu micșura că au fost fericit altul în avuții ? Și cu un alt methodos decît eu ?

„Eu mi-am zis adese ori că, dacă toată Elada ar avea ² năravurile Spartei, Sparta ar fi robită. După norocire pentru dînsa, megieșii ei sînt femeietici ; ar fi trebuit să mă bucur ³ că într'alt loc au năravuri desfrîinate, și pentru aceia ⁴ nici-odată eu nu ⁵ gîndesc la aceste serbători, la aceste privești, la aceste adunări pe care oamenii cei slăbănogi obișnuiesc, fără să-mi fie ciudă. Și, pentru ca să mă mîngîiu, cere trebuința să-mi zic în sine : acolo-i deci înțelepciunea ? O nu ; aceasta-i trufia care suferă și care se răsplătește de înfrînările ce ea își pune. Un adevărat înțelept ar fi aceia care, mulțămînt de soarla ce Dumnezeuii, norocul său, alegerea a însuși resonului său i-ar fi orînduit în parte, ar lăsa, fără să se tulbure, să trăiască toată lumea după pofta sa. Pentru mine, aceia ce-mi mișcă inima, eu simțesc aceia ce

1 Fîntă.

2 Obiceirile

3 Decît.

4 Nicidecum.

5 Socotesc.

o mihnește, și eu aflu întru adevăr că în fundul misantropiei mele zavistia au ascuns răutatea sa¹. Nu mă mai siliți deci de a primi un preț ce nu² mi se cuvine, și căutați în ostrovul Rodos dacă Cleobul de la Lindos nu va fi omul ce voi căutați. El gustă bunătățile vieții măsurat și cu liniște, având bogății pe care el le metahirisește bine și de care nu se stăpînește. El este fericit și slobod, și el află bine ca toți să fie fericiți și slobozi ca el.

— „Are dreptate“, au zis solii, „omul care știe să se bucure mai bine fără să înșele trebuie să fie întru adevăr cel mai înțelept.

Și ei s'au dus la Lindos, tocma în vremea cînd Cleobul se pusese în capul pricinilor obștii.

Sosind supt șala unui palat, ei au văzut că vine la dinșii cu un pas măsurat o tinără și frumoasă persoană, îmbrăcată cu înțelepciune, cu o rochie de in, mai albă decît omătul, și încinsă cu o cordea albastră deschisă pe supt sîn. Părul ei cel negru făcea valuri prin prejurul grumazului său celui mai alb decît fildesul, și pe fața sa strălucia în toată blîndeța sa haractirul bunătății.

Aceasta era minunata Evmetis, una dintre aceste femei vestite, a căreia pomenire vremea se vede că au avut purtarea de grijă de a o păzi. Fiică fiind a lui Cleobul, norodul făcea haz a o numi Cleobulina. Credincios sfetnic al părintelui său, ea îi făcea slava, ea-i era dragostea.

După ce deputații s'au făcut cunoscuți străinilor, li-au zis ea, băgîndu i înlăuntrul palatului: „Nu vă supărați dacă tatăl meu vă face să așteptați. Intr'acest ceas el ascultă pe norodul său. Știu că nu veți voi ca el să scurteze pentru voi cea mai sfîntă din faptele sale. Dar, îndată ce va fi slobod, eu vă voi da de știre.“

După aceia, vorovînd cu dinșii asupra năravurilor, a pravilelor, a obiceiurilor, a neguțătoriei, idespre¹ alianțele și rivalitățile a feliuri de noroade ale Eladei, ea au arătat atîta știință și un haractir de duh cu atîta mai presus de vrîsta sa, încît ei umblau să-i deie pirostia pe care venia' să o

1 Deosebitt-mă.

2 Este al meu.

afierosească tatălui ei. — „Ah, ți se cuvine“, i-au zis ei, „vrednică de mirare Evmetis, arătarea ce Thales ți-au dat la Corint, în palatul lui Periandru, zicînd că tu erai vrednică de a ocîrmi un mare Stat! Fericit, fără indoială, fericit este norodul ce este supus unui părinte a căruia tu ești fiica! Acest Craiu trebuie să fie înțeleptul cel adevărat, la care oracolul lui Apolon ni poruncește să-i ducem acest dar.“ Și atunci ei i-au povestit întîmplarea pirostiei de aur.

„Ah“, li-au zis ea, „întăiu că tatăl meu nu o va primi. El și-au făcut lui ¹ o așa de înaltă idee de cea adevărată înțelepciune, încît el este departe de a socoti că o va putea ajunge vre-odată.“

Zicînd aceste cuvinte, ea au văzut norodul ducîndu-se prin sala palatului. Și, după ce au paratirisit cu perierghie toate fețele: „Cerule, să fii binecuvîntat“, au zis ea; „toți se duc mulțămîți!“ Atunce cu un pas ușor s'au întors cătră tatăl său. Cluj / Central University Library Cluj

„Ah“, i-au zis Cleobul, obosit de osteneală, „nu mai pot. Ah, măcar să tot zici ², poate cineva ținea acești oameni? Ar vrea toți să stăpînească. Nu este niciunul care să nu socotească că, dîndu-mi glasul său, el mi-au lăsat locul său, sau care măcar să nu creadă cum că ar trebui să aibă și ei loc în divanurile mele. Ei sînt toți politici, militari, dascăli a' pravilelor, neguțători; ce știu? Și totdeauna cel mai nătărău este mai lipit de ideia lui.“

Cleobulina, îmbrățișîndu-l cu dulce bucurie: „Nu-i nimic, părintele meu, încă puțină răbdare! Duhul cel obștesc este rar, și iubirea de sine este proastă. Se știe dar, dacă toată lumea ar fi înțeleaptă, nu ar mai avea trebuință de ocîrmuitor. I-ai ascultat pe toți? — Așa, pe nime m'am trecut cu vederea. — Așa dar, curaj! Ei se vor face mai ³ înțelepți și se vor lăsa a se face fericiți. Acum vino de primește pe niște străini cari te așteaptă, și cari primește-i, fiind din delficescul Apolon. Zic că vin în numele lui să-ți deie un dar de mult preț,

1 Insuși

2 Tu bine zici.

3 Cămîniți.

După ce solii de la Co și de la Milet au spus cuvântul lor, Cleobul, înspăimântat, tulburat de cinstea ce îi da : „Ce“, li-au zis ei, „nu aveți un Thales la Milet, un Bias la Priena, un Solon la Atena, la Lachedemonia un Chilon, un Filon, mai înțelepți decât mine?“

„Ce vrei“, i-au răspuns unul din Milesieni, „noi i-am văzut pe toți. Ei își trimesc slava ca o roată de la unul la altul. Nu este niciunul carele să voiască a zice că este înțelept, și fieștecare dintr'înșii pretinderisește că are partea slăbăciunii și a nebuniei sale.“

„Dar eu“, au zis Cleobul, „nu am pe a mea? Înțelepciunea mea, de care voi vorbiți, iată-o“, au urmat ei, arătând pe fiica sa; „a ei diathesis dulce și împăcătoare liniștește amărămea duhului și a năravurilor mele. Vedeti acest aier deschis, adunat și simțitor, această prostie (simplicitate; *N. E.*), această plăcere în petrecerea sa, această tineretă de douăzeci de ani, încă atât de fragedă și de gingașă. Într'însa lăcuiește o inimă plină de evghenie și de curaj; într'însa¹ este un suflet plin de putere și de bunătate, și, dacă cineva mă crede bun, fiica mea este pricina: fără dînsa eu aș fi un om ne trăitor cu oamenii. — Ah, părintele meu, ce vorbești? — Adevărul, iubita mea fiică, după cum trebuiește la trimeșii unui Dumnezeu pentru care nu-i nimic ascuns. Așa², eu³ pățimesc de o boală netămăduită, de o antipatie nebiruită pentru jumătate din neamul omenesc. Eu nu pot să sufăr pe nătărăi; eu am călătorit cu nădejde să scap de dînșii, dar în zădar: peste tot locul eu îi găsesc; peste tot locul ei mă năcăjesc; eu socotesc că-i las la miazăzi, și⁴ ei mă așteaptă la miazănoapte. Precum un roiu de muște, ei se văd că zboară după mine; obosit fiind acum de a mai fugi de dînșii, eu am venit să mă las în patria mea, dar nu mă pot obișnui.

Este adevărat că nătărăii⁵, au zis „deputații, „sînt un neam foarte supărător. Dar ce ar fi deci dacă ai găsi peste

1 Sede.

2 Domnilor.

3 Sînt mîhnit.

4 Se găsesc la miazănoapte.

5 Sotii.

tot locul nebuni și răi? — Bine“, au urmat Cleobul, „pe nebuni îi închid, căci sînt puțini, și, cînd nu aduc păgubire, sîs vrednici de jale; cei răi sînt însemnați: ei rămîn rare ori nepedepsiți, și, așteptînd ca pravilele să ne mîntuie de dînșii, ne putem păzi, Dar nătărăii! Ah, nătărăii! Acești soiul ce nu mai sacă și care se înmulțește fără pedeapsă. Nu este nicio pravilă pentru dînșii. Ei umblă cu capul sus, și peste tot locul ei au avantajul numărului, al obrazniciei și al netemerii. — Dar, în sfîrșit, ce rău îți fac ei? — Acesta este ce eu mă întreb pe sinemi fără să-mi pot da reson. Dar, îndată ce-i văd, de departe nervele mele se increțesc, singele mi se aprinde, și, încă pără a nu vorbi, eu îi gîcesc, eu îi simțesc. Acest aier înflorit, mulțămît de meritele lor¹, încredințat la avantajurile lor, această iubire de sine în ei însuși și această nebăgare în samă de stima² altora, această silință a tăia vorba celui mai învățat pentru ca să-i spui aceia ce ei știu mai puțin și aceia ce el știe mai bine, acest ton de zădărnicie și de prolipsis, această³ plecare de⁴ împlinire ce au avut aceia ce ei au zis și aceia ce va avea aceia ce ei au să mai zică, acest reson mincinos și obraznic, care merge din greșală în greșală, împingînd din toate părțile sensul cel bun și cele de cuvîntă și dînd de nuvotăți, de neauzite adevături, cele mai mojicești rătăcirî, aceste toate mă turbează.

— Ai toată dreptatea“, au zis unul din soli; „acești oameni nu sînt de suferit.

— Ba nu, nu am dreptate“, au zis Cleobul, „și eu o simțesc; nerăbdarea mea este de nebun, căci, în sfîrșit, aceste sucite dughuri sînt ele după cum altele? Au toți copacii codrului sînt dreți ca chedrul? Nătărăii sînt spinii neamului omenesc, și spinii peste tot locul sînt grămadă. Tînguți deci pe omul cel slab, care nu poate trăi cu nătărăii, și duceți-vă, credeți-mă, de vă căutați înțeleptul la Lesbos, unde Pitacus, cu o bunătate, cu o statornicie neobosită, peripiusește și ascultă toată lumea, și cu vin din

1 In text: meriton a lor.

2 Estinul.

3 Supunere.

4 Scoposul.

divan, cu frigările în sînge. De este în Elada vre un ade-vărat înțelept, acesta-i Pitacus."

Acum, fiind osteniți de atîtea drumuri fără folos, depu-țații au trecut la Lesbos, dar, până a nu vedea pe Pitacus, ei au vrut să arunce o căutătură pe ostrovul său, și, după ce au umblat printr'insul, ei s'au dus la Mitilini, unde Craiul lăcuia.

Îndată ce Craiul s'au înștiințat, îndată i-au și chemat, și unul dintr'înșii i-au zis această voroavă: „Stăpînitorule unui așa fericit ostrov, în politiile stăpînirii tale prin care noi am umblat, la Methimnia, la Altiisa, iar mai virtos la Mi-tilini, și prin locurile de prin prejurul lor, noi n'am văzut decît dragostea lucrului și icoana îmbielșugării, lucrarea pămîntului, industrie și negustorie înflorind; peste tot locul buna orînduială și pace, peste tot o minunată singurătate, o fericită liniște. Această privești, alcătuiеști lauda ta, și pirostia cea de aur, pe care Apolon o hotărăște celui mai înțelept dintre înțelepți, se cuvine după toată dreptatea pui-torului pravilelor Lesbosului.

— Așa ar fi*, au răspuns Pitacus, „dacă oracolul nu ar cere decît un Craiu drept și bun. Eu cred că sînt, dar, un înțelept, acesta-i alt lucru. Să mîncăm întăiu, și, după ce ne vom scula de la masă, eu mă voi face cunoscut vouă precum sînt.

Mîncarea au fost proastă și cu puține feluri. Dar aierul bunei voiri și al bunătății, care era firesc la acest prințip, cheful cel¹ iubit al copiilor săi, evgheniceștile și ginga-șele grații ale maicii lor, Amasilii cei mai frumoase din femei, plătiau mai mult decît luxul. Și Pitacus, încunjurat de familia² sa, s'ar fi arătat cel mai fericit din oameni fără o rană de melanholie care în ochii și în fața sa se părea că-i întristează fericirea.

El, auzind de unde li venia pirostia de aur și curiosita-tele neprimiri ce făcuse ceilalți înțelepți. „Așa dar“, au zis el, „niciunul nu-i mulțămît de sine, și fieștecare dintr'înșii are în sufletul său un judecător mai cumplit decît cum ar fi zavistia chiar, cit este ea de nedomolită. Ah, să credeți

1 Vesel.

2 Familia.

că li s'au căzut vestea și numele și, așa cum și povestiți, ei nu au în' pământul lor un criminător care se silește a-i necinși."

La aceste cuvinte o adîncă oftare au ieșit din sînul său, și, după o lungă tăcere, el au întreat pe soli de cîntau în Elada stihurile pe care Alcheu le făcuse asupra lui și care îl catigorisiau ca un² ulsur]pător și tiran al patriei sale.

Ei l-au incredințat că aceste scîrnave stihuri, și cunoscute de așa, nu aduceau ocară decît celui ce le-au făcut. „Ai înțeles?“, i-au zis Crăiasa, „acest duh rău este cunoscut, și fierea de care este plin nu este o otravă decît pentru dînsul însuși. Uită-l deci pentru totdeauna, după ce-l vei ierta.

— Așa“, au zis ei, „eu voi crede că toți³ defaimă satira, dar⁴, defăimînd-o, fieștecare o știe de rost.“

După ce s'au sculat de la masă, Crăiasa s'au dus cu copiii ei. Și Pitacus, primblindu-se cu deputații prin grădinile palatului său: „Cerul îmi este martur“, li-au zis ei, „că, priimind scaunul ce Lesbianii mi-au dat, eu m'am⁵ plecat totdeauna la cererile celui mai mare număr și la voile oamenilor celor buni. De atunci am făcut pentru dinșii aceia ce un părinte iubitor ar fi făcut pentru copiii săi cei iubiți, dar însă, cu toate aceste, ticălosul acesta Alcheu nu contenește de a⁶ innegri stăpînirea mea și de a otrăvi facerile mele de bine. În stihurile sale, pravilele mele sînt lanțuri, puterea mea nu este decît un jug, însuși bunătatea mea este o cursă spre a înșela pe oameni, și pără și blindeța care i-am arătat-o totdeauna cît au fost supt puterea mea, zice că este o lucrare unde de frica defăimării sau de nădejdea cu care m'am măgulit că mă voi face un lingușitor. Ah, marturi mi-s Dumnezeii că eu n'aș fi vroit de la dînsul decît să tacă. Ce i-am făcut! L-am răpit acest scaun pe care el mă vede cu ochii sclipind de

1 Locul.

2 Stricător.

3 Ocăresc.

4 Ocărînd-o.

5 Făcut.

6 Intuneca.

minie? Cu ce¹ silă, cu ce nedreptate m'am făcut uricios? Și chiar altul afară de el în Lesbos, în Elada mă poate învinovăți de a fi un tiran? Poate² aceste stihuri, în care el mă zugrăvește cu cele mai negre văpșeli, vor ajunge și la strănepoți. Dumnezeii pentru pedeapsa mea au dăruit darul duhului unui mincinos. Ah! cum această poveste terănească se arată mincinoasă, că, când șerpii se hrănesc cu ierburile ce odrăsleşte Eliconul, ei își pierd veninul. Dar inima lui Alcheu este mai plină decît inima viperei, și el îl revarsă pe Împărăția mea cu mari valuri.“

Solii au vrut să i răspundă că numele cel drept întunecă pe pîrișul său „și care vre-odată“, i au zis ei, „au declarat mai înalt decît tine ura sa cătră tirani? Nu ești tu carele te întrebai: care este cea mai rea hiară, și care ai dat acest răspuns vrednic de pomenit: printre dobitoacele sălbatece tiranul, iar printre cele dumesnice lingușitorul? Și deci³ pe tine însuși te vor învinovăți de tiran?

— „Nu, eu nu sînt nici cum tiran“, au zis el, „căci nici nu voiesc să fiu. Și, lăsînd stăpînirea mea, eu voiu da samă cerului și pămîntului de metahirisirile ce am făcut cu dînsa. — Tu, Pitacus“, au strigat deputații, „tu, pentru ca să te faci plăcut unui critic fără rușine, să lași puterea de a face un norod fericit? — Așa, o voiu lăsa-o, pentru ca să întunec zavistia. Acest norod ar avea încă trebuință de mine; eu o simțesc: nici pravilele, nici năravurile, nici fericirea sa nu sînt încă bine statornicite; pacea și imbielșugarea pe care eu i-am dat, au răutăți la care eu știu că el este plecat. De va pica iarăși în moliciune și în lene, el nu va întîrzia de a se strica din nou, și poate de a se lăsa la cea mai primejdioasă neînfrinare. Aceasta mi-o zic în toate zilele cei mai înțelepți ai Lesbienilor. Dar așa fel este slăbiciunea mea, că în zădar zeci mii de glasuri se ridică pentru ca să binecuvinteze dulceața și bunătatea⁴ ocîrmuirii mele; un om singur îmi strică în fundul inimii toată bucuria și fericirea. Eu îl văd ca pe o furie urmîndu-mă în viitoare vremi. Acest norod, ce m'ar fi bine-

1 Răpș..

2 Dar cu.

3 Pe însuși d-la.

4 Împărăției.

cuvîntat, va fi de mult în țernă, și Alcheu va trăi, necinstindu-mă din vîrstă în vîrstă. Și numai el va fi ascultat; în vremea tăcerii nopții stihurile sale cele fără rușine, dar arzătoare, stihurile sale cele ce scintilesc de turbăciune și de duh plin de fiere și de dulceață, batjocuritoare și armonioase răsună la urechea mea. Vor trece din gură în gură, și mi se năzare că pare că-l aud, cîntîndu-le în mijlocul noroadelor adunate. Incordările lirei ~~me~~ tulbură somnul meu, și printre aceste încordări eu aud aceste strașnice cuvînte: Contenește, ticăloșule Lesbos, contenește de a sluji un tiran. O nu! eu nu o am nici cum această putere a înțelepciunii, această putere care calcă în picioare șerpia zavistiei și ai răutății și care merge cu un pas întreg și slobod pe cărarea cea dreaptă a datoriei. De aș fi un adevărat înțelept, în zădar Alcheu m'ar ocări: eu i-aș lăsa opinia (socoînța) obștească și aș lăsa stihurile sale să înșele numele meu, și aș fi norocit cu mine însumi de binele ce aș fi făcut, de binele ce eu aș face locului meu. Dar nu, eu sînt neodihnit, mișcat, tulburat ca un copil de aceia ce vor gîndi de mine, asemenea cu căprioara cea fricoasă, ce aleargă din pădure; huietul vinturilor, sunetul frunzelor mă sparie. Duceți de aici pirostia de aur, căci nu se cuvine slabului și mișelului Pitacus.

— Dar la cine deci în sfîrșit să ne adresarisim?“, l-au întrebat trimeșii Pittiei. „La Periandru de la Corint“, au răspuns Craiul Lesbosului. Periandru nu cere să fie pus în numărul înțelepților, dar el iubește să li samene și îi place să i asculte. Adese ori la o masă el i-au adunat, el îi cunoaște pe toți, și el însuși va ști să-i prețuiască mai bine decît altul. Dar pentru mai multă încredințare duceți-vă de-i cereți în numele Dumnezeului care vă trimete ca să-i poștească la masă. Acolo, cu paharul în mînă și cu pirostia de aur pe masă, ei însuși vor judeca la care acest preț a înțelepciunii heleniste (se cade a fi) presantarisit prin mîinile voastre“.

Acest sfat au fost ascultat. Înțelepții, poștiți de Periandru, s'au dus toți la Corint⁴, unde au șezut la masă împreună cu solii de la Milet și de la Cos.

1 Pare.

2 Ca.

3 Și în zădar este să mai zic cum și solii.

4 Au șezut la masă.

„Acum”, au zis Periandru la cei de la masă, pe la sfirşitul mincării, după ce au adus pirostia¹ pe masă, încoronată² cu flori, fiştecare pe rînd să ni zugrăvească înţelepciunea, şi preţul să fie dat la acel ce va părea că împreună la cel mai înalt grad haractirurile adevăratului înţelept. Veţi fi judecaţi de cei ce vă sînt asemenea.“

Atunci, după obiceiul ce urmă la adunări oamenii, vorbind fiştecare cînd îi venia rîndul, unii au zugrăvit înţelepciunea: o³ asămănare a sufletului nesmintită şi întru unui şi ntr'altul noroc; alţii: o adîncă cunoştinţă de sine, îndeletnicită a se face mai bun şi mai fericit; alţii, iarăşi, o înfrînare în poftă care nu trece niciodată peste trebuinţile cele adevărate a' firii; alţii: darul de a orîndui vremea ce este şi de a se⁴ păzi de cea viitoare după sfaturile vremii trecute; celalalt: o tărie de suflet la cercarea patimilor; istalalt: împărăţia cea nespîzurată a resonului pe voie.

Bias era în coadă, şi, cînd au venit rîndul ce să vorbească şi el, „Înţelepciunea”, au zis el, „este aceste toate la un loc; de unde eu socotesc că înţeleptul cel adevărat nu este un muritor, dar un Dumnezeu, şi un Dumnezeu după cum nu sînt nici cum. Socotinţa mea deci este ca să se trimată pirostia de aur la Dumnezeul care ne face să o primim, căci a lui este.“

Aceste gnomii i-au împăcat pe toţi, şi pirostia Elenei s'au afierosit la capiştea de la Delfi, ca să slujească de scaun preutesei lui Apolon.

După ce această mare treabă s'au sfirşit așa, solii au vrut să heretisească pe Bias de împlinirea socotinţei sale. „Heretisiţi-mă”, li-au zis el, „de un mult mai bun noroc. Eu sînt cel mai fericit din oameni. Eu mi-am găsit ciinele, şi nu mai doresc nimic.“

In Iaşi, 1824, Mart 7. Scrisă şi tălmăcită de Costachi Negruţi.

1 Cea de aur
2 încununată
3 Potrivire
4 Găti

MORALICEȘTI HARACTIRURI

CAP. 1°.

Pentru nestatornicie.

Nestatornicia este o adese schimbare a socotinței, iar nestatornicul îi așa¹, că el² lasă cele mai bune socotinți mai mult pentru³ năvingime decît pentru o dreaptă judecată, și, după cum este el foarte nerăbdător ca să socotească⁴ cu înțelepciune faptele sale, așa voiește să urmeze și să facă toate lucrurile după fantasia și plăcerea lui. Nicio dreptate sau înțelepciune nu poate măsura patimile sale, fiindcă este înfierbîntat și iute⁵ cătră dinsele. Deplăce ceva, în minuntul ce se bucură de dînsul, atunce îi și urește. Toate mișcările lui samănă fulgerului, care, cînd lăucește, și trece. Ura și dragostea lui nu țin mai mult decî⁶ ca o nălucire⁷. De intră în inima lui niscaiva bune⁸ gînt duri, nu le găzdăluiește în sine mai mult decît o noapte, iar, de-i vin iarăși peste puțin, le perilipsește numai ca, pe niște trecătoare, iar nu ca pe niște prietene. Socotința sa este așa de cu îndoială, încît în minutul acesta nu știe ce are să facă în celalalt, căci schimbă pe tot minuntul socotința, precum schimbă luna fața. El nu are prieten ca

1 Fel că.

2 Pune înaintea.

3 A sa socotință.

4 Inițiu.

5 Pentru.

6 Se face.

7 Fără de veste.

8 Socotinți.

să-l iubească cineva, nici vrăjmaș de care să se teamă¹, căci iubirea lui este fără statornicie și urăciunea lui fără multă ținare. Poate cineva zice că nu face niciuna, căci, schimbându-le des, îndată² le și uită. Atîta iubește schimbările, încît s'ar bolnăvi de ar fi numai un fel de petrecere³. De va privi cineva năravurile, socotințele și obiceiurile lui, mai va putea⁴ crede că el s'au făcut mai mult din cea d'întăiu materie decît din cele patru elementuri, și, măcar că întru adevăr nu este nimic, dar poate să fie la față toate, orice vrea și orice nu vrea cineva. El urmează pe ceilalți ca un rob : orice lucru îi⁵ veseleşte auzul, îi stăpînește și sufletul ; fieștecare zi îi pricinuește mîhniciune și bucurie. El este un străin în casa lui, momită în alte locuri, și orice altă mai mult decît el⁶.

CAP. 20.

Pentru nemulțămire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nemulțămirea este o neplăcere a sufletului pentru starea aceasta de acum. Iar nemulțămîtul este așa, că niciodată nu-i flămînd, nici sătul, și gura lui izvorăște de a purure parapone. Din toate vremile urăște pe aceasta ce este, și numai cea trecută este originalul mării și al laudelor lui. Se vede că vrea să catorthosească în slujirea lui mai mult decît Dumnezeu, care nu poate schimba cele ce s'au făcut ; el nu bagă în samă nicum aceia ce are, căci este foarte lipit la aceia ce nu are⁷. Niciodată nu poartă grijă pentru aceia ce este. De-i scoate prietenul lui la masă cea mai bună bucată, o iea cu o mulțămire întovărașită cu posomorire și cîrtire, și zice că nu socotește de fericiți nicio adunare unde nu poate⁸ cineva⁹ trăi cu slobozenie și cu

1 Care să se teamă de el.

2 Iarăși.

3 Zicînd desfătare, primblare, adunare.

4 Socoti.

5 Bucură.

6 Adecă : decît om.

7 Curios obiceiul că.

8 Fieștecare.

9 Să trăiască.

mai plinitate să-și aleagă cineva singur bucatele decît să le ieie din minile altora. El criticarisește și poruncile lui Dumnezeu și rînduiala firii și darurile norocului. Insurarea este o mare greutate, neînsurarea este o singurătate. Slava foarte zavistuită, proslia neamului catafronisită. Postul foarte greu, credința prea cumplită, bogăția foarte supărătoare, sărăcia prea necinstită. Cuvintele lui trebuie să fie dogme nesmintite, și nesocotințele lui pravile hotărîtoare. Uriciunea lui curge numai din mici fantasii, și ori (*sic*) și deosebite idiomie ce are i-au făcut categoria atîta obicei, încît și însuși fapta bună nu este scăpată de ocările și categoriile sale. Zavistia îl face² uscat și posomorît. El de-a purure află oareșcare lipsă sau nesăvîrșire în starea lui, pînă cînd vede încă lingă dinsul oameni cari sînt tot cu aceeași stare și cinste cu el, și nu oștează atîta pentru a lui nenorocire, cît mai mult pentru a altor oameni fericire. Cea mai mare a lui bucurie este să vorbească de vărsări de sînge, morți, înjunghieri și traghicești istorii. Niciun lucru altul decît frica îl ține ca să nu fie nemilostiv, măcar că este cel mai fricos decît toți, și, de n'ar avea sufletul fricosului, ar avea totdeauna inima vînzătorului. Și, după cum înțaiu nu putea să sufere nimică, așa acum s'au făcut nesuferit în sine, și, fiindcă fericirea celorlalți oameni mult îl amărăște decît a lui poate să-l veselească, moare, nu atîta de³ mihniciune cînd el pică, cît de nemulțămire cînd alții se ridică.

CAP. 3°,

Pentru lenevie.

Lenevirea este o ședere fără lucru, iar leneșul este așa că nu știe ce vra să zică viața lucrătoare, nici socotește altă ziua și noaptea decît cum să scape de lucru, și treaba lui cea mai lungă și obicinuită este somnul. El se mișcă ca⁴ o mehanie, umblă ca un podalgos,⁵ șede ca un idol

1 Sigmă.

2 Sușire.

3 Supt trup (?)

4 Ciudă.

5 Un podalgu.

fără suflare, se scoală ca un olog și se vede că pare că n'au adus încheieturi în lume. El vorbește mai mult prin vis decît trează și visează mai mult cît îi trează decît cînd doarme. Bucătăria, masa și patul sînt luptele cinstei, unde dobîndește nemurirea lui. De hotărăște să metahirisească minile, nu o face pentru alta decît ca să-și umple pîntecul. El se îngreueie mai mult să spuie acele ce nu au făcut decît alții să istorisească acele ce au făcut. Se vede că s'au zidit mai mult pentru cea lume decît pentru aceasta, și se bucură atîta să oprească pe alții de la treabă, cît și el să nu facă nimica. El urăște atîta lucrul, încît mai bine vroiește să moară de foame decît să se ostenească, sau mai bine să calicească decît să lucreze, și protimisește să se isterisească de o mie de lucruri întru această ticăloasă nesîrguință decît să silească ca să le dobîndească. El este ucigașul vremii, stricătorul tinereții, dascăl al răutății și, într'un cuvînt, o netrebnică sarcină pămîntului.

CAP. 4.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru necredință, adecă neîubire cîinstei lui Dumnezeu.

Necredința este o izgonire cu totul a slavei lui Dumnezeu, iar cel fără credință este acel ce nu vroiește să știe nici de un Dumnezeu, decît dacă lumea este raiul lui, și el însuși idolul lui. Cătră cele sfinte inima sa este o bucată de carne moartă, care nu simțeste nici frică, nici grijă, nici muștrare a cugetului. Alt stăpîn nu are decît poffele lui¹. Atîta s'au înrădăcinat într'însul un obicei rău, încît au pierdut toată simțirea faptei bune, și au dobîndit o așa obicinuință a răutății, încît nu poate face alt decît a păcătui. Mîntea este robul său, legea comedia lui, canonul credinței lui: evsevia atunci învață a o fățarmici și a o defăima, cînd știe că se va folosi de dînsa. De nu se va întimpla² bine vre o lucrare a lui, hulește³ Proemia și pe Dumnezeu, pe care îl defaimă, iar, de se va

1 Cugetul, socolînța.

2 Ceva.

3 Defaimă.

întimplă după dorința lui, o socotește urmare a norocirii sau minții sale.

Norocul este idolul la care se închină și pe care îl cins-tește. Illicrinia îi slujește pentru luare în ris. El dreptă-te-luiește toate răutățile și ocărăște toate faptele bune. Nu își poate aduce aminte de moarte fără frică și blăstăm, de care se și teme mai mult decât de pedeapsă. Căci de ea este încredințat, iar de pedeapsă se află la îndoială. El merge des pe la locurile cele sfinte, dar pentru petre-cere ca la teatru, ca să-și sature ochii și urechile și ca să ieie nouă materie de huli. O, cum calcă și cele ome-nești și dumnezeiești, cit ajunge să se mărească! Și, de nu ar avea tip, ar zice cineva că este mai mult drac decât om.

CAP. 5.

Pentru nemăsurata¹ cheltuire (*asotta*).

Cheltuiitorul niciodată nu metahirisește² lucruri potrivite cu³ puterile sale. Jocurile, berbantăria și curvăsăriile nu-i lasă în sfârșit nici cele de îngropare. Prostimea, care îl numește darnic, îi plătește cu binecuvântări, încît dă și cu milostivire îndată ce nu mai are nimica. El o are mai de multă cinste să se numească nemăsurat cheltuiitor decât cuminte. El împărțește de o potrivă averea lui cu prietenii și cu vrăjmașii. Cine știe înșela mai frumos, aceluia îi dă mai mult decât celorlalți. El face aceia ce poartă în inima lui, nu are alți povățuitori și sfătuitoari decât simțirile sale și nu știe chivernisi nici duhul, nici punga lui. Înaintea lui merge grija, și după dînsul urmează ticăloșia. El niciodată nu socotește vremea viitoare, dar prefacă³) lipsa în bielșug, și nu poate trăi fără o mie de lucruri pe care o mie alții nici le socotesc. El este mormînt viu al urmașilor și, strămoșilor săi⁴.

1 Multă.

2 Intrebuintează.

3 După.

4 Sărăcia.

5 O strălucire a lumii trebuie să fie un element.

Pentru desidemonie.

Desidemonul însemnează credința sa pe o sfințenie greșită. El nu iese întâiu din casa lui până nu-și va tilcui toate visurile. Frica întovărășește sufletul¹ lui, precum și umbra trupului lui. De va călători și-și va aduce aminte pe drum că au purces într'o zi pe care babele o socotesc rea, se întoarce îndată acasă. De va întilni vre-un călugăr sau iepure, sau va vedea vre-un șerpe mort, sudori reci și tremur de moarte îl cuprinde, și se socotește prăpădit. De va auzi vre-o cucuvaică pe casa megieșului său sau va vedea seara vre-un liliac zburînd pe de-asupra capului său, aleargă cu multă grabă acasă ca să-și facă diata, și așează ale casei lui cu atîta frică, ca cînd i-ar ieși sufletul într'acel ceas. Eclipsis a lunii — un semn de rău; un meteor în atmosferă, o ursită; și sunet² ce este în casă, — zuzetul unui tricoliciu.

De se va bolnăvi și nu mai are nădejde de scăpare, se mîhnește mai mult pentru că au lucrât o Duminecă după toacă decît că au adichisit sau au înșelat pe cineva. El are mult sevas către toate locurile întunecoase și păreții zugrăviți. Toate drumurile sînt primejduincioase pentru dînsul. Orice loc nu este sigur, și orice păduri pline de tilhari. Niciun om n'au văzut mai multe vedenii, nici au avut mai multe prorocii. Acela care vrea, sau prin cercare sau cuvînt, sau prin Sf. Scriptură să-i arăte înșelăciunea desidemoniei lui, acesta este neîndumnezeit; acele ce el le slăvește trebuie să fie evanghelia, și părerea³ lui moare împreună cu dînsul.

CAP. 60.

Pentru îndrăznirea cea fără rînduială.

Nesocotitul îndrăzneț se poate asemăna cu o înaltă zidire care stă pe stilpi putrezi: toate faptele lui sînt îndrăznețe, peste măsură primejduincioase, nesocotind, și rare

1 Trupul.

2 Huiet.

3 Năîngimea.

ori folositoare. Intinde pinzele și pe furtună, ca cînd ar vrea să se lupte cu vînturile și cu valurile.

Socotește că trebuie numai să poruncească norocului, și toate lucrurile omenești și firești și toate darurile și ranele cerului trebuie să-l asculte. El dă dejghiguri calului său pe o potecă pe care alții niciodată nu cală fără frică și groază; aleargă pe marginea unei rîpi cu atîta siguranță ca pe o cimpie, și merge fără nici să gîndească acolo unde ciuma au secerat tot afară de insecturi. De nu iase bună vre-o cercare a sa, defaimă numai pe noroc și, de iase bună, o socotește din vitejia lui. Toate faptele lui se rînduiesc din voia lui, și niciodată nu sînt analoghe cu puterile sale. El este îndrăzneț la socotelile lui, năving la hotărîrile, nenorocit la sfîrșitul lui.

CAP. 7.

Pentru grăirea de rău.

Grăirea de rău este o plecare a sufletului spre a vorbi cineva rău de ceilalți oameni. Grăitorul de rău nu lasă niciun lucru necategorisit. El defaimă și pe această evghenicească faptă bună, zugerăvînd-o cu cele mai slute văpseli ce poate, se închide în casa sa ca să alcătuiască minciuni, și merge în adunarea oamenilor să verse huli. De se întimplă de grăiește de rău cineva vre un om care nu este de față, îl ajută și el, pentru ca el să-l innegrească mai rău. Nu poate ascunde nici cea mai mică greșeală a altora, dar o propoveduiește pretutindene, mai virtos o mărește, și de multe ori dintr'un țîntar face harmasar. Nu vede birna în ochiul său, dar caută paiul dintr'al frăține-său. Nici vrea să se îndrepte pe sine, dar se sîrguește a huli pe aproapele său. El varsă ca un stomah stricat toate cîte are înlăuntru, și, măcar că plata cea obștească grăitorului de rău este să se lepede de la Dumnezeu, precum și diavolul părintele său, și să se urască de toți oamenii ca o ciumă stricătoare a orașului, dar are o satanicească bucurie să innegrească ipolipsul aproapelui său, să strice fericirea lui și să scurteze viața lui. Gura lui izvorăște

amărăciune și vicleșug, gitlejul lui varsă blăstămuri și ocări, limba lui este săgeată ascuțită, voroava lui otrava viperei. Așa dar trebuiește orice om cuminte să fugă de niște așa oameni ca de niște cini turbați.

CAP. 8.

Pentru lăudarea cea multă.

Lăudăciosul zice că este învățat și procopsit, în vremea cind nu știe nici buchile ¹. De face vre-o milostenie, o propoveduiește în tot tirgul, și nu face nicio milă fără martur. De ajută ceva spre ² meremetisirea vre unei vechi biserici sau spre așezarea vre unei școli, poruncește să-i scrie numele cu slove aurite ³ în pridvorul bisericii sau la poarta școlii. El se fudulește cu strălucitele sale straie, precum păunul cu penele sale. Se laudă că are prieteni pe toți miniștrii și nici vorbește altă decît de Curte, vrînd să înșele lumea că știe toate tainele cabinetului și are tot i-polipsisul stăpînitorului. Cînd se află în tovărășia altora, scoate din buzunar, cu profasis că caută vre-o hirtiuță, feluri de scrisori pe care singur le-au făcut, cînd de la stăpînitor și miniștrii Cîrții, cînd de la episcopi și arhierei, cînd de la ⁴ înțelepți și ⁵ învățați. De-i va da cineva în vremea cînd șade la masă vre un sinet, caută să deie a înțelege celor ce șed la masă împreună cu dînsul cum că îl chiamă pentru pricini politicești, și se face că-l chiamă la sfat. Cînd creditorul îl înfricoșează cu închisoare, de are măcar o slugă, zice că are atîția de nici numele nu le știe. El moare de foame și-și freacă dinții cu periuța. Se laudă că are diamanturi și margaritariuri (*sic*), cînd punga lui îi mai deșeartă decît pintecele lui. Și, de-l va suferi cineva, îi va povesti moșiile strămoșilor lui, pe care niciodată nu le-au avut, vitejiile lui, pe care le-au făcut numai în vis, și călătoriile sale, pe care poate le-au făcut ca un copil pe

1 Se laudă că este credincios, măcar.

2 Innoirea.

3 La ușă.

4 Cei.

5 Procopsit.

hărțile gheograficești. El vrea să se arăte evghenis și își dă de gol prostia lui, cu cât mai mult umblă să o ascundă. Într'un cuvînt, el este un burduf plin de vînt, o armonie nepotrivită, mierarea nebunilor și ocara înțelepților.

CAP. 9.

Pentru lingușire.

Lingușitorul nu socotește altă decît folosul său. El nu află, nici vede undeva vre-o lipsă sau cusur. Ochii săi trec cu vederea orice rău și preface răutățile în fapte bune; gura lui se deschide numai ca să laude pe alții. Cuvintele lui nu cuprind alta decît mierare. Din toate titlurile pe care¹ deșertăciunea le-au aflat nu este niciunul pe care să nu-l deie el oricui se întîmplă. El nu cercetează dacă ceia ce spune îi minciună sau adevăr: ajunge să placă celuiilalt. Tot meșteșugul lui este o înșelăciune musicască, a căruia canoanele sînt minciuna și călcarea jurămîntului. Cheltuiește mai multă vreme ca să-și mărească folosul decît norocire, și se preface precum protestă (?) în toate chipurile cu care se poate face plăcut celuiilalt. De aude pe boier zicînd că-i cald, el începe să asude, măcar de plesnesc pietrele de ger; iar, din împotrivă, de se jăluiește boierul că-i frig, tremură², de se și topăsc metalurile de³ nădușeală. Vorovind cu dînsul, îl înalță până la nouri, zicînd: Tu ești lauda neamului⁴, mărirea patriei⁵, slava înțelepților, și altele de aceste. El îi cere sfat pentru toate și se supune cuvintelor lui ca unor sfinte prorocii. Nu conținește a-l lăuda și în neînvința sa, cînd știe că va auzi sau se află vre unul din cei de față care îi va spune-o. Iar, de se întîmplă de față boierul, se fățărniceste că adevărat pentru mirare vrea a-și tăinui lauda sa; dar nu vorbește niciodată atît de încet, încît să nu vie întru urechile sale. El știe să îndrepteze toate cusururile și toate vicleniile, și

- 1 Zădărnicia.
- 2 De ger.
- 3 Căldură.
- 4 Slava.
- 5 Lauda.

are meșteșug să deie la toată rana alifii. Într'un cuvînt, el nu face nicio deosebire între bine și rău, între cîinste și necinste, fapta bună și răutate. Galantomul îl are de a purure lingă sine, și stăpînitorul la urechile sale. El este ciurma curților, prietenul mesei, idolul celor mari și, într'un cuvînt, slujitorul și organul diavolului.

CAP. 10-lea.

Pentru trîndăvire

Trîndăvirea este o ură a lucrării cei de trebuință, iar trîndavul își pune toată silința ca să nu facă nimic. El lucrează atîta ca să piardă vremea cît alții se silesc ca să o cîștige, și, dacă, zicîndu-se, îi va da cineva ca să facă vre o treabă trebuincioasă, cel mai nătărău nu se miară atîta cum s'o¹ sfîrșească, precum el cum s'o înceapă. I-i urită vara pentru că-i ziua mare, o are de păcat să se scoale pâr' după răsărirea soarelui și zace în pat, nu doar că vrea să doarmă, dar pentru că i-i lene să se îmbrace. Nevoia trebuie să îl silească să facă vre-o hotărîre, și, dacă nu poate să scape de vre-o² treabă, primește încalte, de se poate, să o muțe pe altă vreme. De-i dă cineva vre o povățuire sau sfat, îl uită. De îl chiamă la judecată, proțimisește să-și piardă dreptul decît să se socotească ca să se înfățoseze la vadeaua³ socotită. De multe ori se culcă și doarme fără să se mai desbrace, ca să nu se ostenească de două ori. Mănîncă și nu se închină niciodată altfel decît ca să adoarmă închinîndu-se. În visurile lui nu se teme de altă decît cum să lucreze. Printre o mie îl poate cineva cunoaște de pe mîinile lui cele⁴ scîmave, de pe straietele cele întinate și colbăite și de pe cămeșa sa, care pare că caută să poată întrece în necurăție obrazul său cel feștelit. Să caute cineva trupul său, și va vedea doi ochi urduroși, o limbă groasă și un pîntece idropicos. Să socotească cineva și va înțelege că el nu este altă decît o

1 Ducea...

2 Un lucru...

3 Insemnată,

4 Tăvălîte.

agalmă neinsufletită și nici are ceva omenesc în sine decât chipul și limba.

CAP. AL —.

Pentru iscodire.

Iscodirea este o perierghie a sufletului prin care iubeste cineva să afle¹ pe ale străinilor rele. De la iscoditor poate cineva afla toate novitalele, căci el pentru aceasta le adună ca să le poată iarăși împrăștia. Lui² toate pricinile imperiei îi sint știute³, precum și ale altor oameni; mai ales știe a împodobi povestirile lui cu atîta particulare întimplări ca cînd au fost de față la Divan sau le-au văzut cu ochii săi.

Nu se poate să treacă vre un secretar, vre-un ciododar, vre-un slujitor, pe carele el să nu-l însărcineze cu o mie de întrebări, și, de voiește el să se ducă, îl gonește pâr' îl ajunge, și nu scapă acela pără nu-i va spune vre-o minciună, că aleargă de la o casă la alta, dela mătușă la nepoată, de la biserică la țîrg⁴. Cu un om vorbește și ascultă pe zece; aice se uită și în alt loc caută; și, după cum puțină istețime trebuiește spre a afla cineva străinele cusururi, asemenea pune toată silința ca să le mărească cu tare (?) scopul zavistiei⁵, și trimete slugile prin iarmaroc, răs pintii, pe la botezuri, nunți, îngropări; bine-au venit dacă li-i plină gura de novitale și limba încărcată de minciuni. Așijdere apucă cu binișorul și slugile străine, îi⁶ linguşește, și iscodește de la dinșii cum trăiește boierul cu cucoana? cu ce fel de oameni se adună? ce mîncă? ce vorbesc? ce fac? ce joacă? ce cîștigă? și ce păgubesc? Într un cuvînt, toată treaba lui este să alerge⁷ din uliță în uliță, din familie în familie, ca să iscodească. Dintru aceasta urmează că uriciunea obștească este plata sluj-

1 Reiele.

2 La dînsul.

3 Asemenc.

4 Însă mai bine umblă noaptea și adună hule și otravă ca să omoare numele cel bun al aproapelui.

5 Și dintr'un țîntar se face un armăsar.

6 Dezmiardă.

7 Margă.

belor lui. Poate crede că are ațiția dușmani cîți prieteni și că nu are prieteni decît pe acel ce are noroc să nu-l cunoască. Vorbește, și nimeni nu-l¹ crede; trăiește, și nime nu-l iubește; moare, și nimărui nu-i pare rău decît dacă nu zice cineva: păcat că n'au murit mai de mult!

CAP. AL 11.

Pentru fățarnicie.

Fățarnicia este o prefacere a cuvintelor și a faptelor spre înșelăciunea altora, iar fățarnicul este cu două fețe și cu două suflete. Crede cineva că s'au însoțit cu posomorire și melanholie, că amîndouă acestea se văd în fața sa, în vreme ce inima lui este plină de răutate și înșelăciune. Rîde singur cînd socotește cu ce chip frumos știe să înșele pe oamenii ce-l văd și-l aud. Toată evlavia și credința către legi se văd zugrăvite pe fața sa: din lăuntru lup și pe din afară oaie. Nu este prost la nimic decît numai la straie, și inima lui nu are mai necredincios dragoman decît pe limba lui. Că el dimineța se va duce la biserică, va săruta toate icoanele cu ațita evlavie și smerenie parcă a să se poticnească și va cădea jos. Se închină lui Dumnezeu, pe care în sine îl defaimă, ridică ochii la ceruri: socotiți oare că știe inima lui aceia ce boiboiesc buzele lui? Se scoală iar în picioare², se uită jur împrejur, și se vede ca cînd ar fi cu totul însetat de rivnă și de dragoste dumnezeiască. De întilnește pe vre un prieten al lui pe drum, îndată îl apucă de mîină, îl îmbrățișează, îl sărută și îl jură să se catadicsească să vie acasă la dînsul să-l vadă, dar, îndată ce acela se duce, se bucură că s'au mîntuit de dînsul așa de bine. Iar, dacă se întimplă acela să vie nechemat, îndată iarăși cu față curată îl heretisește cu plecăciune și-l roagă să-l ierte pentru primirea cea proastă care-i face, dar se uită împreună cu femeia lui cruciș: mare neplăcere pentru că se silesc să gătească mai multe bucate decît cele obișnuite. Cuvinte

1 Ascultă.

2 Caută.

dulci și glume prietenești nu-i lipsesc niciodată. Într'un cuvînt el este sfîntul străinilor, sarcina megieșilor, stricătorul binelui, diavol în casa lui, inger prin lume, și mult mai primejdios cînd îi inger decît cîndu i diavol.

CAP. al 12-lea.

Pentru scumpete.

Scumpul crede că orice chip se află tipărit pe vre-o monedă este un nou sfînt pentru dînsul, căruia¹ se cuvine să-i afierosească un adinc sevas? El dorește, ca Midas, să se prefacă toate lucrurile în aur, precum și bucatele și straietele lui. Ochiul lui sînt precum și pîntecele său de lacomi. El niciodată nu mîncă să se sature, decît cînd îl ospătează altul. Dar atunci își umple pîntecele atît de bine încît, nu numai se îndestulează pentru postirile², dar se grijește cu imbielșugare și pentru cele viitoare. De se va întîmpla pentru rușine vre-odată pe an să facă și el masă prietenilor lui, se paraponisește cu lacrimi pentru³ scumpetea cea multă și, cheltuielile cele nemăsurate⁴ a vremii de acum, și după ce se duc prietenii, numără ce au mîncat și cite pîhare au băut fieștecare; și trebuiește ca slugile lui să mînințe o lună întregă din bucatele și ciolanele ce au rămas dela masă. De se întîmplă să strice vre-o slugă a lui vre un pîhar sau vre un alt vas, îndată i-l oprește din simbria lui. Nimeni nu dă banii lui cu atîta dobîndă ca dînsul, dar totuși nu se mulțamește de va lua și cînzeci la sută. Se socotește să le aibă el toate, și nu se satură măcar de le cîștigă. De n'are ceva și vede că ceilalți îl au, îi zavistuieste. Ziuă nu-și închipuiește alta decît bogăție, și noaptea nu visează alta decît tîlhari. Cînd se scoală și aleargă cu frică la ușă, cînd iar își numără pungile, cînd iar răscolește sineturile, cînd caută izvoadele, și, într'un cuvînt, niciodată nu-i singur, nici cînd îi treaz, nici cînd

1 Crede că.

2 Și, măcar că îl păzește cu mare silință, dar pe acest Dumnezeu sfînt atît se teme să-l piardă.

3 Cele de mai înainte.

4 Neleflnătate.

doarme. El nu socotește de păcat să înșale și pe Dumnezeu și pe oameni, numai să poată câștiga. Il poate cineva cunoaște de la straietele cele vechi strămoșești care poartă, pe care vrea să le lase clironomie urmașilor lui, împreună cu blagosiovenia. Ce este mai ieftin este și mai bun, după socotința lui. El nu urăște răsrînarea și cheltuielile pentru stricarea bunelor năravuri, cît pentru mărimea cheltuielilor. Niciun cerșitor nu cere cu atîta supărare, nici tiran nu tiranisește pe supuși cu atîta cruzime¹; toate drumurile care aduc către bogăție sînt deschise pentru dînsul. Pretutindene află² chipuri, și, fiindcă cîștigul este credința lui și cugetul o nimică pentru dînsul, nu-i pasă nici pic, de hotărăște pravila pedeapsă sau răsplătire pentru dînsul. El crede că are atîția dușmani, pe cîți și megieși, și, să spunem adevărul, ei îl urăsc atîta, pe cît și însuși se urăște pe sine. Nu-i pare nici pic rău, pentru cea mai de nimică pricină să-și piardă prietenul, să-și chinuiască trupul și sufletul, și, cînd toată lumea cu glas răsunător mulțamește lui Dumnezeu pentru anul cel fericit ce li-au dăruit, el poate de ciudă s'ar spinzura, de nu s'ar scumpi să-și cumpere fringhie.

1 Și, dacă se paraponisește pentru licăloșie (*sters: nenecrofire*) și scumplete vremii de acum, nu...

2 Mih.

[VARIA.]

Cărți împrumutate.

- 1 Tragodia lui Orest la C. Cațichi.
- 1 *Geographia Gaspereos*, tij cc. Enacachi.
- 1 *Historia Zadikou*, la lordache.
- 1 Jucăria norocului, la... Costache...
- 1 Bordeiul indienesc la Costache.
- 1 Oeuvres de Mr. de la Fontaine, lipsește.
- 2 Cécile, fille d'Ahmed III, à M-r C. Voinescu.
- 2 Erast și jucăria norocului, Vasile...
- 2 Dictionnaire de l'Académie, la cc. Grigore.
- 3 *Lyrika Christophoulou, poemata Sakkelarion, ten boskopoula ton Alpeon*, à M-me Kiscoulepa.
- 1 *Geoponikon*, la lordachi.
- 1 Pirostia Elenii, la cc. Iancu.
- 1 Zaire, la lordachi.
- 1 Voyage en Mold. et en Valachie (șters: atita), la Mr. Désiré.
- 2 L'Aminte de Tasse (*sic*) et Atala, à Beldeman.

Catalogul cărților moldovenești.

No. 1. Telemah, tomul I-ii.

1 Bordeiul indienesc	1 leu.
1 Jucăria norocului	1 leu.
1 Biblie	15 lei.
1 Tragodia lui Orest	9 lei.
4 Ghenar, Fevr., Mart, Noemvr.	80 lei.
1 Erast, tragedie.	30 par.
1 Chrison engolpion	1 leu.

Școala femeilor.

Obrazele

Arnolf sau Suș (?)

Anies fata lui

Adrian în Siria.

Pricina.

Se afla la Antiohia și mai biruise pe Parthi Adrian, cînd s'au suit în Scaun. Printre robi s'au aflat și prințesa Emireni, fiica biruitului Împărat. Frumuseța era intru atîta, încît de grabă au¹ biruit pe tinărul Chesar, cu toate că de mult era logodit cu Savini, nepoata procatorului său. După biruințele lui, cea întăiu a sa² socotință era să facă pace cu noroadele ce le-au biruit.

Obrazele.

Adrian Chesar și amoretat Emireni.

Ozrou, Împărat Parthilor, tată Emireni.

Emireni, roabă lui Adrian, amoretată a lui Farnasp.

Savini, amoretată și logodnică lui Adrian.

Farnasp, domn Parthilor, prietin și supus lui Ozrou, amoretat și logodnic Emireni.

Acvillie, hiliarh Romei, credincios lui Adrian și tainic amoretat a Savinii.

Cortul este la Antiohia.

Adrian.

Facere întăiu. Cortul întăiu.

(Drum al Antiohiei, împodobit cu steaguri, arme, trofee și altele a biruințelor, Scaun împărătesc. De o parte, pod pe apa Oront.

De ceasta parte, Adrian, încunjurat de pavăzele³ ostașilor gvardiei Romei.

1 Mînhit

2 Purtare de grijă.

3 Solda ților.

Acvile și mulțimea norodului. De ceia parte de părau. Farnasp și Ozrou, urmați de niște Parthi cari aduc feluri de fiare și alte daruri, ca să le deie lui Adrian.

Ostași romani.

Nebiruite August, să trăiești și pentru noi, să trăiești și pentru Scaun, și de a pururea să fii biruitor și ¹ stăpînitor, Acesta este....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ Ocîrmuitor.

[VERSURI.]

1 Femeia, cînd e sfădită cu al său amorezat,
 Toată ciuda și minia și-o întoarce² pe bărbat;
 îi tot ninge, îi tot plouă, și nimică nu-i mai place.
 Bărbatul, vede furtuna, se trage 'ntr'un colț și tace.
 Se miară care-i pricina de-i așa de minioasă,
 De³ suspină și oftează, de răstoarnă tot în casă:
 El stă să-și aduc' aminte, nu cumva i-au zis ceva,
 Și, de și în gînd nu-i vine vre o întîmplare-așa⁴:
 „Poate oiu fi uitat“, zice, „dar se vede că-s greșit:
 Femeia are dreptate și cu reson s'au pornit.“
 Pe urmă⁵, cu amorezul⁶ dacă ea s'au împăcat,
 îi tot chef, tot voie bună, și bărbatul, încîntat,
 Iși laudă fericirea⁷, lui Dumnezeu mulțamește
 Că i-au dat așa soție care hojma îl iubește.

Deșterarea șlicului.

În a Olimpului munte Iupiter singur șezînd⁸
 Și din cer pe tot pămîntul, pe toată lumea privind⁹,
 Au văzut că¹⁰ capul nostru n'o să mai poată purta
 O mățăhal așa mare, făcută de mucavă:
 Șlicul vreau să zic. Atunce au tunat și fulgerat

1 Femeia maritată ciud are artozezat. Apoi: cînd.

2 Pe ticătosul.

3 Răstoarnă.

4 Cum că să fi fost.

5 Dar dacă.

6 Lucrurile.

7 Care cerul îndurat.

8 Dumnezeii fiind strînsi.

9 Și, privind la capul nostru, de milă fiind cuprinși.

10 Acestu capu.

Și îndat' toți Dumnezeii lângă el s'au adunat:

¹ Minerva cea înțeleaptă, Mars cel viteaz și avan,
Mercur, Venus cu ² bărbatul și Apolon cel plăvan,
Neptun ³ cu-a lui furculiță, Pluton negru c'abanos,
Țiind în mână țăpoiul cu un aier fioros.

În sfârșit ⁴ într'o clipală toată lățime'atmosferii
De Dumnezeii se umplură; era ca nisipul Mării.

⁵ Iupiter cu ⁶ îngîmfare barba în mîn'au apucat,
S'au uitat la ⁷ adunare, au tușit, au strănutat.

Atunci d'un „să fie de bine“ ⁸ tot cerul au răsunat,
De uietul acel groaznic pămîntul s'au clătinat.

Toți cu gurile căscate ⁹ din acea mare-adunare
Ce-a să fie, ce-a să iasă, aștepta cu nerăbdare.

Mercur, șezînd într'o laturi ¹⁰, avînd în mîn'un compas,
Măsură de ¹¹ cite palme este-al lui Iupiter nas.

¹² Minerva și, ¹³ Proserpina, Seres ¹⁴ și fiica Latonei,

¹⁵ Criticînd citu-i de mare cocul, corsetul lunonei,
Mai încolo ședea Febus ¹⁶, țîind caili deshămați,

Și Mars ¹⁷, Vulcan și Venêra ¹⁸ pe lângă el adunați,
Iară vicleanul Cupidon lângă Imeneu era ¹⁹

Și da sfîrle peste nas(u-i) ²⁰ cite putea ridica.

²¹ Ii dă tîfle-i făcea coarne și de chică il trăgea,

1 Iupiter.

2 A ei.

3 Cel cu barba albă.

4 Ca.

5 Atunci.

6 Fală.

7 Uitat la, adaus.

8 Olimpul.

9 Dumnezeii, Dumnezeii.

10 Scoate din sin.

11 Dede pace a lui.

12 Seres.

13 Ira și Seres.

14 Era ea.

15 Și.

16 Supt un nouz tologit.

17 Apoi: Venus.

18 Și-altîl.

19 Șezînd ascuns după al lui Mercur spate. Apoi alt vers: Imeneului. Al treilea: cu Imeneu se apucase de trîntă.

20 Și-i da tîfle.

21 (Copile) — îi zicea, ce-i așa rece? că mare într'însul stinge? Copilul le rînda toate și-apoi începea a plînge.

Și-apoi zicea că-i în șagă, dacă-l vedea că plîngea.

„Mi se pare“, zicea Venus, că ochiul iar și-au mai pus

Pe vre-o nouă muritoare: vrea să mi-o aducă sus,

Ca cînd nu-s destule-ace¹: avem și de lepădat,

Că, de cînd era mai tinăr, cu, firușul le-au cules.

— Prepun, răspunde Apolon, că-i vre-o pricină de Stat,

² Nu cumva oare Titanii iar se vor fi ridicat?

Vina a³ Șchiopului este⁴; zice Mars c'un chip fălos.

Fulgerule n'au fier bine, nu le-au lucrat sănătos.

Am să dau un proiect astăzi lui Iupiter și să zic

Spre pedeapsă să-mi dea voie și ceta picior să-i stric⁵.

Toți au rîs de-această vorbă, și Venus rîse mai tare,

Vulcan, de și are⁶ flegmă, dar l-a fost scos din răbdare.

⁷ „Bătăușule“, îi zice⁸, „femeie fără de minte.

⁹ De gură¹⁰ sinteți prea buni¹¹ și nu vă aduceți aminte

¹² Că ne-au ferecat în lanțuri întocmai cum se cuvine:

Unui Dumnezeu ca tine¹³, păr de cuget și rușine.“

Mars s'aprinse, Vulcan strigă, Venus țipă cît ce poate

Că bărbat'o ocărește și că e vrednic de moarte.

Gilceava¹⁴ era să'nceapă, cînd iat'un lung țistuit

I-au făcut pe toți să tacă, și sfada s'au potolit:

Se împărțise în grupuri, se făcuse tot părechi,

Făceau feluri de proiecturi, își șoptiau tot la urechi.

Iupiter deschide gura, și îndată¹⁵ toți tăcură

¹⁶ Nu s'aude nici a muștii măcar o biziitură.

1 So puie în numărul nostru, ce tot nu s'au lămurit. Ba nu, răspunde îndată.

2 Mă tem.

3 Lui Vulcan.

4 Acelui șchiop ticălos.

5 Te potresc-mie-mi dă pace.

6 Cu a sa.

7 Ticălosule.

8 Tueșule.

9 Numai.

10 Ești bună.

11 Și nu-ți mai aduci; șters: cum văz, (și) ai leșit din.

12 Pe cînd te-am legat.

13 Se încercase: unor Dumnezeii ca voi.

14 Sfada.

15 Fără glas.

16 Nu s'at îl putut auzi. Și nu s'aude.

— Dumnezei, Dumnezeite, ai noștri¹ supuși și fii,
 Ce de toate n'aveți teamă, ci sinteți pururea vii²,
³ Vam adunat⁴ pe toți astăzi ca să vă cerem un sfat.
⁵ Ce să facem unei nații ce pentru al ei păcat
 S'au fost osindit de soartă de un veac întreg⁶ trecut
 Să poarte⁷ n cap o povoaă ce nu s'au mai auzit,
⁸ O mahin' umflată mare, pe care șlic o numesc.
 Iși aduce cu al lumii glob ceva la rătunzire,
 Și, de-aș vrea pentru plăcere să vă fac o potrivire,
 Cînd pe creștetul Hecatei se pune cite o planetă
 Și-o întunecă de-i eclips⁹, așa are o plăcintă
 Și el pe virful său¹⁰ pusă, cînd mai mică, cînd mai mare,
 După chef și după creieri așa-l poartă fieștecare,
 Și altele iar au bortă¹¹ și-apoi cu păr îmbrăcat.¹²
 Cupidon însă și zice: „Cunosc cest lucru ciudat:
¹³ Mă dusesem la o fată în săptămîna trecută,
 Și, pe furis vrînd să intru, mă împiedec de-un șlic ciudat¹⁴,
 El s'au dat de-a rotogolul și că ăho răsuna.
 Și-apoi întorsese gura și la mine se uita.
 Gîndiam că este vre-o fiară și că vrea să mă mînînce.
 Am și plecat-o la fugă, tot îmi părea că m'ajunge.
 De abia sosind în ceruri, ceva m'am mai răsufiat,
 Dar de frica mea cea mare până n ziu am tremurat.

Pluton atunci se scolă¹⁵, se nchină la adunare¹⁶.
 Pe lingă el se răsufă un duh, o de moarte boare.

1 Cred incloși...

2 Cîrî sinteți în veci vii.

3 Ascultați cea mal.

4 Să vă spunem.

6 Pentru norod; și: pentru soarta.

5 N'au trecut bine.

7 Pe.

8 Un lucru.

9 Și șlicul.

10 Așezat.

11 Altele au o groapă sub...

12 Și cu păr pe el.

13 Pentru că n luna trecută.

14 Am gîndit cum că e fiară nouă și necunoscută. Cum că-l vre o fiară nouă.

15 Cere voie.

16 Și-apoi c un.

— ¹ „Părinte al omenirii și al Dumnezeilor toți,
 Zice, „tu, ce-a tuturoră soartă 'ntr'a ta dreaptă ² porți,
 Primește cumilintă să supuiu l'a ta mărire
 A Iadului ³ jăluire și a mea nedumerire.
 Măhina această mare, ce șlic o ați botezat,
 Cind se ntimplă ca să vie la Iad pentru vr'un păcat,
 Pe a Tartarului poartă să ncapă nu-i cu putință.
 Deci ⁴, văzind eu acest lucru, găsisem de cuviință
 Poarta să se mai ⁵ lungească; sinetul de cheltuială
 Anume se și făcuse, și am fost ⁶ în socoteală
⁷ Să poruncesc pentru meșteri, dar Minos, luind aminte
 Că trebuiesc sume mari, reson mi-au pus înaintea
 Că finanțele se află într'o stare de jălit,
 Pentru că ⁸ întâmplări multe și peste Iad au venit.
 Minos este controlorul ⁹ al Impărăției mele,
 El sloboade, el primește, el ține la socotele.
 Au trebuit să mă las. Pe urm' am mai poruncit ¹⁰
 Că nime ¹¹ cu șlicu n capu-i să nu fie n Iad primit.

¹² Dar însă și la aceasta Radamant se împotrivesc ¹³,
 Zicindu-mi că acest lucru de pravilă se oprește:
 Căci în Iad după căciulă judecăm pe fiștecare:
 Pe-acel cu căciulă mare îl chinuim și mai tare ¹⁴.
 Cupidon atunci se pleacă la urechea lui Febus,
 Zice: Vai de cei cu șlică, dac' așa pravil' au pus.
 Mă rog, dă o hotărîre: ori șlicul să nu mai fie,
 Sau cu astfel de căciulă în Iad de-acum să nu vie.

1 Stăpine.

2 Ta ie.

3 Și a lui Terber strigare.

4 Și eu.

5 Prefacă.

6 Și poruncit.

7 Meșterii să se găsească, dar Minos nu s'a învovt. — Căci este contro... Pentru că punea înaintea.

8 Multe.

9 Impărăției de jos, el sloboade.

10 Judecat, socotit.

11 În Iad.

12 Cum eram să dau porunca.

13 Zicindu-mi că așa poruncă țineți mă eu...

14 Vai de cei ce poartă șlic... Cupidon, obraznicul Cupidon zice înec.

Iar¹, de este să stric poarta, atunci pune la cale
 Să mi se sloboadă o somă din vistieriile tale.
 Iupiter se cam zbircește, căci, măcar că Dumnezeu,
 Dar a scoate bani din pungă², îi părea³ foarte cu greu.
 Și adevărat că n'are lume bani cineva a tot ceré
 E lucru prost, de rău ton, care-aduce neplăcere.
 Prin această oricine arată că n'are învățătură,
 Că, neștiind ce să zică, numai bani îi ies din gură⁴,
 Eu ca creditorii breaslă mai rea să fie nu crez,
 Căci îi destul pe-unul numai dintre dumnealor să văz.
 Iridatâ cheful se duce și buzele în jos lași,
 Și apoi începi prin odăi a te plimba cu mari pași,
 Îți muncești mintea să⁵ poată vr un nou⁶ mijloc iscodi
 Ca să-i mai pui înainte, să-l poți din cale urni.
 — N'am bani, mă rog, mai așteaptă, îi un metód tare prost:
 Breasla cea creditorească îl știe acum de rost:
 Ametește fantasia, poesia le sfeclește,
 Căci nu face haz-de stihuri¹¹, numai bani strigă, răcnește.
 Să mă ierte cetitorii c am ieșit din șirul mieu,
 Dar¹³ să li măi spuii odat' acestor dărăpnici vreu,
 Că nu-i frumos, nu-i cu cale, cit or trăi să tot ceie:
 Mai aștepte pe datornici, când or avea să li deie.

Sfirșind Pluton, jos se pune¹⁴ și așteaptă un răspuns.

1 Sau.

2 A scoate din pungă banii.

3 Un lucru.

4 Pentru că, de când în lume. Apoi: când de la zidirea lumii a ceré bani cineva (și: au fost și în veci va fi).

5 Eu nu găsesc altă breaslă altă mai rea să mai fie.

6 Nu găsesc.

7 Alie.

8 Metód.

9 Ți se duce.

10 Iar bani trebuie să cauți, cu stihuri nu-i mulțamești.

11 Stihurile li-s urite și eu.

12 Să mă ierte cetitorii, însă eu am fost dator. Că din șir am ieșit. — Sfirșind Pluton, jos se pune.

13 Ca să fac pomenire acestor nătângi eu vreu.

14 Să aștepte un răspuns.

Dar Iupiter schimbă vorba, că-i cam surd se arăta.

Eu socotesc...

Și la obște se întoarce, întreabă ce socotesc.

Teji pe rind gosomie să deie.

Deci el lasă lucrul baltă, se 'ntoarce spre toți și zice ..
Iupiter atunci¹ zice²:

Acel scopos pentru care v'am fost adunat aici³

Este să se hotărască astăzi a șlicului soartă,

Să se deslege pedeapsa norodului care-l poartă

Și șlicul să se arunce în Ochéanul cel lat.

Pomenirea lui să pieie.—Eu, îl primesc ne'nneecat,

Zice bătrînul Neptun, din el un caic mi-oiu face.

— „Ai caice“, Vulcan strigă, „mai bine adă-l încoace,

Căci am de fier trebuință, din el niște foi prea bune⁴.“

⁵ Iară Mars, să taie vorba, nu-l lasă mai mult a spune:

— „Eu l-am fost chitit că-i bun drept pavăză să slujească,

Căci⁷ apăără mina stingă⁸ și poate să îngrozească

Pe dușmăni cu a sa formă, — socotința mea-i așa.

⁹ Iupiter în îndoială cui să-l deie se afla:

¹⁰ Plecîndu-se la ureche, Iunona nu'ș ce i-au zis

Pentru șlic. Am aflat numai, Iupiter că tare-au rîs¹⁰.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1 Incepe-a.

2 Dumnezeul...

3 Este-aceasta ca pentru șlic astăzi

4 Prea minunate-or țesl.

5 A mea socotință este,

6 Lăsînd.

7 Dar ce.

8 Aceasta nu.. Și frica-l mult în răzholu.

9 Chiar Iupiter.

10 Dar știu atîta că Iupiter tare-au rîs, sau: Dar pentru șlic era vorba: Iupiter tare au rîs.

La mormintul lui Costachi Negruzzi

Biblioteca lui.

De la drumul Sculenilor, la stînga șoseaua duce la Bivolari, bivolarii vechilor negustori cari prin noroaiele adînci, cleioase ale primăverii și toamnei duceau de la Iași spre Polonia marfă turcească sau marfă polonă de la Prut spre Iași. Azi o șosea destul de îngrijită, cu elegante poduri supțiratece de fier, — șosea pe care, în deosebire de altele, Rușii au cruțat-o, mulțămindu-se a preface ici-colo un canton într'o adunătură de murdării supt coperișul frumos de țigle care acopere astăzi o pustietate tristă.

Regiune de dealuri acoperite cu mărunta iarbă pe care o smulg vitele și caii, — așa de mulți cai rămași și de pe urma hordelor care plecau lăsînd tot ce le putea opri în sălbateca pornire de-a ajunge la casa lor printre casele distruse ale celorlalți. Sărături își desfășură colțuri de deșert. Ploile au rupt adînci rane în soiul de lut incapabil de rezistență; liniile lor ciudate înselează pretutindeni hărți fără înțeles. Multă vreme, aici la doi pași de un mare oraș, care a fost secole întregi cetate de Scaun, niciun alt semn de viață așezată decît cirezile ce pasc în voie și caii rătăcitori în grupe. Priveliștea învălășită e totuși, — afară de arătura neagră și de cele cîteva pîlcuri de catifea verde a griului — monotonă, și numai prin unele colțuri ferite de

arșiță și de vîntul care usucă verdeața primăverii — căci sintem în April, într'un April secetos până acum — dă ochiului mulțămire. Par dealurile care, din partea dreaptă a Dunării, pe la Nicopole, domină riul ; tot așa aceste dealuri care, la stînga, se închid, pe cînd la dreapta se desfășură tot în alte spinări de înălțimi, stau strajă de-asupra Prutului, alcătuiind pentru Capitala de odinioară a Moldovei o apărare în lipsă căreia ea nu și-ar fi putut îndeplini rolul istoric.

Cirniceni. De Sfîntul Gheorghe, nicio mișcare, nicio bucurie. Cîțiva copii, destul de zdraveni, se bucură singuri de serbătoare, alcătuiind hora acelor cari, în nevino-văția lor, se mai pot bucura. Soldați pe prispa caselor.

Mai departe ratoșul de la Popricani — ajuns-Rădiul Mitropoliei — atrage, de la început, atenția prin văditele-i semne de bătrîneță. Arendaș străin ; trupe în cantonament. Pe o mică înălțime, de-asupra caselor mici, dar de obicei foarte îngrijite, albe ca de Paști, cu cadre de chindros vinăt la ferești, casa boierească.

Veche clădire cu două rînduri supt clasica piramidă a coperișului, în linii foarte fine. Fereștile mărunte sînt adînc săpate. Cetate de locuit în vremuri războinice, care trimete la veacul al XVII-lea.

Casa d-lui Aron Solomovici a văzut lupta de la Popricani, care, în 1653, restitui pe cîteva săptămîni lui Vasile Lupu Moldova usurpată de trădătorul său Logofăt, Gheorghe Ștefan. Aici, la Jijia, care se încolăcește așa de mică în lipsa ploilor, până dă în vră un iezor străbătut de rațe, au stat la vad oștenii răscoalei, dărăbanii și ceilalți. De dincolo de spre Prut veniau Cazacii lui Timuș Hmilnițchi, ginerele lui Vodă cel legiuit. Apa era mică, podurile de lemn,— ca podețele ce se mai văd pe ici pe colea și astăzi,—nu erau singurele locuri pe unde se putea trece. Că-

lăreții Niprului n'aveau măcar nevoia de a cerca vadul. Oameni de țară erau cu ei, curteni de-ai lui Mihalcea Hîncul, — Hincești, — Cerchesi din suita Doamnei Lupului, care era din Circasia, o frumuseță din Caucas. La trecerea căzăcimii cu tabăra, într'un avînt „orb“, dărăbanii se dau la deal spre livezi, spre „rădiu“, unde stă casa. „Oastea cealaltă“, din vîrfurile dealului, nu-i ajută, din rivalitate, față de acești Unguri din Ardeal, dați de „Craiul“ Rákóczy aliatului său; călăreții apucă dealul, „coasta Popricanilor“; scapă din dărăbani numai cei ce se pot mistui în acest „rădiu“: „și-au scutit viața cu pădurea“, spune frumos Miron Costin.

Și, cînd cei de țară au părăsit, după o ultimă sforțare, pe Domnul revoltei, — „într'acea noapte, mulți lăsînd oștenia, au mers pre la casele lor“ —, Timuș poate înainta în voie, „prin vii“, spre Iași.

Mai departe, spre Trifeștii-Noi, pe cînd șoseaua trece la dreapta, spre vechii Trifești, cari se zic, după un proprietar care a fost bunicul de pe mamă al lui Constantin Negruzzi: Hermeziu. Drumulețul de țară lunecă printre pajiști, străbătînd pașnice locuri în marginea cărora Mocanii pasc turmele lor și stîine apărute de dulăi sălbatice își ridică stîlful în marginea pădurii. Așa e acum, așa era cu o sută de ani în urmă, cînd, în condica lui de casă logofătul aceuia care era să fie fruntaș scriitor al neamului înseamnă cei „39 de lei, 60 de parale ce au luat de la ciobanii străini pentru vîratul a 265 oi“.

La dreapta drumului e biserica unde se odihnește marile meșter al celei mai simple și mai sigure prose românești. Clădire nouă, înlocuind alta mai veche, desființată fără urme. Stilul pretențios și falș de prin anii 1830 — 40: masive coloane de cărămidă și triunghiuri cu ochiul lui

Dumnezeu ; pseudo-clasicism masiv și total nepotrivit cu grațioasa natură neconținut schimbătoare care l'încunjură. Inscricția se datorește aceluia care a fost și un poet :

În acest lăcaș de pace, unde Domnul se mărește,
 Omul întâiu se botează, cînd se naște pe pămînt,
 Și-apoi cu a lui soție vine de se însotește,
 În sfîrșit aicea află liniștire în mormint :

Nașterea, viața, moartea, suleleasca mîntuire
 În acest loc se adună, și d' amarul lumii greu
 Omul scapă cînd se duce ca să-și ieie răsplătire
 De la dreapta îndurare a bunului Dumnezeu.

Și tot de el sînt versurile de pe piatra cu formă de ferestă gotică și ceva înflorituri medievale, care după datele vieții strecurate între „anul 1808” și 25 August 1868, cîntă așa :

Eu nu am fost ca alții : de aceia 'n suferință
 Am petrecut și 'n lipsa plăcerilor lumești,
 Dar cugetul îmi spune că n'oiu avea cîntă
 C'am fost și eu unealtă la rele omenești.

Interesantă protestare contra vieții de luptă, care dă cînti, dar și bucurii, pe cînd sînt rezerva cesteilalte zace o suferință care une ori nu se mărturisește decit în melancolia epitafului !

Casa, la care duce o vechi aleie credincioasă și la spațele căreia se încoardă trunchiurile vînjoase ale unor copaci seculari, e foarte modestă. În față, un șir de odăite pentru lumea de serviciu îi formează o aripă care înnaintează disgrățios : fără fațadă pătrunzi în cele cinci, șese odăi, din care nu s'au luat toate mobilele altor timpuri și pe părății cărora mai atîrnă confuse pînze înnegrite, pe care nu gustul artistic al scriitorului le-a putut aduce aici.

El trăiește însă în cărțile lui, de la vechiul Sinaxariu al lui Dosofteiu, pe paginile căruia cuvintele rare sînt subliniate de mîna lui și explicate în românește și italienește.

până la ultimele lui scrieri — și propunerea, din 1861, de a face din Galați Capitala României viitoare —, până la cele mai recente din cărțile care i se dăruiau. Dedicățiile sînt puține, dar atrag atenția cele citeva cuvinte ale lui Kogălniceanu pe schița-i francesă, din 1837, asupra Țigănilor. Multe cărți grecești, unele foarte rare, cu autografe, între care ale marelui învățat bizar care a fost Daniil Filipide, pe un exemplar din Florus tradus de dînsul. O splendidă colecție de literatură francesă, și în ediții de lux. Cartea italiană nu lipsește, și în exemplare prețioase; și condica de casă a celui care ajunse, de la Negruț și Negruță, prin „Negrutzi“, a se iscăli Negruzzi, are o însemnare în această limbă. Pentru limba germană doar dicționare, între cele foarte multe ale „bibliotecii din Trifești“. Să observăm și cărți rusești din deosebite domenii și grija cu care s'au strîns după 1831 scrieri privitoare la revoluția de atunci a Poloniei.

INSEMNĂRI DE CASĂ

În „Condica pentru trebuințele mele, 1826, Maiu 1”, se cuprinde întâiu această însemnare: „1826, April în 19. Luni, după învieria, la 11 ceasuri sara, s'au săvirșit din viață Pah, Dinul Negruț”.

Iată și cheltuielile de îngropare :

„1765.66 cheltuiți la îngropare.

Lei bani

83	114	la 15 preoți i sachelari și duhovnic, care au cetit stilpi i psaltire.
40	„	zugrăvire a 4 făclii și a pânzii de obraz.
23	„	facire raclii și cumpărarea dulapilor i a țintilor.
64	„	12 făclii a breslelor, săparea gropii, și staros-telui de ciocli și toți cioclii.
37	75	clopotele și ecdosis lor de la Mitropolit.
12	„	ecdosis a arhierelor.
112	„	3 cevrela la 3 cărji a arhierelui.
121	„	arhierelui Romanu, Gherasim.
100	„	arhierelui Husiu, Meletie.
100	„	arhierelui Sardeon, Varlaam.
44	„	coliva.
11	30	coliva de cofeturi, trii litre.
12	„	milostenii mor călugări și alții.
85	15	1.135 pini.
52	60	70 ocă pomeni.
17	30	arhid. a păr. Romanu.
12	„	arhid. a păr. Husiu.
12	„	arhid. a păr. Sardeon.
12	„	protopsalt.

10		psalt al 2-lea.
12		unui preot ot Mitropolie.
12		ostenitoriului Costache Burghilea.
20	39	320 dramuri ceară albă, trei făclii a arhierilor.
282	60	preoților, diaconilor și dascalilor.
124		sachelarilor, iconomilor, protopopilor și preoților bătrini.
100	"	în hărtii la norodul de rând.
175	"	în bănuți de 12 par. la călugăriți, ipochimene mai alese și la norod.
5	75	o bucată de cordă de atlas la perină.
37	60	70 coți șiret la raclă.
34	108	poliială, alămii, stratide, smochini, smirnă, miere și altele pentru pomii pomenilor.
1.765	66	bez luminările de ceară i altile,
385	45	grija de a treia zi.
17	"	luminare arhierului și 5 luminări de tricheli, ceară albă.
18	75	coliva.
163	30	la preoți i psalți și călugăriți.
83	60	în hărtii la norod.
282	45.	
28	"	2 psalți a arhr. și preoților ce au slujit.
15	"	colacul.
60	"	800 pini.
385	45	bez ceara.
379	21	grija de a noa zi.
20		Maicii ce poartă parastasele, bez ce ari a i să mai da.
86	"	în hirtii la norod.
134	36	preoților, psalților, arhr., maice și altor.
3	"	una ocă untdelemn pentru candeli.
35	"	la oamenii ogrăzii.
10	"	preutesii Ilenii.
15	"	coliva.
1	105	smirnă.

17	90	lumânări arhierelui și de tricheli, ceară albă.			
15	"	un colac.			
41	30	100 pâni, bez 11 lei zăciuală.			
<hr/>					
379	21	bez ceara.			
414	63	cheltuiți la grija de 20 zile.			
107	"	în sorocoveți, și grivne, preoților.			
81	45	în hârtii la norod.			
17	90	coliva.			
18	48	lumr. arhr. și de tricheli i smirnă.			
60	"	colacul i pine.			
130	"	10 ocă ceară.			
<hr/>					
621	90	cheltuiți la grija de 40 zile.			
	100	părali mărunte la norod.			
	100	tij în grivne.			
	84	întâi la preoți i dascali ce au slujit cu Vlădica.			
23	30	coliva i facerea iai.			
67	60	colacii i 770 jămne.			
210	"	17 $\frac{1}{2}$ ocă luminări ceară, cite 12 lei oca.			
17	"	făclia i lemne la tricheli, smirnă și tămie.			
20	"	preoților de la Prepadoamna un sărindar.			
<hr/>					
621	90				
500		sărindariu arhierelui Sardeon; 826, Noemv.			
370		pentru aceste la îngropare.			
270	"	9 coți ștofă, câte un galben cotu.			
50	"	10 testemeli.			
10	"	8 coți hasè.			
40	"	11 $\frac{1}{2}$ coți maltin roș la raclă.			
<hr/>					
370	"				
1033	"	ceara.			
	lei	banii	ocă	dramuri	
574			41	80	la îngropare 14 lei.
225			17	160	la grija de 3 zile;
234			18	"	la grija de 9 zile; 13 lei.
<hr/>					
1033			76	240	

625	„	cheltuiți la grija de 6 luni.
lei	bani	
68	„	arhiereului Apamias.
12	20	arhidiacon.
42	„	la iconomu și anagnoști.
20	20	coliva și facire iai.
12	20	păr, mărunte la norod.
12	„	pr. bisăricii.
10	„	psaltii.
24	„	eclisiarh și pentru lumânări de tricheli i facie.
6	20	pr. de la bisărica Banului.
58	„	în lei la preoți și dascali.
80	„	în grivne la călugăriți și alt norod.
72	„	pomenile i pîne.
207	„	pe 18 ocă luminări, câte 11 pol lei.

625.

520	„	cheltuiți la grija de un an.
71	„	arhiereului Sardeon.
12	„	arhidiacon.
55	30	la iconomi și preoți, cu ecpaiaoa Vlădicăi.
14	„	psaltii
40	„	la călugăriți și alte ipochimene.
18	90	în hărtii la norod.

211

22	20	coliva i facire iai.
13	30	lumânări arh. i de tricheli ceară albă.
10	30	colacul.
63	„	630 pîni, bez 70 pîni zăciuiala.
175	„	14 oci ceară, câte 12 galbeni lei.
1	20	smirnă i vin.

496 20

12	20	lij o ocă ceară.
10	„	preoții bisăricii cu eclisiarhu.

520

Sama vatavului Alexandru Balan de la Tritești pe anul întâiu, de la 823, Noemvr. 8, păr' 824, Noemvr. 8 (Nume: Loghin, Turcanu, Ion Fusaiu, Lupu vieriu, Ion Clipan, de la Leiba orindariu, și „pentru niște sămânță cînepă și niște pește“, „pentru 156 stupi, cite 4 par.“. „2 lei pe 2 oacă her chiroane la coșer; 5 oacă frîngîii pentru boi la pluguri; 3,30 au dat Capmoloaei de țăsut niște saci boirești; 3,33 pe 4 coți sucmani pentru purcariu; 2 „ dohot de uns harabalile, 484 pol oacă lumănări său pentru vii, cînd călca poamă noaptea; 1 boerului la bisărică; 5, 90 pe 3 putini; 1,30 pe un lighian de lut; 4 „unii fimei pentru țăsut; unii pînzi, din poronca cucoani...; 2 „cercuri pentru dresul putinilor; ...de cosit 3 fălci iarbă, câte 7 lei falce; 824, 124, 30 au dat la oamenii ot Bălteni i Stîngăceni pentru gardul vii...; 2 pe 10 oale la odae; 10 pe 100 oacă sare pentru brănzuri...

(Prețul linului.)

Sama a 2-a a aceleiași; 8 Nov. 1824—8 Nov. 1825. (Nume: Gavril, Hrib, Dohofărița, la un preot din satul Rădiu Mitropolii..., lui Ion Pante din Eși., lui Gavril Tofănescu; la niște mazili din Blăndești...; 16,24 pentru 162 stupi, câte 4 pariale; 84; pentru 2 dubasă ce au vîndut; 66,39 pentru 219 oacă pești din bălțile moșiei; 39,60 ce au luat de la ciebanii streini pentru văratu a 265 oi...

Scăderile . . . 424, 4 oacă her pentru ferecat herăle de plug pe anu 825; 10 „ , 100 oacă sare la odae; 1 „ brudină cînd au adus carăle var de la Borde la Eși; 16 „ unui Jădov ce au făcut rachiu; 3 „ o cergă de poclăzi la un cal boiresc; 2 „ 3 părechi balamale la coșeriu cel nou; 4,90 unii fimei ce au țăsut un țol boiresc; 9 „ pești și sămânță de cînipă; 11 „ 11 coți sucmani pentru porcariu; 12 „ un cojoc pentru fiacău Toader, ci era tocmit la odai; 5,30 doi cămeși pânză leșască, tij pentru dănsul...

(Finul.) Drumu ce mergi pe lîngă clacă; 5 fălci stoguri, pe grind, unde au fost 3 girezi boirești; 15' „ 15 în sărătură; 1, 1 în călce (*sic*): „ 6 dejma.

Sama a 3-a, de la 8 Novembre 1825 la 1-iu Septembrie 1826.

(Nume:) Loghin Vlad, Filip David, Toader Tîrsină, Vasile Ungureanu, Toader Tutiunaru; 22,60, ce au luat de la un cioban pentru vărata a 150 oi....

Scăderile... Cu țidula cc. Enachi, 100, Niamțului lăcătuș..., cc. Gheorghe Negruți, 826, Iuli 19; . . . 85,30, ce au dat cc. Gheorghe Hermeziu spre împlinire a 1.500 lei, dați de duml. la îngropare boeriului, precum prin sama vitelor ce s'au vândut anume să arată...; 3,60 sămînțuri pentru grădină, 1,60 pe un taftur...; 1 la țară, de tras clopotul când au murit boeriu; 4 „ pe 3 chei de porc pentru ochinci; 20,15 pe 23 dimr. de orz, care s'au sămănat; 12 „ preoților pentru sărindar; 1,30 o litră tămîie, 11 „ legatul cu her a porții de la țară; 7,30, 60 ocă sare pentru săratul brânzii strânsi pe anu 826; 4 „ 3 testeli cercuri pentru cercuitul văsălor boierești; 4,15 oamenilor când s'au dus la codru de au cumpăraț fuscei de coșer; 13,30 chelt. vitilor, când s'au adus la iarmar. Sântămăriei; 4,90 la ogradă, unde au mas vitile 3 nopți; 3 „ mortasipie pe 30 capite; 2 „ chelt. mănăcării oamenilor; 3,60 la pod la Jijie.

[Fin:] In poiana Zahariei, grindu de pe lângă drum, piste drum de clacă, piste gărlă, în Bahna Cărbunariului, în Ostrov, în Ostrov sub dial, în sărături, în dial la vie, în călce.

Cum s'au dat acest fân...: date cu răv. dumis. Hat. Theodor Balș, ¹/₂; ¹/₂ măncați cu cai dums. cc. Elenco Bibiri, după răv. ccn. Enachi; 1, 1 dascalului grec; 2 ¹/₂; 2 ¹/₂ ce au avut a lua d. Pah. Bogonos dela boeriu...

Sama a patra, de la 1-iu Sept. 1826 la 23 April 1827.

(Nume:) pr. Costandin ot Rânghilești... Toader Costandin ot Cîrpiți, Iacob Șelariu ot odae lui Donici, la niște oameni ot Bubulești, Axinte cel bătrîn, Ilie Butnariu, Toader Ciutacu, Gavril Tofănescu, 20 ¹/₂, ¹/₂ ce au trecut mai mult piste ceia ce au avut a lua d. Pah. Bogonos... Din datorie crăcimii (Toader a Crăstoaei, Ion Sîncu, Nastasia Caloai, Ionița Muntianu, Sămion Ungurianu. Neculai a Dăniloai, Petre Muntianului, Grigoraș Strămbu, Niți sãn Timofte, Ion Clipan, Gheorghe a Alexii, Grigorie Rus, Zahariia Budianu, Chiriac a Vacariului, Miron

Dănilă, Toader' a Budianului Niculai Peni, Loghin Turcanu, David a Tăetului, Nichita Budianu cel bătrîn, Iani cu Trohin (*sic*), Nêchita Budeanului, Vasile a Tudurii, Ion Bacalu, Ștefan Cărbunariu,, Gavril Hrib, Gheorghe Maxim, Toader Tăbăranu, Gheorghe Ciornohac; 60., pe 15 vedri brânză, câte 4 lei vadra; 27., pentru vâratul a 180 oi sterpi, cîte 6 par., și 30 „ ce au luat dela orîndariu, din banii rachiului...; 30 lumănări la vie: „32 dohot pentru tiasc; 7,16 de țesut 74 coți pânză de călți; 9 „ 8 coți sucman pentru băetu de Țigan; 8 „ o merți orz pentru caii boirești; 8,20 4 lăcăți; 3,10 cotariului, când au cotit vinu.

(Vitele.) 2 buhai mari, 12 boi mari, bez 2 vânduți preotului Toma, cari nu sânt trecuți în condică; 20 vaci, 4 mănzați, doi bouți, 2 văcuți, cari acum sânt gonitorași; 8 gonitori, 5 boi, 3 vaci, care acum sânt giuncani, 14 vite, care acum sânt mînzați, (total: 79 de capete).

20 vaci, 20 mănzați, 4 gonitorași, 6 boi, vândute la iarm. de Sântămării, precum prin sama al 3-le să arată, bez 85 lei, 30 par. date din darea (?) boiriască, 2 boi, 2 buhai cumpărați de cc. Enache Negruț..., 1 vacă cu vită, dată lui Ion Chelar, din hacul său...

Izvod pentru vitile împlinite din sat pentru scutiala anului 825. (Nume: Ion Zuzul, Niță Marian, Ilie a Butnăriții, Vasile Capmoali, etc.).

Sama lui Lupu Orîndariu de la Trifești, de la 825, Octv. 26, păr 816, Octv. 26.

Lei	par.	închiritura
-----	------	-------------

1.540	„	pe 518 vedri vin și avaeț orânzii, după contract.
-------	---	---

75	„	7 vedri, 5 oca rachiu, cîte 10 lei.
----	---	-------------------------------------

(Scăderi: 300 lei la încheierea contractului; „cu țidula dums. Agăi Hermeziiu“) (Lupu dă:) 1.23 dajdie Sfn. Dimitrie a pr. Thoma, 825 Dechem.; 7.10 tij a pr. Costandin, 826, Mart 18; 7.10 dajdie Sfn. Gheorghii a pr. Thoma, 826, Iun. 13; 7.10 tij a pr. Costandin, 826, Iun. 28...

(Nume:) Neculai Pochiu, Ion Dolianu, Ion a Lupii, Ion

Ciocoiu. 21 pentru 7 vedri vin, ce au băut dascal Dionisie...

Banii scuteliî anului 824...; 2.248. (2 pentru 52 oameni, câte 2 lei de numi pe lună, pe 12 luni, păr 825, 1 Apr.

Scăderile... 142,20 pentru 11 breslași, câte 25 lei la un cifert, cu rășurile, ciobotele ocolașului; 170 pentru cărătura a două stoguri fân de măsură, după tocmala ce au avut cu boerii.

22 „ ce au dat banii hacul surugiilor, pe 11 trecuți, 826.

Datorii părintești ce s'au plătit.

galbeni.	lei bani	cui anume
385	12.320	Madamii Ana Platonovici, la 1827, Septv. 1, prin învoială după sănetul răps. din 1820, Iulii 25.
	21.404.70	lui Dimitrie Ilschi, după sănetul din 820, Ghenar.
	19.939.60	in Vornicia obștii, prin bădița Enachi; 826, Dechv. 16.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

	lei baui	
	1.393 —	înplinială.
	5.804	rămășița, de 5 mii lei, împreună cu dob.
	262 10	înpliniala după socotiala din 828, Iulii 25.
2212.28		după sinetu din 824, Maiu 20, către Camr. Spiro.
	3.968 —	Caminarului Spiro; 1828, April 5.
	18.260	Logofetesii Zoiții Balș (la care au trecut sinetu).
		Capite și dobândă pân 1835, Noemv. 25...
	<u>22.228 —</u>	

3.921		Bădițalui Enachi, după trei sineturi.
66½	<u>2.327</u>	cap. și dob. sinetului de 50 mah.
	767.60	asemine a sinetului de 300, sorocu.
	826.60	asemine a sinetului de 650 lei.

3 921

196 6.860. — leliții Rucsandii, după sănetu din 1820, Dechemv. 20.

3.500 capite.

3.360 dobînda.

6 860

2.485 — moșului Asanachi, după sinetu din 184, Sept. 1.

1.500 capite.

985 dobănda pe 79 luni, păn 1 Apr. 1832,

2.485

1.581 — capite și dob. leliții Elenii Pastia, după sănetu din 829.

420 — polcovnicului Toader Brăesco.

343 — la spițeria lui Locman Spițeriu.

756,108 moșului Gheorghe Negruți, ce avē a lua după sama iscălită de dînsul.

20.900 — în Vornicie de aprozi, din socotiala poștelor.

19.000 după hotărărea Divanului din 1825, Sepv. 2.

1.900 împlinială.

20.900 după adeverița Vorniciei din al trille socotială între casa răpousatului frati-meu Dinu și între mine, precum să arată în gios; 1826, Mart 15.

lei bani încercătura.

6.705 — ce am a da frăține-meu lui Dinu, după sinetul meu de împrumutare, din 822, Apr. 15.

lei

4.500 capite din 822, Apr. 15.

2.205 dobînda lor pe 49 luni pâr 826, bani 15.

6.705

Scăderi

3.786,30

să scad ce am avut să ieu din so-
cotiala al doile a anului 819, Sept.
13, însă

lei bani

2.106,30

capite din 819, Septv. 13.

1.680

dobînda lor pâr 826, Maiu 15.

3.786,30.

870,45

ce s'au dat dums. la 825, Noemvr. 28.

825

capite din 825, Noemv. 28.

45,45

dobînda pâr 826, Maiu 15.

870,45.

4.656,75

fac scăderi, și rămîne a se mai da

lei bani

2.048,45 ;

1826, Maiu 15.

Gheorghe (?) Negruți.

Lei

Bani ce s'au mai dat în trebuințele
arătate în gios.

574,

pentru 41 ocă, 80 dramuri lumănări
ceară, câte 14 lei; Apr. 21.

504,

pentru aceste la îngopare.

Lei

270,

3 coți ștofă.

50,

10 testemeli.

10,

8 coți hasè.

40,

11 $\frac{1}{2}$ coți maltin roș la raclă.

134,

pentru aceste luate pentru Costache¹,
adecă :

lei

52,

4 coți merinos negru pentru briu.

61,

24 $\frac{1}{2}$ coți zof negru la anterei.

21,

12 coți hasà la o căptușală.

134,

504

¹ Alăturarea de unchiul său, Gheorghe, Mănoilachi, Ienachi, și mătușele Ru-
xandra și Elena Pastia, apare aici scilicet însuși, în această îmbrăcăminte
orientală a tineretului lui.

60 „	colacul și pînea la grija de 20 zile.
589,35	pentru 45 ocă, 160 dramuri lumănări ceară, câte 13 lei oca, ce s'au plătit lui Hascal Jădv., adecă
<hr/>	
ocă dramuri	
17 160	la grija de 3 zile.
18 „	la grija de 9 zile.
10 „	la grija de 20 zile.
<hr/>	
45 160	ce s'au dat la arătatile griji prin mina fratelui Enache; 826, Maiu 11.
<hr/>	
2.056,6	... și trec dați mai mult.
lei par.	
7 6	; 1826, Maiu 30.

Gheorghe Negruți.

(Socoteala aceluiași pentru 40 de zile. Luminările, sint
19 ocă, „cu 1 $\frac{1}{2}$ ocă ce s'au dat la bisărica ot Trifești...
110 dați lui Iancu Istrati, ci au avut să si de la răps.)

Banii, ce s'au priimit de piste Prut prin frati-meu Manolachi pentru moșia Șărăuți a nepotului Costache¹.

galb. rubl.

490 „	socotiți câte 25 lei, 15 par., după cursul Basarabiei.
306	socotiți câte 8 lei, 15 par., după cursul Basarabiei.
385 „	Mad. (cu litere latine) Anica Platonovici, prin invoială, capite și dobândă, pre- cum s'au trecut în sinetu de datorii a răps. frăține-meu Dinu, socotiți cîte 30 lei.
„ 295	dați frățini-meu lui Ianachi, ce au avut a lua de la răps. frati-meu, după so- cotiala căutată între duml. cu nepo- tul Costache Negruț, socotite cîte 10 lei.
2 „	tij dums., spre istovire aceștii șocoteli.

¹ Unde acesta trecuse în 1821.

	6	unui Jădov, telalic moșiei.
	5	Jădovului ce au trecut banii de piste Prut.
76	"	dati surori-mè Ruxandii, ce au avut a lua dela răps. frați-meu, după socoteala iscăliță de mine și dată la nepotul Costache.
2	"	luați de nepotul Costache mergând la Focșani.
25	"	opriți de mine, ce am avut a lua dela Costache, după socotială trecută în urmă.
<hr/>		
490,306		și să istovesc banii aceștia 1828, Fevr. 1. Socoteală cu bădița Enache; 1827, Septv. 10. ce are a lua
<u>lei</u> <u>bani</u>		capite în 50 mah. turcești: 824, Dechemv. 12.
1750	"	dobînda lor pe 33 luni, câte una mah. la sută.
577	"	soroc capite; 1826, Ghenr. 25.
645,300		dobînda lor păr 827, Avgust 25.
122,60		capite; 825, Maiu 25.
650	"	dobînda lor păr 827, Avgust 25.
176,60		ce s'au dat polcv. Toader, știuți de mine, în plata unui sinet a tătini-meu ¹ .
50	"	ce are a lua din socoteala căutată cu mine la 827, Fevr. 9.
366,48		
<hr/>		
4537,48		
1539	"	Scăderile, adecă
	<u>lei</u> <u>bani</u>	
	50	" un cal murg luat de la mine.
	150	" pentru o giriadă fin ce s'au vindut căpitanului Simeon Liah, și avè a mai da 150 lei, bez 200 lei ce au dat

¹ Scrie aceste socoteli, deci, Constantin Negruzzi însuși.

320	„	vatv. Alexandru, cari i-au dat la mine. o giriadă începută, ce să vîndusă unui preot într' acest preț, de la care s'au întors.
210	„	o giriadă ce este mălită, bez 70 lei ce s'au mai dat la vatv. Alexandru.
<hr/>		
730		

3.028,48

Lei bani

730	„	sama al 2-lea.
406	„	165 vedri vin din anul 826 și 65 vedre din 1825, ce era în orîndă, și s'au plătit.
78	„	6 chile păpușoi, ce s'au luat din sămință și s'au mîncat la ogradă pînă 827, Sept. 10.
21	„	7 vedre vin, ce au băut dascalu Dionisii.
80	„	2 stoguri fân luat la plug și la caii Păhărnicesei Bibiroaei.
200	„	Partea dums. pentru finul ce s'au adus la grajd în anul 827, analoghisit pe 4 cai a dums., 5 stoguri.

1.509

3.028 48, cari s'au plătit și s'au istovit.

Inchipuirea grijii de 7 ani.

Lei		
420.30		ocă lumănări ceară, câte 14 oca coliva.
50	„	
150	„	1000 pini.
150	„	în parali la norod.
300	„	preoților, diaconilor și dascalilor.
136	„	arhiereului.
30	„	colacu.
30	„	arhiereul.
24	„	psalții.

20 „	lumănări arhierului.
112	„ 1/2 în bănuți de 15 parali la alte pomeni.
<hr/> 1422	
78	alte chelt.
<hr/> 1.500	
225	alte cheltueli.

(Pe o foaie prinsă în legătură :)

Sette mille piastre a la signora Logofetessa Zoe di Balsch
doppo il biglietto di 1823, 9 bre 15, con interessi di uno
per cento e con termino di due anni.

Venti zechini al cugino Vidrasko¹.

(Șters :) Cento venti cinque piastre al cugino D. Biberi.

Făpușoi ce am dat de la Trifești.

(Lui Teodor Balș Postc., cu 11, 16,20 lei chila; „la sat
Cotu-lui-Ivan, cite 22 lei chila, vadè la Sinchetriu 828;
„la sat Iucșanii“ (tot așa); „la 5 lăcuiori din satul Coadă
Stincii (tot așa); „la 25 lăcuiori de la Trifești (22 lei);
la 17 lăcuiori de la Coadă Stăncii 1 (25 lei), la 3
lăcuiori de la Socola (25 lei).

1. Un văr Vidrașcu apare în această notiță italiană a scriitorului. Apoi și vărul
Dimitrie Biberi.

DIN BIBLIOTECA LUI COSTACHI NEGRUZZI

Pe Epistolele lui Sinesiu (în grecește): „Să să știe că am cumpărat aceasta carti ci să numește Epistolarin lui Sinesii cu 2 lei, 20 par., la leat 1795, Maiu 2. Iar cini a cuteza sau a cugeta să o iai fără di știrea mea, să fii supt blăstămul tuturor sînților¹“.

Pe *Okhronia tes zoes*, Moscova 1802: „Ek ton tou D. Saoul, nyn de emou K. Negroutzi“.

Pe un Sinaxariu, fără început, cu lunile Septembrie-Februar: „Să să știe de când s'au născut fiica noastră² Mărioara, în luna lui... în 21 zile... 1808.“

„Să să știe de când s'au născut fiu nostru Gligore... 21, 1808.“

„Să să știe de când m'am impușcat la mână cu carabina în margine Tecuciului, la 17 zile, în luna lui Iunie 1829, în vremia Muscalilor. Negruți.“

La Giulia Rusia da Mosca de Girolamo Agapido. Trieste, înscunțare: „Memoria dell autore, li 22 X bre 1809. V Lahaille“.

Pe Domairou tradus grecește, Viena 1812: „Kai tode perielthe to Konstantino Negroutzi“, „Kai tode K. Negroutzi“.

Pe „viața lui Bertoldin“ (grecește), Veneția 1818, iscălit: Dimitrii Duca Stolnic și Beciaru-Mare.

Pe *Liticele* lui Christopulo, Viena 1818: „Kai tode K. Negroutzi“.

Pe *Biblia* de Petersburg: „din numărul cărților noastre, 1818“ (scrie Dinu Negruți).

Pe *Dialogii* lui Phlokion, trad. Ecat. Suțu, Iași 1819: „Kai tode perielthe to Konstantino Negroutzi“.

Pe „Stoicheidion enkyklopaideias“, IV, Moscova 1820: „Kai tode hyparchei emou, K. Negroutzi; 821, Dek. 1.“

Pe „Korakistika“ a lui Iacov Rizu³: „L'amour regretté, 1822“.

1 Nota pare fi a lui Dinu, tatăl scriitorului -- El va fi tradus și un roman frances fără titlu din aceeași bibliotecă.

2 A lui Dinu?

3 Lui îi dedică Filipide un exemplar din *Florus* al său.

Alcibiade en fant. Iscălitura lui „Antonio Stamatopulo professor“ (și în Sibiu; N. I.).

Pe Lexiconul lui Vendoti: „Kai tode Konstantinou Negroutzi; Jassy, 1823, D-bre 16“. Pe scoartă înlăuntru: I K N., cu coroană de-asupra, și dedesupt: 1821.

Pe *Faignia tis phantesias* trad. de Malachi Iacomi, 1811: „Kai tode hyparchei emou tou Konstantinou Negroutzi; 1824 Dec. 10“.

Pe *Teofilectul* din Viena: „Periellhe kai tode to K. Negroutzi, Kam.; 1826, Febr. 6“.

Pe *Corsil* de Kotzebue, grecește: „Kai haute esti mia ton biblon mou, Konstantinou Negroutzi Kam.; 1826, Febr. 15“.

Pe „Synopsis diaphoron historion“: „Negrutzi Caminar; 1826, Febr. 26“. La urmă: „fra'e Grigore...“.

Pe un Esop greco-latin, „Negrut, Caminar; Febr. 26, 1826“.

Pe *Logronome dictionnaire portatif*, Paris 1760: „Negrutzi, 16 mai 826“.

Ordonanța lui Ioan Sandu Sturdza, 10 April 1827. Iscălit: „Costachi Negrut Caminar“.

Pe un Lexicon elino-ruso-francesc din Moscova (1811): „C. Negrut, Caminar; appartient à Constantin de Negrutzzi, 1827, 9 bre 15-27, Jassy“ (înnainte, a lui Atanasie Kirzas din Galați, și a lui Nicolae Biberi, 10 Iunie 1826).

Pe un Ossian: „Bibliothèque de Costachi Negruzzi“.

Pe „Istoria Naturală“, de Cihac: „Negrutți“.

Pe o culegere francesă de „Poesii“: „C. Negrutzzi“.

Collection de classiques français, Paris 1828: „appartient à la bibliothèque de Negrutza“.

Pe Logica lui Condillac, tradusă de Daniil Filipide, Viena 1801: „Hărăzit mic de prietenul, iratele, Teodor Hurmuz; 1831, Aug. 7“.

Pe *Pocket-book for conversation*, Lipsca 1825: „Souvenir de Krasna, 1832 iuin“.

Pe *Mémoires officielles (sic) sur la Pologne*, 1832: „appartient à Negrouzzi“.

Kogălniceana, *Esquisse sur les Cigains* Dedicatie: „Souvenir à son ami, C. Negruzzi“.

L'arpa dellesle di Greca da Roma, Paris 1851. Dedicatie: „a Mr. Negruzzi, Greca“.

Pe Albinet, „Istoria“, dedicatie: „Domniei Sale Agii C. Negruzzi; din partea iscălitului I. Albinet“.

Pe *Quête sa ore de Coliegiu*: „dumnealui d. C. Negrutți, spre semn de stimă, C. D. A ricescu“.

Pe *Indatoritile fenellor*, de T. Balș, 1854: „Dumnealui Costachi Negrut, ca sãmn de prietesug și spre aducere aminte, Teodor Balș“.

Inscripția de pe biserică și de pe mormânt.

In acest lăcaș de pace unde Domnul se mărește,
 Omul întâi se hotără, cînd se naște pe pămînt,
 Și apoi cu a lui soție vine de se însoțește,
 În sfîrșit aicea află li iștire în mormînt.
 Nașterea, viața, moartea, sulețeașca mîntuire,
 În acest loc se adună și d amarul lumii greu
 Omul scapă cînd se duce ca să-și iaie răsplătire,
 De la dreapta îndurare a bunului Dumnezeu.

Aice

Se odihnesce

Constantin Negruzzi,

nascutu în anul 1808,

repositu în 25 August 1868.

Eu nu am fostu ca alții

De aceea 'n suferință

Am petrecutu și în lipsa

Plăcerilor lumesci.

Dar cugetul îmi spune

Că n'oiu ave căință

C'am fostu și eu unealtă

la rele omenesci.

Soție și liii recunoscători.

Septembrie 1868.

Un scriitor țeran.

Ioan Codru Drăgușanu

Vechea literatură românească, asemenea întru aceasta cu toate literaturile, răsăritene și apusene, din vremea ei, a fost alcătuită fără vre-o participare a elementului țerănesc. O bucată de vreme, ea n'a părăsit mănăstirea, unde s'a îndeplinit prefacerea în românește a Sfintei Scripturi, a tălmăcirilor ei, a literaturii apocrife. Tot dintre călugări au ieșit cei d'întăiu traducători ai literaturii profane, înaintea și după 1600: acei cari ni-au dat „Alexandria“, cetită și imitată de însuși Mihai Viteazul, și acei de la cari avem cele d'întăiu cronografe, povestiri ale istoriei lumii în legătură cu acel șir al „Impăraților“ care se continuă cu Domnii noștri. Cronicile au fost începute, pe baza analelor mănăstirești, de boieri mari, până au trecut, cu câte un rar amestec de dascăl, la boieri mai mici, la boierinași, la logofeți de cancelarie. Și, în sfârșit, noua literatura poetică din preajma veacului al XIX-lea, își datorește ivirea unor boieri cari au cetit literatură francesă, literatură italiană și cari se întrec în imitație cu contemporanii greci: Ienăchiță Văcărescu, Costachi Conachi.

În Ardeal, dacă nu e același lucru, dacă, după încheierea epocii religioase, țerănimea și preoțimea de sate dau pe cei d'întăiu scriitori, aceștia — un Samuil Clain, un Gheorghe Șincai, un Petru Maior — nu represintă mediul rural de unde au pornit, ci școala pe care au făcut-o și clasa de erudiți în care i-au făcut să între cunoștințele lor. Iar, când se tălmăcesc ori se adaptează din nemțește povestiri „populare“ de distracție, când se creiază în genul

lor, un Vasile Aaron, un Ioan Barac pleacă de la mesele micilor funcționari români cari-și găsiu un loc în oficialitatea străină a Ardealului.

Se va zice: dar literatura poporului, balada, poezia lirică, povestea, tot ce nu are un nume și n'a trecut prin îmbrățișarea poporului? De fapt, balada ni vine de peste Dunăre, de la Sirbi, ai noștri imitând-o după ce o acceptaseră. În poezia lirică însăși nu e imposibil să existe influențe de cărturari de la orașe. În sfârșit povestea care a trăit totdeauna în mijlocul mulțimilor pe care le fermeca, se admite că are o depărtată origine asiatică, indiană, și ea a poposit la noi, în nesfârșita-i călătorie, ca în altelea alte locuri.

Cînd începe noua literatură, știm care sînt în Muntenia întemeietorii ei: dascăli, boieri tineri, ofițeri. În Moldova, acciași clasă a tinerețului aristocratic care dă și ofițeri armatei. Doar dacă lancu, nepotul de fiu al lui Ienăchiță Văcărescu, strînge unele versuri din gura săteanului, ori Asachi, care a cunoscut pe Vuc Caragici, descoperitorul eposului sîrbesc, făcuse o culegere care a perit în focul cel mare din Iași.

Anton Pann, cu „Povestea vorbei” și cîntecele lui, nu trebuie să ne înșele. Acest străin de origine balcanică, pe care anumite legături cu căldărarii din Peninsula îl presintă ca Macedonean, e un tip de mahalagiu bucureștean, trăind în cercul, bine definit, al țircovnicilor, cîntăreților de biserică, paracliserilor. De aceia la el hazul răutăcios, satira mișcătoare, trivialitatea și adesea monotonia, dar lipsa frăgezimii și poeziei sugestive, afară de acel unic vers:

Sara, pe lună, de mină.

De aceia a fost o adevărată revelație găsirea, într'o carte ardelenescă uitată, „Peregrinul transilvan” (Sibiui, fără an), a unui scriitor funciar țărănesc, care, păstrînd pînă la capăt toate notele categoriei lui sociale, ajunge, printr'o largă experiență a lumii, străbăiută de o luminoasă critică, la vederile cele mai pătrunzătoare și mai drepte în toate

chestiile curente, în toate problemele culturale, în toate întrebările naționale¹.

II.

Ioan Codru din Drăguș, sat făgărășean, era fiul unuia din acei boieri sărăciți, avînd ca moștenire un „boieronat de șapte prune”, despre cari vorbește el însuși. Zicîndu-și mai târziu, cînd, în 1847, era profesor la Ploiești, Ioan Germaniu Codru, pare a spune că pe tatăl lui îl chema Gherman. Unchiul fusese cîndva în războaiele contra Franței, ba fusese prins în 1853, și fuase parte la una din expedițiile austriece care nu se opriră decît la Paris; cutare din ocrotitorii săi luptase la Waterloo, și Codru pretinde, rîzînd, că acest vechiu ostaș împărătesc se lauda cum că i-ar fi dat și el „un ghiont” lui Napoleon (pp. 6, 73).

Crescut în casă săracă, „într'o colibă de paie”. „Sanda”, scrie el simplu și duios, „te-a purtat în brațe, Comșoiaia ți-a dat un măr. Întăia oară te-ai jucat pe pajiște cu Lae, al Rachirei,, ai auzit pe Giol lătrînd, ai văzut pe Murgana venind din ciurdă. Te bate mama, te ia tata pe genunchi. Toate le uiți, toate le ții minte... Devii mai măricel. Cercetezi pe mătușe, cunoști casa popii, auzi înjurînd pe jude...

„Caută să mergi la dascăl. Nu pot uita pe fericitul Nicu al Davistei cu „Sfînta Cruce-ajută!”. O iarnă întregă învățasem carte la dînsul, știam bucoavna de rost, însă a sloveni cu „buche-az-ba” nu putusem învăța, pînă ce bietul Comșuț, în bătrîneță, aduse sistemul de „a-be-ce” de la Orlat — școală grănicerească cu bună caligrafie latină —, „după care apoi, în trei zile silabisim cu ușurință.

„Blam acum, în satul vecin, la școala militară germană” (la Orlat, la acei grăniceri). „Măriuța lui Dumitru, Dumnezeu s'o ierte, îngrijia de mine ca o mamă. Dar noaptea vedeam pe Giol, cînele flocos părintesc, care întăiu mă linsese și-mi luase bucătura din mîină. Mă suiam în salcia

¹ „Peregrinul transilvan” s'a reeditat la Vălenii-de-Munte, în 1910, sub titlul: „Călătoriile unui Român ardelen în țară și în străinătate (1835-44)”, ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de C. Onciu, tipograf.

scorburoasă din fundul grădinii și aruncăm cu pietre în bradul de la poartă.

„Biata mătușă căuta să mă țină în brațe ca să nu cad din pat, visînd“ (p. 13).

Pe toți aceștia de acasă nu-i va uita niciodată; oriunde ar fi, oricîte ar vedea și ar înțelege, în orice condiție l-ar fi mutat soarta pe băietanul din Drăguș, va visa locurile acestora: Dumbrava, Tufele Micrii, Caroi, Lazul Țunii, unde „a cosit atîta păr de porc cît să umple, seara, căciula“, Margenile cu „ovășul de cinci policari de mare“, Gruinul Ivănesei (pp. 25-6), biserica „în extremă miserie“, icoanele „sfintilor cu gura strîmbă“, „părcetarele de la Necula“, „luminile de său în sfîntul lăcaș“, „otrepele murdare“ din spinarea bietului preot simplu care abia-și știe slujba după datină și nu ar fi în stare a ține o predică (pp. 35, 96). Se va trezi „în tirg la Blăcuța“; va urmări cu ochii îngropările de sat în care petrecătorii celui mort sînt atrași doar de „colac, luminare și cruce“ (p. 119). I se va năzări că trece printre Neamții de la Cincul-Mare (p. 204), că are a face din nou cu doftorul sas Ostermayer (p. 204). La vederea Vosgilor, a Alpilor se va gîndi la Carpații de acasă.

Dintre oameni, va vedea pe Sanda, dădaca lui, „care nu e vrednică să o tot viséz“, și de la negrija căreia i se trage „pleașa din creștet“, de l-au crezut la Milan un adevărat abate cu tonsură (p. 31). Cutare cerșitoare din Paris îi va aminti pe oarba Comșoia de acasă și, de hatîrul amintirii, bănuțul va cădea mai cu dărnicie (p. 117). Hazliul unchiu Năftuc îi va apărea înaintea cu înțelepciunea lui pișcătoare:

„Nu știu, ții minte pe protopopul nostru cel bătrîn, C.? Era un găgău înalt, și umbla cu capul tot sus, ca un general încununat de lauri. Odată unchiul Năftuc îl încintase la rîntă, și-i promise că-l va cerceta aîla dată acasă. Unchiul Năftuc știi că era pururea cu Dumnezeu în gură și nu se închina alminteri fără numai: „Dulce Tatăl nostru, sfințească-se sfînt numele Sfîntiei Tale, și pe teapa aceasta mai incolo...“

Casa unchiului era anti-diluviană, cu un strat de mușchiu de trei urme pe acoperiș și jumătate cufundată în

pământ. Superbul protopop, intrînd, se lovi: poc!, de pragul pleoștit, și, spre neauzit scandal, înjură una ca și căprarul Miclăuș — Dumnezeu să-l ierte! —, dar, venindu-și în fire, zise:

— „Pentru ce, boierule, nu-ți ridici casa, că, iaca, era să-mi crăp capul în două?”

— „Iartă, prea-sfîinte părinte“, răspunse unchiul, „noi, cînd intrăm, ni plecăm capul, căci casa o făcură oameni mai vrednici decît noi!“

— „Acest cuvînt e mult mai prețios ca toată casa“, replică popa surizînd și se mîngîie de cocș lingă rachiul cu miere“ (pp. 122-3).

Se va descoperi pe sine tocmai în fund, mititel și sărman, ducîndu-și viața lingă vite sîpt cerul lui Dumnezeu. După o cetire din Lamartine, soporifică, iată-l mutat „în depărtare de trei sute mile, tocmai în coliba noastră, la fîntîna lui Dan“, unde, scrie el corespondentului său, care e de sigur real¹, „cu tine și cu Gicul nașului pășteam viteii în copilărie... la veret în Virteje, unde țineam rimători la jir...; căutînd bivolița pierdută în meșteacăni, după ce luasem o corecție de la răposata mama, fie-i țărîna ușoară“ (p. 116). Ii va răsări alături, în zilele de școlar năcăjit și singuratec, fără plăcere pentru zgomoatoasele jocuri ale celorlalți, fata de-o samă cu el, Chirica. „Era Duminecă, era serbătoare, ședeam pe iarba verde ori pe pălimariu, cetiam *Alexandria* și poema lui Arghir. Chirica asculta. Apoi ne priviam îndelung, ne răsfațam și ni vorbiam din ochi, până ce ziua trecea mai iute de cum am fi voit“ (p. 3). Alte ori deslușia frasele meșteșugite ale Sfîntului Ioan Gură-de-Aur ori învăța, de la unchiu cîntecul lui „Napoleon Bunăparte“.

Și departe, tocmai în Neapole, îi era de ajuns să audă vorbindu-se cam ca la el acasă, cu „sora ta“, „mama ta“, să-i sune la ureche un viers de frunză-verde spus de o bătrîna, care vrea „să alunge păsările de la poamele pe

¹ Precizîndu-se scrisorilor, lipsa lor de pretenție o arată. Ele vor fi fost luate din vre-un copiar. Ori, cel mult, s-ar putea crede că au fost făcute după însemnări luate zi de zi, ceea ce nu li-ar scădea autenticitatea.

jumătate coapte" (p. 173), pentru ca tot acest trecut ce nu se poate uita să-i năvălească din nou în minte.

III

De aici l-a scos gândul că în „țară“ la „oraș“ — care e pentru Țara Oltului ardelean Cîmpulungul — poate ajunge și altceva decît un cioban, un biet plugar sărac cu pergamente zădarnice în ladă, ori un diac la bisericuța din Drăguș. Și iată-l astfel petrecîndu-și o zi a despărțirii „la Lecuriciu, lângă peștera eremitului“, pe cînd la picioare i se desfășură tot Ținutul lui de naștere. „ca o grădină măreață întinsă, termuită de Carpații Făgărașului, de culmea Perșanilor și de malul ardelean, formînd ripa dreaptă a Oltului, de la Măgura Craiului până la Tălmăciu“, iar, supt ultimele raze ale soarelui, i se ridică în față „virful de granit (al munților) prefăcut în shisturi sure prin întemperiile seculare și milenare în regiunile înalte“. „Grinele verzi pe largă luncă a Oltului undulau de lina boare a serii, ca apele unui lac întins. Parfumul de sulfină și de alte flori iaunda aierul ca un balsăm răspîndit de zefir. În satul vecin, supt picioarele melé, unde petrecusem șapte ani învățînd carte și practicînd la cancelaria militară, trăgeau clopotele de înserat, și sunetul metalic, vibrînd, ajungea până la culmea unde eram așezat; nourii înalți în diferite colori desemnau orizontul spre Răsărit în depărtare“ (p. 2).

Dar nimic nu-l mai putea opri; setea de aventuri îi luase sufletul în stăpînire pentru a nu-l părăsi decît la capătul multor plăceri și multor învățături. „Cu zece dinari în șerpariu“, spune el, „puține merinde în traistă, cu toiagul în mîină, însoțit de Mihul și Grancea“ — și cu „firtatul“ în urmă —, „plecam să cerc rotundul lumii“ (p. 3). Peste Poiana Huplii, peste Muchea și Cheia Bundeii, el „ridică tărhatul“ și, pe Plaiul-lui-Petru, pe Valea-Mare, ajunsese la doritul oraș, în vara anului 1835.

Boierul Rucăreanu-l duce la copiii lui acasă, pe micul sălbatec care știe nemțește; dar nu aici îi va fi oprirea, fie și numai vremelnică. Starostele austriac, spițerul din

Cîmpulung, îi dă hirtia de nevoie pentru a se putea duce la Călărași unde, odată ce știe prin spusa bunului Sas că „aici toată lumea e hoată“, s'ar putea face un băcan convenabil.

Băiatul e acum la Podul Cazacului, lângă Călărași. Ajută, cu tovarășii, la fin, și, cînd nu dovedește, li se face bucătar, „econom“. Indată trece la bogatul Cojan Ceauș-Neagu din satul de bordeie Călărașii-Vechi, cu care merge la o nuntă, în căruța trasă de „parepi mocănești“, „dînd de-a'n-tregul peste cîmp, căci aici nu se țin oamenii de drum, — că nîț e“ (p. 7). Cîntă „Isaia dăntuiește“ între doi logofeți, unul de la Tonea, altul cam de la Cioroiu, iea parte la sfatul cel aprins în jurul mesei cu vin bun, sfat „iute ca și cînd dai cu biciul“, lămurește mesenilor din ce locuri înaintate vine, unde nu se „ară cu opt boi și cu patru poganici“, ci „numai cu patru boi minăți din car“.

După petrecere, copilul intră la protopopul de acolo, părintele Andrei, ca țircovnic. Mîncare puțină, de „castraveți acri, fierți“ și, Dumineca, „saramură“.

Ca un răsfăț pentru gură,

spune el în graiu de vers, și, în așteptarea lecției de psaltichie, cu care fusese atras, trebile casei, de la cobiliță la întinsul mesei, supt asprele ordine ale maicei Chiriachi, care nu înțelege ca „Ungureanul“ să steie degeaba.

E toată viața din marginea Bărăganului la începutul gospodăriei moderne, cu vijelii, cu noroaie și aburi de baltă și nouri de țintari, pe cari-i gonește numai vremelnic „tămîierea cu baligă“ (p. 11).

Așa-i țara, așa-i tratul!
Vezl cum samănă cu Rațul?

Deci: de Țara-Românească,
De treapta țircovnicească,
Dumnezeu să te ferească (p. 12).

Coconul Sache îl iea de acolo, prin April 1836, și-l face „practicant la cancelaria administrativă“ din orașul Călărași. Cu stăruință și ținînd sumă de lozinca locală: „porc-de-cinele înaintează“ (p. 19), „secularisatul“ nostru ar putea să ajungă cu vremea boierinaș, Pitar. Noul patron îl duce

însă curînd, în aceeași primăvară, pe la Tirgoviște, unde are moșia lui. I se cere să funcționeze ca profesor de nemțește pe lângă stăpînul său, — grea sarcină, din amîndouă părțile !

Așa încît Drăgușanul, care schimbase patru mici meserii, răsare la București. Se prezintă marelui dascăl Poienaru, directorul școlilor, și el un tînăr care avuse dor de străinătăți și se întorcea, tocmai, din Apus. Cum învățase, din ce cărți găsește în casa boierească, și limba franceză, e primit la Sfîntul Sava, în a treia clasă de umanioare. Și istețimea lui atrage așa de mult atenția, încît profesorul vorbește lui Vodă însuși, Alexandru Ghica, despre cunoștințele de limbă ale acestui adolescent de nici douăzeci de ani.

Deci, cînd, în Octombrie 1838, Domnul pleacă în Occident, supt numele de colonelul Sanders, Ioan Codru îl va întovărăși ca tîlmaciu.

Describe drumul, pe la Craiova, pe la Cerneți și Severin, unde se ridică deocamdată numai casa pandurului Solomon, pe la Adacalè, Caransebeș, Lugoj, Pesta și Viena, ca să vadă aici și pe Metternich, care „samănă cu toți Nemții“ (p. 28).

La Milan vede flăcăi din Ardeal păzind în orașul ținut veșnic supt apăsarea austriacă (p. 35). Cercetează Roma, și în icoane pline de vioiciune înfățișează carnavalul, cu ploaia de *confetti*, cu alergarea celor „doisprezece cai, înzorzonați cu flori, sirmă și clopoței, prin satele de mii de popor, între chiote spăimîntătoare, de-a lungul „Cor-sului“, cu „iluminația magică pe străzi“ a așa-numitelor „mocioletti“, pe care unii și le suflă celorlalți, până ce girandola de la castelul Sant' Angelo înseamnă sfîrșitul serbătorii. Trece prin Genova, pe care n'o va descrie.

De la Roma, în Februar 1839, se face întorsul, răpede, prin Bologna și Ferrara, pe Dunăre apoi, prin Viena și Pesta, unde Codru întîlnește doi studenți ardeleni. În Ianuar 1840 scrie iarăși de la București.

Aici află un nou patron, C. C., gata să-i deschidă cariera onorurilor, și poate nu greșim în părerea că acest

boier iubitor de învățătură e însuși șeful mișcării naționale către libertatea și unirea românească, Constantin Cimpineanu (v. pp. 72—3). Iar acel G. G., „tinăr prinț“, care pleacă în Apus la 1840, luind cu sine pe tinărul „Ungurean“, e, de sigur, un membru al familiei Ghica.

În societatea acestuia era scriitorul nostru din nou la Viena în luna iunie 1840, pentru a trece, îndată, la Baden-Baden. Aici sosi într' „un costum semi-oriental, care — purtat de un „flăcău frumușel“ ca dînsul — „face furori cînd ieșim la plimbare cu un ciopor de copile. Cînd mă împodobesc cu fesul grecesc, ornat cu ciucur de fir până la umăr, apoi, alminteri, în barșun de mătăasă, nu numai oglinda-mi face complimente, dar toate domnișoarele-și dispută întâietatea în a mă avea de cavaler.“ Și el le și enumeră, fiecare cu naționalitatea respectivă și cu farmecele-i particulare.

Ținta călătoriei e însă Parisul lui Ludovic-Filip, în care cei doi „Valahi“ se aflau în luna lui August din același an. Locuință în adevăr princiară în Chaussée d'Antin, cu lumina de „gaz hidrogen“; mîncare la Véry; străbateră a bisericilor la modă, unde va vedea pe regina adunînd ofrande pentru săraci; prilej de a vedea toate cele și de a pătrunde chiar în unele societăți. Se face și o excursie la Londra, unde Făgărășeanul, din părțile Sașilor cu ciurde de bivoli, se indignează că i se arată acest animal la grădina zoologică pentru raritatea lui. Se întoarce prin Boulogne, puțină vreme după tentativa fără noroc a lui Ludovic Napoleon de a începe aici al doilea Imperiu; se gîndia oare acest Român care, martur și prevestitor al aducerii rămășițelor celui d'întăiu Napoleon (p. 112 și urm.), amintește aventura, că prințul condamnat la închisoare pe viață — „cît durează închisoarea pe viață?“, întrebă el ironic—, va fi mai târziu, nu numai Împăratul ce doria să fie, dar biruitorul asupra Rusiei, arbitrul Europei și acela care era să deie Principatele Unite mult rîvnite?

Relațiile cu boierul plătit se strică; o scenă asupra căreia ambiția însoțitorului nu vrea să revie. Mai bine va intenta un proces, înaintea tribunalelor franceze cu procedura

încheată. Il va isprăvi hotărîrea milostivă a ambasadorului otoman, Reşid-Paşa însuşi, care face pe Ghica să plătească 1.600 de franci ca despăgubire, mai mult ca mijloc de întreţinere, acestui „homme de lettres“ supus al Sultanului, — cum este scris în paşaportul ce i se dă cu acest prilej (pp. 123 - 6).

A găsi o nouă ocupaţie e greu pentru un străin, chiar cînd e tînăr, plăcut şi aşa de isteţ. E vorba să fie curier, să servească pe un nobil engles, ba chiar să ţie de urît unei elegante doamne, care, călătorind, ar vrea să nu fie singură, dar care găseşte un mai frumos sprijinitor al slăbiciunilor ei. O „grisetă“, M-lle Pauline, îl admite în tovarăşia ei, pînă la cafeaua neagră inclusiv, dar exclusiv pînă la favorurile pe care le păstrează unui blond tipograf. Un prieten frances, Thévenin, îi dă sfaturi. Ion din Drăguş e încîntat să poată succeda unui Spaniol ca ţiitor de registre la biblioteca circulantă a unei comerciante cu origini germano-ebraice, doamna Bloum-Babejac (p. 122).

Aici va sta, mulţămît cu meseria lui, timp de doi ani, pînă ce dorul de ducă îl prinde din nou şi, cu toate stăruinţele bătrinei, el se hotărăşte a trage folos din paşaportul lui Reşid. În Iunie era la Nizza, şi de aici trece la Marsilia, unde avu surprinderea de a găsi, pe lîngă fostul consul frances la Bucureşti, de Châteaugiron, pe o familie românească de aici, Costa, ba chiar pe un Sas de la Rîşnov (p. 143).

O corăbioară italiană, care merge mai cu cîrma, mai cu călduroase rugăciuni către Madona, duce pe călătorul român la insula Elba, unde el ar fi vrut să vadă casa celui dintăiu Napoleon, apoi la Neapole, unde un chit era să li răstoarne şubredul vas chiar la intrarea în port.

Din Neapole se va brodi să plece tocmai în Rusia, la Petersburg, ca tovarăş al unei familii ruseşti care nu cunoaşte limba ţerilor pe unde va trece. Cu acest prilej va vedea Civita-Vecchia, Livorno, Genova, din nou Marsilia, de unde drumul spre depărtata ţintă va merge prin Grenoble, Chambéry, Geneva, Berna, Lucerna, Schaffhausen,

pentru a atinge granița germană. Nici data aceasta Făgărășanul, care se oprește la Baden-Baden, la Stuttgart, la Frankfurt pe-Main, apoi la Berlin și Königsberg, nu are pentru Germania decît mila convenită unui popor care n'a-junge să se păstreze liber și să și smulgă unitatea.

Mai interesantă, cu străzile-i așa de largi, cu frumoasele-i construcții reci și greoaie, cu petrecerile de împrumut ale unei societăți cosmopolite de-asupra unui popor barbar, îi pare Capitala rusească.

Dar acela cu care venise pleacă la moșia lui, în Penza, unde Codru nu se poate hotărî a-i face tovărășie. Un ultim dar, bine venit, și ziarele din Petersburg anunță cite servicii e în stare să aducă unui călător în Apus „Ungurii” de la Hotel Coulomb, pe Mihailovscaia, „tinărul om de litere” care „cunoaște în perfecție limbile: germană, franceză, italiană, apoi binișor englesă, neogreacă și rusească”, fiind și „din altele expert”, — într'un cuvînt; numai bun de „secretar privat, ori de maestru de limbi”.

Un prinț rus se lasă prins de această ispită. După o cură de zer în Caucas, pieptul lui bolnav cere soarele Apusului cald. Cu dînsul împreună scriitorul nostru era, în Iunie 1843, „după unsprezece luni de absență”, la Paris, iarăși, după ce se străbătuse, prin Berlin, Halle, Frankfurt și Maiența, garnisonată de trupe ungureșii, Germania.

Boala prințului reclamă însă aierul curat al înălțimilor. Codru va putea să admire deci, într'o nouă călătorie, catedrala din Strassburg, Vosgii dominînd Basel, Berna cu urșii ei patronimici și cu ceasornicul comemorativ dublu, care, prin lipsa lui de șart, îl face a se gîndi la „timpul cînd, într'un sat vecin cu noi, oua lupul în pod, în altul trecea mînzul drept căprioară și, din al treilea, locuitorii scoteau luna cu cirligul din fîntină” (p. 215). În orașul Thun, drept între lacuri, el va asculta cîntecul poșticei Lucy Colbert, fără a-i păstra în amintire mai mult decît versurile și muzica. Prin Paris revenia la Londra, unde era atunci și Marele-Duce rus Mihail și Prințul de Coroană al Olandei. Ce a mai făcut neobositul drumeț după întoarcerea acolo la Paris, în Februar 1848, nu putem ști.

Dar, cînd părăsi toiagul multelor sale rătăcirii și se așeză în Țara-Românească, el nu rămase mult timp dascăl la Ploiești. Revoluția din 1848 chema acasă pe toți frunțașii ardeleni cari nu uitaseră de locul nașterii lor. Ca atîția alții făcu și acest modest profesor cu o așa de extraordinară experiență. Supt absolutismul austriac el fu „adjunct pretorial“, apoi vice-căpitan de Făgăraș (1850). Și-l vom vedea sfātuind pe ai săi, cu prilejul unei serbări școlare, să se lase de băutura, de zădarnicul lux al pomenilor la cine nu trebuie, de hoinăritul și lunga odihnă care strică folosul celor peste o sută de zile pe care le-a dăruit țeranului, până atunci neliber, mila împărătească, de neîngrijirea față de școală, de obișnuitul despreț față de învățător, și să caute prin toate mijloacele, dar mai ales printr'o cuminte creștere a copiilor, a pregăti alt viitor unei nații așa de trudite fără vre-un spor pentru dînsa.

La 1863 el iea parte, ca vorbitor, la serbarea pentru adăugirea Domeniului brănean la Țara Făgărașului, iar peste cinci ani va colabura la lucrările Sinodului ortodox. În 1869 inaugurează școala „Radu Negru“ în Capitala Ținutului său. Membru și al marelui Sinod creat de Șaguna, până la 1873, și ocupînd încă funcțiunea sa la comitat, el se consacră în 1880 administrației averilor acelui corp de grăniceri romîni la școala cărora învățase. A murit abia în Novembre 1884, la Sibiu, lăsînd din căsătoria contractată cu Elena Georgescu din Birlad, la 1858, un fiu care era dăunăzi medic în Sinaia și o fiică, soție a Făgărășeanului dr. Turcu.

IV.

Scrisorile de călătorie, singura operă a lui Ion Codru Drăgușanu, care ar fi putut, în alte împrejurări și cu alt mediu, să dea atîtea, nu cuprind, ca acele descrieri engleze de care-și rîde, transcrierea exactă a unui punctual carnet de drum, fără niciun interes pentru alții. De la început până la sfârșit e, pe lîngă încîntătoare tablouri de viață populară, rurală, cum nu le poate de decît un suflet care nu s'a desțerat odată cu trupul, o cercetare critică a tot ceia

ce vede, lucruri, obiceiuri, oameni, individualități, amestecată cu discuții filosofice, cu planuri de viitor, cu muștrări aprige și cu panegirice înflăcărâte, care se unesc elegant în cea mai deplină armonie.

Țara-Românească, pe care o găsește la începuturile vieții sale moderne, nu-i place de loc, de și aici „nimeni nu duce dorul mânăligii“ (p. 123). Clasele sînt prea osebite, boierimea, prea netrebnică, prea mult încremenită într-o stearpă trufie; ingenuchiata umilă sau șireata exploatare a celorlalți nu aduce mai mult folos unui neam care îngăduie, alături de robia unor oameni de altă rasă, șerbia acelorora chiar cari au în vinele lor cel mai curat sînge românesc. Doar oastea dacă-l mîngîie, și în cultură, — va propune, cel d'întăiu, o Universitate la București (p. 62) — nădăjduiește. O carieră în astfel de împrejurări îi repugnă, și mai bucuros o ia, îndrăzneț, unde vede cu ochii. Apusul îl va face neconținut să cugete, dar nu-l va vrăji. Pretutindeni vede și părțile rele, și nu stă pe gînduri să le și spuie, cu o nuanță de plăcută ironic. Splendorile naturii italiene nu-l vor face orb pentru neajunsurile unei societăți care-și pierduse vechile virtuți din viguroasele vremi de luptă. Lazzaronii din Neapole, cari-l aduc a se gîndi la „trocarii“ brașoveni, — pentru numele cărora propune, de altfel, o etimologie greșită —, i se par că și-ar putea întrebuinta și mai bine timpul. Nimic nu vorbește, în Germania, inimii sale, și în Londra-i impune numai caracterul măreț al cadrului.

În schimb, Francesilor li poartă toată dragostea. Limbă curată, energică, lipsită de diminutive care păpușăresc pe a noastră. — „Romînul se chiamă Ioniță, Costachi, Iordachi, are moșioară micuță, bouleni slăbuți, vacușoară, lăpticel și mămăliguță; de aceia umblă flămîngior și ticălos, până-l înghite mormințelul!“ (p. 240) —, oameni „mîndri de nația lor“, dar „ferească Dumnezeu să desprețuiască pe alte popoare“; „caracter cu totul filantropic, mărînimos, generos“, nobilă pasiune de a se jertfi; cea mai răspicată energie *sălbatecă* lîngă cele mai desăvirșite rafinării ale vieții sociale; femei „bărbătoase“, pe cît sînt de „frumoase, grațioase și văratece de gură“, consecvență de fier în repre-

sintarea unui ideal de libertate pentru toate popoarele, — iată cum îi apar aceia în mijlocul cărora a petrecut mai mulți ani, răsbatind până jos la popor și împărtaşindu-se de toate darurile celei mai sigure prietenii, bărbătești și femeiești (pp. 95-6, 237 și urm.).

Nimic nu-l face însă a uita de țara lui. Carpații răsar în minte-i la priveliștea Alpilor, și cunoașterea vieții politice înaintate a Elveției îl aduce să se gîndească la suferințele Ardealului său (p. 216 și urm.). Și, numărînd, înaintea celor șapte coline ale Romei, cele șapte provincii ale romînismului: „Ardealul, Maramurașul, Moldova, Basarabia, Istria, Timișoara și Crișana“ (p. 39), el le dorește unite într'un singur Stat „dace-roman“. Și nimeni n'a cîntat mai duios suferințele prin care sîntem osîndiți a merge spre cel mai firesc ideal.

„Până cînd, Doamne, vei lăsa vița românească, în Occident și în Orient, să pătimească? Până cînd ai lungit sorocul ispășirii păcatelor străbune? Până într'a cîta seminție vrei să cerți poporul acesta? Zis-ai, Doamne, „Certa-voiu răutatea până într'a patra seminție, și binecuvîntarea o voiu întinde până într'a mia“. Indură-Te, Părinte ceresc, îndură-Te, că-s șeptesprezece veacuri de amar, de nenorocire! Indură-Te, în sfîrșit, binecuvîntă-ne numai în patru seminții, apoi, dacă nu-ți vom merita mila, pedepsește-ne, din nou, într'o mie, și, cu supunere, vom striga dreptatea Ta în vecii vecilor. Amin!“ (pp. 39-40).

Ce am mai avea de adăugit la aceste cuvinte?

CRONICA

Doamna Ringala

Se știe că Alexandru cel-Bun a fost însurat, cițiva ani, cu mai depărtata lui rudă, princessa litvană Ringala, zisă creștinește: Maria.

Numele nu e neobișnuit la noi. Dovadă satul Ringhilești, care dă și pronunția exactă a numelui Doamnei: Ringala.

O ediție separată.

Nu se știa până acum că vestitul articol al lui N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei până acum*, tipărit în „Foaia științifică și literară” a lui Ion Ghica, a apărut și deosebit (ianuar 1844).

Ediția Tunusliilor.

Am atribuit altă dată „Istoria Valahiei”, tipărită la 1807 de frații Tunusli în Viena, Banului Mihai Cantacuzino. De atunci s'a oferit Academiei — care nu l-a cumpărat —, de un străin, un manuscris a cărui prefață era iscălită de acesta.

Observ acum ca și Bălcescu spune (*Puterea armată*, etc., bibliografia inițială): „Acest uvraj anonim se dă că este scris de Constantin (*sic*) Cantacuzino”.

Școlarii cursurilor înalte la 1812—3

În volumul IV, clasa a 3-a, din „Antologia poetică” („Stoicheia tes hellenikes etoi Anthologia poetike meta scholion palaion”) a lui V. P. P. Eftimie, „pentru creșterea Grecilor cari învață limba elinească” (prefața e datată din Viena, 25 Noiembrie 1812, iar pe foaia titlului e Viena, 1813), se află la capăt, în rîndul prenumeranților, *lista dascălilor și elevilor de la școlile din București și Iași*.

Reproducem această înșirare, de cea mai mare importanță pentru istoria învățămîntului la noi, de pe un exemplar care a tre-

cut din biblioteca lui Daniil Filipide el însuși în aceia a lui Costachi Negruzzi (Filipide face o sumă de însemnări la „Hecuba” lui Euripid, p. 204 și urm.).

Barbu (Mporpoulas) *al prea-nobilului boier Marele-Logofăt Bibescu din Craiova* (2 exemplare), *Mihail al distinsului („exoch.”) Constantin Darvaris, frații Constantin și Teodor, al prea-nobilului logofăt Petrachi, Ioan protopopul, al lui Filip, Dimitrie Christu Papazoglu, Gheorghe Palasiu, Dimitrie Stamu Rusu, Ioan Christodulo din Epir, Pantelie Eustatiu din Dacia, Constantin Crețulescu din Dacia, Naum Gheorghiu din Santa-Maura, Mihail Kurtu, Panaioti Hristodulo din Sozopole, lancu Gheorghiu Botaroglu, Constantinopolitan, Nichifor ieromonahul din Sliven, Ioan al lui Ștefan Bilciurescu (Mpilizeresku) Dac, Spiridon al lui Ștefan din Dacia, Iacov al prea-nobilului boier Pitariu Nicolau, Hristodul Furca (Phurka) din Dacia, Chira al lui Ioan din Siștov, Ioan Gavriil din Adrianopol, Gheorghe al prea-nobilului boier Păharnicul Greccoru din Dacia, Constantin Nikolau din Constantinopol, Alecu Florescu din Dacia, Alexandru Chesaru (Kaisarau) din Dacia, Gheorghe al prea-nobilului domn Păharnic Dimitrie Nicolescu, Ioan al lui Șcarlat Grădișteanu, Dimitrie Athanasiadis din Smirna, Vasile Gheorghiu Muhurdaru, Constantin Ioannu din Skyros, Gheorghe Nișu din Dacia, Alexandru Nikolaou din Smirna, Alecu Stănescu din Dacia, fiu prea-nobilului boier D Stăneanu, Eufrosin ierodiaconul Mitropoliei (evident: Poteca), Nicandru ierodiaconul din Dacia, Eracle Exstratu din Dacia, Nicolae H. Gheorghiu din Ianina, Dimitrie al lui Matei din Dacia, Gheorghe Ioannu Moscopolitanul, Constantin Stroiu (Stroiou) din Dacia, Dimitrie al prea-nobilului boier Stugerul Merișescu, Dimitrie al lui Teodor Arkuda din Ianina, Gheorghe Ioannu din Dacia, Ioan și Grigore al dumisale Pitariul Velcea (Beltza), Constantin al prea-nobilului boier Stolnicul Ioan, Dimitrie Volcu din Dacia, Dimitrie al lui Ștefan Kanusi din Epir, Constantin Teodoru din Dacia, Ioan și Grigore al Medelnizerului, Constantin al prea-nobilului domn vătahul Mihail, Leontie al prea-nobilului domn Păharnicul Fotinô, Constantin Bărbuceanu din Dacia, Alexandru Popescu din Dacia, Spiridon al prea-nobilului domn Slugerul Anghelachi din Siștov, Ioan și Teodor al prea-nobilului boier Serdarul Cercez (Tzerkizi), Hristu Mustacov din Gabrovo, Ioan Dimitrie Bacaloglu, Gheorghe Văcărescu, Chiru H. Anghel din Siștov, Mihail al lui Constantin Hagî-Moscu, Mihail al dumisale Clucerului Vasile, Ioan protopopul Gheorghiu, Nicolae al dumisale Vistterului Gheorghiu, Vasile Vasiliu din Brașov, Daniil Ioannu ierodiacon al Mitropoliei, Avgheris Nicolau Litharâ din Cărpeneș (Karpenisiotas), Nicolae al lui Stan din Gabrova, Constantin al prea-nobilului boier N. Glogoveanu, Constantin al prea-nobilului dumisale Serdarului Constantin Cernovodeanu (Tzar-*

honobodianou). *Stan Dimitriu*, Grigore Panaioti Enghiurli, Ioan *Slătineanu*, Panaiot Hristodulo, Gheorghe Sirbul (Griballos, adecă Triballos), Constantin al lui Ioan din Skyros (Skyrnou), Hristu H. Steriu, Teodor Poltousis din Rusciuc, *Constantin Lamotescu* (în text: Damotescu), Gheorghe Ioannu, Nicolae Gheorghiu, *Constantin al prea-nobilului boier Sameșul Ioniță*, *Alexandru al prea-nobilului boier Clucerul Ștefan*, Vasile Panaiotadis, Gheorghe Anastasiadis Turlatzianos, *Gherasim terodtaconul Mitropoliei*, Constantin Floridis. Apoi „alți cîțiva”: „prea-învățatul Vasile G. (*sic*) dascălul școlii”, *Atanasie arhidtaconul Ungrovlahiei*, „prea-învățatul Gheorghe Ioannu din Filipopol, *dumnealui Păharnicul Nicolae Goleșcu*, Constantin Ioannu, prea-cinstitul Constantin Ioannu Zupaniotul, prea-cinst. Toma Constantinu, *prea-cinst. Paraschevâ N. Nenouct*, prea-cinst. Atanasie Pantazi Ghisu (Gkisu) din Zagora, prea-cinst. Atanasie Evstatiu din Zagora, prea-cinst. Ștefan Sari Ioannu Nikolau din Zagora, *prea-distinsul Constantin Caracăș, cavaler al împărăției rusești* (bunicul după mamă al lui Alexandru Odobescu: N. 1.).

La Iași, întâiu particulari. Clerici:

Episcopii de Roman: Gherasim; de Sarde, Nectarie din Patmos; de Irinupole, Grigorie din Efes; arhimandritul Agapie de Zograf, arhim. Antim de acolo, arhim. Grigorie de la mănăstirea lui Filoteiu, arhim. Daniil din Patmos, proegumenul Serafim de Zograf, proeg. Macarie de la Lavră, ieromonahul Cristofor, egumenul Zaharia Pantazi din Andros, *diaconul Vartaam Cuza*, diaconul Gavriil, diaconul Hrisant de Zograf, diaconul Gherasim din Cipru, diaconul Isaia de la Vatoped, protopopul Nicolae, „prea-venerabilul Sachelarie”, eșonomul Constantin Albanesul.

Ca mireni: Vornicul Constantin Cantacuzino. Vornicul Dimitrie Sturza, Spătarul Alexandru Mavrocordat, Vornicul Nicolae Hrisoverghi, Spătarul Alecu Greceanu, Spătarul Alexandru Ghica, Aga Gheorghe Direklis din Bizanț, Păharnicul Petrachi Casimir, Păharnicul Iordachi Drăghici, Stolnicii Mihalachi și Zamfirachi Rhalis, Slugerii Iordachi Bosie (Mposias) și Grigore, Pitarul Stamatii din Chios, Căminarul Mihalachi Mavrogheni, Porounios (*sic*) Ianachi Panaiotu, Pitarul Ioniță Brănișteanu (Mpraistanos), „prea-distinsul vice-amiral, domnul Ioan Grigore Bardaca (Mpardakas), efor al școlii navale împărătești din Nicolaiev, prea-învățatul dascăl d. Andrei Emanoil Arcadul (Arkas), care conduce școala din Nicolaiev”.

Dascălii și ucenicii:

„Epitropii școlii grecești (4 exemplare); prea-învățatul întâiu dascăl al școlii; Nicolae din Zagora, prea-învățatul al doilea dascăl Ioan din Agraphai, prea-învățatul al treilea dascăl Teodor din Agraphai, prea-învățatul dascăl Ștefan Christu.”

Ca „prea-învățați” și următorii: Dimitrie Minadis din Vodena, *Constantin Calmuschi, Chiril Pontci* (Pontizos), Evstratie Apiskos,

din Lesbos, Dimitrie Mamaras, Panaioti Pandeles, Iordachi H. Manoli, *Mihalachi al lui Ianachi Comisul*, *Grigorie Gheorghiu Aleu* (Aleou), Tucidid Chiriac, *Ianachi Gherghel*, *Sandutachi Toma Ganea* (T. Kania), Matei, *Grigore al Vătafului*, *Ionid Nicșolu* (Nyxoes), *Christo psalt*, Melissinos din Patmos, *Slavrachi al lui Ilte Polcovnicul*, Ioan Panaiotu Peloponesianul, Anton Nicolai, *Dimitrie al lui Ioan Logofătul*, Petru al lui Constantin Economul Stamati, Constantin din Cidonia, Gheorghe Nicolau din Atena, *Gheorghe al lui Constantin psaltul*, *Moldoveanul* (Moldobaios), Gheorghe Bunachi din Makrinitza, Teodor Mustață.

„Prea cinstiții” Coștachi Tzigara, Hristodul Ioannu, Atanasie Ganes (Gkanis) Gheorghe Miletès, Atanasie Dimitrie Ciolac (Tzolakis) din Cepelevo (Tzepelove), Vasile Bobunas din Rapsane, Toma Narangi, Constantin Panos, Nicolae din Lesbos, *Radu Radovitz*, *Constantin Calpaci bașa*, Dimitrie Siamanduris din Palmos, Antonie al lui Constantin din Zagora, Anastase Mihail Gitzas, Teodor Suruceanul (Suritzanou), Paraschevã al lui Vasile Economul, Grigore al lui Alexandru.

Urmăază subscriitorii din Negrita, în Macedonia: „Gheorghe Ioan dascălul școlii, protopopul Mihail Economidis, Gheorghe Economu, Vasile Alexiu, Asterie Pantazidis, Malamas Hrisalidi, Constantin Gheorghiu, *Mihail Stancu*, Vasile Costidi, *Anastasia Dimu Crezuto*, Spiridon Malama, Teohari Evstatiu, Stavro Dulu, Iordachi Teodoru, Saraioti Ioannu, Triandafil Gheorghiu, Constantin Ioannu Krikotzi, *Ioan Cota*, Gheorghe Dimitriu, Elisaveta și Palaghia Mihalachi, Constantin Stejani, Ioan Astoriu, Ioan Anastasiu, Nicolae Gheorghidi, Nicolae Hristu, Maria Harisi.

Între cei de la episcopia de Eleutheropolis în Macedonia e și un Aromin din Siatista: Mihail al lui Constantin; între cei din Zupani un Sergie Dolu (Ntolou).

Dintre „prea-cinstiții negustori din Viena”: frații Platzioti, „*frățil Postoloka*, chir Dimitrie și Nicolae *din Mețovo* (ek Meisobou)”, cari ieau 15 exemplare, un *Antonle Tanțafil* (Tzantzaphil), „*Vasile baron Bals consilier chesaro-crălesc*”, Vasile N. Nenovitz, Gheorghe Zioli, Teohari Vildari din Siatista, *Ioan Marikas*, „Ioan Diamandi din Castoria, episcop al școlii”, Ioan D. Tunusli — din familia editorilor „Istoriei Vlahiei” —, *Ioan Ciuf* (Tzuphi) din Mețovo, *Ioan Turunța* (Turunța) din Siatista Chiriac Farunga (Pharunga), Constantin Ghica Belvodarîs, *Mihail Gh. Boiogi* — profesorul și gramaticul român —, *Sterle Chiriac Cica* (Tzika) *din Mețovo*, *Sterle Doiu* (Doiou).

Premuneranți ardeleni.

Ce public era în Ardeal pentru cartea românească se vedă după lista prenumeranților la *Descoperirea Americii* de Kampe publicată la Buda, în 1816, de Nicolae Nicolau Brașoveanul.

În Braşov, pe lângă Mitropolitul muntean fugar, Dosofteiu, și clericii: Radu Tempea, protopop, Bartolomeiu Baiu, protopop „al treilea” la Zirnești, Radu Verzea de la Satu-Lung, întâiu protopop, și Simion Popovici de la biserica cea mare, acești negustori: Alexe H. Ghenu, Anastase Persu, Arghirie Hagi Theodor, Anastase Constantin, Alexandru Theodoru, Anastase Voina, Velicu Obrescu, Vasile Iliovici Moldovan, Vasile Pop (scriitorul), Ienachi Hristu, judecătorul Companiei grecești, Gheorghe, Dimitrie, Zaharia, Simion și Nicolae Nicolau, Gheorghe Nichifor, Gheorghe Ioannu, Gheorghe Caraghioz, Gheorghe Carcalechi, Dimitrie Ioan Leca și Ioan Radu Zaharia, Radu Ioanovici, Constantin și Ioan Cepescu, Ioan Voicu, Ioan Stoicovici, Radu și Ioan (senior), Jipa, Gheorghe, „Jappa”, Constantin Boghici, Constantin Gheorghe Pop, Manole Ioan Nichiforu, Marin „Gheorgu”, Nicola Baclu, Nicola Catana, Simion Hagi Toma, Iordan Hagi Ghenu, Hristu Popa-Hristu, Șandru al lui Simion Popovici, Ștefan Hagi Dumitru, Radu Ivanovici și Radu Orghidan.

La Sibiu: episcopul Moga și protopopii: Zaharia Moga de Sebeș, Ilie Popovici întâiu protopop la Sibiu, Anghel Făurovici, al doilea, Iosif de Nemeși, întâiul la Ilie, Nicolae Adamovici la Orăștie, Moise Fulea, „director al națiunii românesc neunit din Ardeal”.

La Făgăraș: Vasile Chiș, protopop ortodox, Gheorghe Corod și Dima Chiș.

În Banat: protopopul de Caransebeș, Ioan Tomici, protopopul de Lugoj, Ștefan de Atanasievici.

În Buda: Petru Maior, Mihail Puliu („Pulie”) Gheorghe și Dimitrie Ceapa, Dimitrie Diamandi.

Pesta („națiunii românesc din Peșta”): parohul Ioan Teodorovici, asesor consistorial, Naum Derra, Nicolae Roja, Atanasie și Constantin Grabovschi, Anastasie Zico, Ioan Popa-Costa econom, Ioan Barati, Ștefan Vitali, Emanuil Țiea, Gheorghe Vitali, Atanasie Pulievici, Nicolae Iancovici, Anastasie Chéptenar, Constantin Maciuca, Gheorghe N. Maciu, Dimitrie Constantin Mosico, Anastasie Derra, „Naum Gheon și Stamu”, Marcu Mandrimu din Panciova, Constantin Lazar, Constantin Raicovici Nicolae Constantin, Ioan Dimo Mano.

În legătură cu Costandie episcop de Buzău

Ștefan Kommită din Phthia, care a fost dascăl la Academia din București, dedica volumul XI din cartea sa „Hellenikon Mathematon” etc. (Viena 1813), lui Costandie, episcop de Buzău. Acesta e înfățișat ca om cu învățătură deosebită și arătându-și simpatiile culturale prin faptă, nu prin vorbe. A avut legături și cu Lambrou Fotiad. Fratele episcopului, medicul Silvestru, e prezentat ca „philomusos” și „iubitor de neam”.

Români la Constantinopol înaintea de Eterie

Se știe ce jertfă a făcut revanșa turcească pentru Eterie în lumea marilor familii, legate cu Domnia românească, din Constantinopol.

Pe reprezentanții lor îi aflăm între prenumerații la „Farmacopeia națională”, grecească, de Dionisie Pyrrhos Tesalianul, Constantinopol 1818: ierodiaconul Meletie Racoviță, dragomanul Mihai Suțu (apoi Domnu), beizadelele Gheorghe Caragea, Ioan Callimachi, Grigore și Telemac Hangerli, Nicolae Suțu; boierii Alex. Manu Postelnic, Ioan Samurcaș Postelnic, Gheorghe Vlațuț Comis, Alex. Petropulo Agă, Nicolae Slugearoglu, Alexandru și Ioan Suțu, Dimitrie, Const. și Alex. Samurcaș, Manuil Balasachi Păharnic, Nicolae Logadi Serdar, Serghie Costachi Căminar, Gheorghe Fotinò Serdar, Constantin Serdarul. Apoi: tipograful (care a lucrat la Iași) Manuil Cretanul, grămatic, Hristodul Pleșu („Plesou”).

Aceiași carte are ca subscriitorii din Iași pe Veniamin Mitropolitul (cu 2 volume), pe Vornicul Manolachi Dimachi, pe Banul Ioan „Term.”, pe un boier Gavril, pe Iancu Isăcescu și pe un „signor Tzoanis din Smirna”.

La Smirna apare ca elev: „*Veniamin Roset cel din Moldovlahia, ierodiacon*” (iea 2 exemplare).

Din punct de vedere general grecesc, lista e prețioasă și fiindcă înseamnă și pe subscriitorii din Moreia.

Termini românești în neo-greaca

La 1818 într-o listă de prenumerați (la „Farmacopeia națională”) găsim pe Gavriil „Cămăraș (*Kamarasis*) al Ierusalimului”.

Un boier învățat.

Și cu alt prilej am citat cărți grecești aparținând lui Dimitrie Sturdza, de la începutul veacului al XIX-lea.

Mai găsim aceleași însemnări grecești de proprietate — „Demetriou Stourza k'ago”, „Hemeteron pelei”, „ti horas me, phile, Demetriou Stourza, tou... philou pelo” („Ce te uiți la mine, prietene: sint a prietenului tău Dimitrie Sturdza”), și pe un „Mitologic critico-politic al lui Pilpai”; Viena, Baumeister, 17— și pe alte volume din biblioteca de la Miclăușani. Data unei notițe este: 1806, 10 August. Iscălitura e une ori românească.

Pe o carte iscălește un Rus din armata de ocupație: Ioan (cu litere latine) de Molcob, regiman (*sic*) Mitrofschii, dar și un Gavril Cuibariu.

DOCUMENTE.

O mănăstire puțin cunoscută.

Pe un *Efrem Sirul* grecesc din Veneția, 1721, aflător în biblioteca din Miclăușeni, se citește:

Aciastă sfântă carte, ce-i zic Efrem Sirul, pentru mângăiere fraților părinți călugări ce suntu adunați la seboară de socote (?) și spre folosul cel sufletesc o am găsit-o la mănăstire Grăjdenui, eu, smeritul monah Theodosie, și am legat o, ca tot cel ce va ceti pe dânsa să-mi zică: Dumnezeu să-l erti; 801, lun. 16.

Cu privire la Mitropolitul Ignatie.

Se știe ce rol de pregătitor al revoluției grecești din 1821 a jucat la noi trecătorul Mitropolit Ignatie, refugiat apoi la Pisa. După plecarea lui în Italia, i se dedica (lui ca și lui Ioan Capodistria, viitorul președinte al Republicii elenice) volumul II din „Stoicheia tes hellenikes glosses” (Viena 1815), ca unui — traducem — „președinte (prostates) al Eteriei filomusilor, ca valer al Ordinului Sf. Alexandru Nevschi și Sf. Ana”, „în semnu de prețuire și respect”.

Încă o știre despre Gheorghie Asachi (c. 1850)

Statul au luat în vedere jaloaba cu care au intrat cătră Înălțimea Voastră d lui Post. Gheorghie Asachi. Prin aciastă jalobă, d-lui se roagă ca, pe lângă „Buletinul Ofițial”, care se tipărește în tipografia sa, să i se dea, pe un număr hotărit de ani, și tipărirea „Foaei Sătești”, pe care au avut-o mai innainte și i s'au luat, — propuind d-lui neindemănările ce i-au pricinuit în innaintarea fabricii d-sale de hârtie, pentru care au făcut simțitoare cheltueli și că se primește a tipări și a da pomenita „Foae Sătească” cu un preț mai gios decât soma ce se plătește astăzi, numai și numai ca să nu cadă fabrica d-sale.

(Actele bisericii Tălpăari din Iași)

ERATĂ. — în „Piroslia Elenei” a se ceti pretutindeni: „Mison”, în loc de „Filon”.